
AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
BÜLENT ECEVİT
Çalışma Problemi

FİATI 1 LİRA

Boş yere ıstırap çekmeyiniz...

Bütün ağrılara karşı

GRİPİN

itimatla kullanabileceğiniz en müessir ilâçtır

GRİPİN nezle ve grip başlangıcında bir çok fenalıkları önler

GRİPİN baş, diş, adale, sinir ağrılarını bıçak gibi keser

GRİPİN sinir ve bel ağrısından eser bırakmaz

GRİPİN bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır

GRİPİN mideyi bozmaz, kalbi yormaz

GRİPİN Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğinin hususi ruhsatını haizdir

KİNİNLİ

GRİPİN

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 8, Cilt: XXIII, Sayı: 396

Yazı İşleri :
Rüzgarlı Sokak No: 15
Tel: 11 89 92
PK. 582 Ankara

İdare:
Rüzgarlı Sokak No: 15
Rüzgarlı Matbaa
Tel : 10 61 99

Başyazar
Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübir TOKER

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURBAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe
Doğan Klişe

Bu mecmua **Basın Ahlak yasasına uy**mayı taahhüt etmiştir

Abone sartları:
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlan şartları :
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.

İlan işleri:
Telefon: 10 61 96

Dizildiği yer:
Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

FİYATI : 1 LİRA

Basıldığı tarih: 28-1-1962

Kapak Resmimiz
Bülent Ecevit
Gözler üzerinde

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Haftalık dergilerin, haber yazma ve hadiselerin içyüzlerini anlatıp tefsir etme görevlerinin yanında toplumda mevcut fikirlere bir istikamet verme çabaları gittikçe önem kazanıyor. Bugünün hususiyeti, dergilerin siyasî parti organı değil, görüş ve inanç temsilcileri olarak vaziyet almalarıdır. Aslına bakılırsa, bunda şaşılacak bir cihet de yoktur. Şu anda Türkiyede parti mücadelesi değil, yol arama gayreti hakimdir. Değişik partiler içinde eş temayüllerin bulunması bunun büyük delilidir. D. P. nin sapık bir yola heveslendiği 1954 yılından itibaren iki büyük cephe halinde inkişaf eden siyaset hayatımız, şimdi dallanıp budaklanmış ve kuru halinden kurtulmuştur. Gerçi bunu yadırgayanlarımız ve hâlâ görüşlerin klişeleştirilmesi taraftan olanlar, fikri hayatiyeti fikri keşmekeş sananlarımız yok değildir. Toplumumuzun böyle bir canlılığa uzun, pek uzun yıllardır hasret bulunması bir yadırgamayı haklı kılmaktadır. Acemiliklerden ve hazımsızlıklardan doğan aşırılıklar da bu hissi kuvvetlendirmektedir. Ancak hislere sükûnet geldiğinde tartışmaların daha kaliteli hal alması kolaylaşacaktır.

Bugün, bir demokratik rejim içinde bulunup bulunmadığımız münakaşa konusudur. Ama, parti mücadelesinin, yerini fikir mücadelesine bırakmış olması bazı meselelerimizin halledilmiş olduğunun delili değil midir? Çok partili hayata girmemizden itibaren başlayan C. H. P. -D. P. çekişmesi Demokrasinin iki ana prensibi üzerinde tereddütler olmasının neticesidir. Bu prensiplerden birincisi serbest seçimdir, öteki partizan olmayan idaredir. İki seçim arasında bütün münakaşalar bunların etrafında düğümlendiğinden başka düşünceye fikir hayatımızda yer kalmamıştır. Hele 1954'ten itibaren bir "Diktatörlüğe gidiş" ile "Diktatörlüğe karşı koyuş" arasında savaş patlak verince politikamızın kör döğüşü haline gelmesi güç olmamıştır.

İnsana tuhaf gelir ama, bir ihtilâl sonrası keşmekeşi içinde olduğumuz şu sırada fikir hayatımız ilk defa olarak normal Demokrasi memleketlerindeki' tartışma konularına kavuşmuş, herkes vaziyetini parti açısından değil, inanç açısından almıştır. Sol fikirler, sağ fikirler, kapalı rejim taraftarları, açık rejim taraf tarlan, devletçiler, liberaller çeşitti organların etrafında kümelenmişlerdir. Tartışmalara biraz daha fazla seviye geldiğinde, küfürbazlar itibarlarını tam kaybettiklerinde, karşılıklı kabadayılıkların gülünç hale düştüğü görüldüğünde ve ikide bir, iki uçtan yükseltilen "Kalkın ey ehl-i vatan" feryadına kimsenin metelik vermediği anlaşıldığında toplum içinde herkes yerini bulacaktır. Huzur ve istikrarın bir faydası da, meselelerimizin daha enine boyuna tartışılması, memleketimizin hususiyetlerinin belirmesi, gerçek ihtiyaçlarının meydana çıkması olacaktır. Gerçi bugün, istisnasız herkes, karşısındakine de kendi ses tonu ayarında tonda konuşma hakkı verilmesinden fena halde şikâyetçidir. Sağcıya bakılırsa, solcular cirit atmaktadırlar. Solcular, sağcıların işi azıttıktan kanaatindedirler. Liberaller yeni iktidara devletçi zihniyetin hakimiyetini iddia etmektedirler. Devletçiler ise liberallerin çeşitli baskılarla kendilerini susturmak, sindirmek istediklerini bildirmektedirler. Açık ve kapalı rejim taraftarlarının ikisi de, karşılarındakileri son derene tahammülsüz, şirret bulmaktadırlar. Ama, insaf ile düşünülecek olursa hiç kimsenin şikâyete fazla bir hakkı bulunmadığı ortadadır.

Galiba anormale öylesine alışmışız ki, tam normal olmasa bile normale eskiye nazaran çok daha yakın dorumlar tuhafımıza gidiyor. Aşırılıkları torpillemeye çalışacak yerde ateşin üstüne benzin dökmeyi daha akıllıca iş sayıyoruz. Ama, demokratik rejim biraz daha fazla zaman kazandığında kendimizi yeni doruma uyduracağımızdan hiç kimse şüphe etmemelidir.

Zira bir saatin ibrelerini ters çevirmeye, şimdiye kadar hiç kimsenin gücü yetmemiştir. İbreler hep, kendi bildikleri istikamete mutlaka dönmüşlerdir.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXIII, Sayı: 396

A K İ S

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

29 Ocak 1962

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Sular duruluyor

Eğer Demokrasi bir "nizamlı karışıklık" rejimiyse -ki, öyledir- orada burada hâlâ koparılmakta olan ve toplumun huzursuzluğundan ziyade her kanattaki ültraların sinirliliğinin işaretini teşkil eden gürültülere rağmen şu son haftalarda fikirlere, ruhlara berraklık geldiğini görmeme imkânı yoktur. Gerçi tedirgin çevrelerdeki şüpheler, endişeler devam etmektedir. Bu yüzden Genel Kurmay Başkanıyla Kuvvet Kumandanlarının meselâ İstanbula yaptıkları seyahat ve oradaki en hayırlı, faydalı, endişe değil güven verici temasları dahi bin tefsire tâbi tutulmakta, çeşitli ihtimallerin kulaklara fısıldanmasına yol açmaktadır. Bunu, bir bakıma tabii görmek lâzımdır. Hâdiselerin içinde bulunmayanlar ve her şeyi, bütünüyle değil de bir ucundan görenler elbette ki en keskin çizgilere, en parlak ışıklara, buzdağlarının sadece su üstündeki kısmına göre hüküm vereceklerdir.

Bitirdiğimiz haftanın büyük hâdisesi, Hükümetin vaziyete tamamile hakim olduğunun, bilhassa İsmet İnönünün konuşmaları sonunda anlaşılmış olmasıdır. Öteyandan, devlette bütün kuvvetlerinin, her istikametten gelecek aşırı davranışları bir anda ezebilecek kudrete malik olman ferahlığı arttırmıştır. Bunun ilk belirtisi parlâmento hayatında kendini hissettirmiş ve sadece Koalisyonun kanatlarında değil, Mecliste temsil edilen bütün partilerde mutediller göze batan zaferler kazanmışlardır.

Cevdet Sunay
Akil bir kumandan

Demokrasinin bir "nizamlı karışıklık" rejimi olması şuradan gelir: Fikirler ve sözler, kapalı sistemlerde olduğu gibi baskı altında olmadığından, insanlara "seri mal" muamelesi yapılmadığından, gazeteler bir orkestra şefinin değneğiyle idare edilmediğinden her kafadan bir ses çıktığı manzarası ortalığa hakim olur. Bu, rejimin "karışıklık" tarafıdır. Ama, sevk-i idare her kuvvetin lider takımı elinde bulunur ve fiilî hareketler orada akort edilir. Bu da, rejimin "nizam" tarafıdır. Hareketler nizamlı olduktan sonra laftan kim korkarmış ki?.. Şimdi Türkiyede, böyle bir ahenk göze çarpmaya başlamaktadır. Koalisyon, İnönünün etrafında sımsıkıdır. Gümüşpala A. P. de, Alican Y.T.P, de, Bölükbaşı C.K. M.P. de otoritelerini takviye etmişlerdir. Türk Silâhlı Kuvvetleri, yüksek kumandanlarının etrafında bir, beraber ve eş temayüle sahiptirler. Bunlar, temel vazifesini gördükten sonra, hiç bir zorlama Başbakanın meşhur konuşmasındaki ana prensiplerini yerinden sarsamayacaktır.

Hükümet

Değişik bir Başbakan

İsmet İnönü, kendisine, İstanbulda nerede kalacağı sorulduğunda ve ikametine neresinin ayırtılması gerektiği hususunda talimatı istendiğinde pek şaştı.

"— Allah, Allah! Nerede kalacağım? Şimdiye kadar nerede kalıyorsam, orada.. Ömerin evinde!" dedi.

Ömer, İsmet İnönünün büyük oğludur ve Taşlıkta oturmaktadır,

Bu cevabı muhtemelen, Başbakanlar İstanbula gelip te haftalar ve haftalar kaldığında katlar kiralayan otel sahiplerini memnun etmedi ama, İnönünün de hatırına, doğrusu, âdetlerinde değişiklik yapmak gelmedi.

Fethi Çelikbaş
Sanayiciler için...

Nitekim, İstanbulda emrine hangi otomobilin tahsis edilmesi meselesini de Başbakan aynı pratik tarzda halletti. Kendisinin İstanbula hareket edeceği gecenin sabahı küçük Opel'i, ertesi sabah Haydarpaşada bulunmak üzere İstanbula gitti. İnönü İstanbulda dört gün geçirecek ve bu dört gün çok sıkı bir çalışmayla doldurulacaktır. Perşembe akşamı da Başbakan, işlerini bitirip tekrar trene binecektir. İnönünün bu yolculukta yanma aldığı Bakanlar, hangi çevrelerle temas edeceğinin işareti yerine geçti. Ticaret, Sanayi, Gümrük ve Tekel Bakanları Ankaradan İnönüyle beraber istanbula gittiler. Milli Savunma Bakanının ise bir iki gün sonra iltihakı kararlaştırıldı. Başbakan her temasında, yanında alâkalı Bakanı veya Bakanları da bulunduracak, hem karşı tarafın görüşlerini tesbit edecek, hem de karşı tarafa kendisinin ve hükümetinin görüşlerini bildirecektir.

Hükümet, Başbakanın İstanbul seyahatine büyük alâka gösterdi. Bir defa İnönü, Başbakan olduktan sonra başkentten ilk defa ayrılıyordu. İstanbulun ise, bütün Türkiye bakımın-

Haftanın içinden

Bu Arkadaşlarımı Tanıyamıyorum

Metin TOKER

İhtilallerin sâdece toplumların değil, İnsanların da fikir, görüş ve düşünüşlerinde büyük değişiklikler yaptığı anlaşılıyor. Hâdiseler hisler üzerinde öylesine kuvvetli bir etki bırakıyor ki kıymet hükümleri bir anda değişiveriyor ve bir takım kızgınlıklar, hiddetler, hatta kaprisler bütün gerçekleri, vaktiyle savunulmuş bütün güzel, doğru, asil inançları suyun altına itiveriyor. Bunun yerine, üstte, tıpkı batmış bir geminin bıraktığı neviden, sâdece bir büyük yağ lekesi kalıyor. Karşılıklı çekişmelerin en ülkücü, en kültürlü, en iyi yetişmiş, en vatansever olan ve en aklıbaşında sanılan kimseleri bu derece tanınmaz hale getirebileceğine inanmak zor!

İnanır mısınız, bazı sabahlar gazeteleri ürkerek açıyorum. Altlarında saydığım, sevdiğim, inandığım, hepsi tanıdığım imzalar bulunan yazıların gene hangi rüzgâra kapılmış, sâdece fırtına, sâdece kasırga, sâdece ıstırap ve gözyaşı bulacakları açık denizlere doğru gittiğini düşünmek yüreğimi burkuyor. Bu imzaların sahiplerinden bir kısmı benim hocalarım oldular, pek çoğuyla beraber, aynı devirde yetiştik. Nihayet, zamanı geldiğinde, beş aşağı beş yukarı birlikte mücadele ettik. Bizi birbirimize bağlayan, şahsi sempati ve arkadaşlıktan çok, eş inançlar, eş düşünceler, eş ülkü ve iman olda.

Menderes Basınını bir tarafa bırakıyorum. Her gaflet için bir mazeret bulunabilir. Ama 28 Nisan ile 27 Mayıs arasında aklını kaçırmış, burnunda kan kokusu "Tenkil! Tenkil!" diye ihtilaç içinde kıvranan bir "korkak zalim" güruhuna gerdan kıran kalemleri tiksinmeden hatırlamak imkânı yoktur. Günün şartları bunlar hakkındaki kıymet hükümlerini geçici değişikliklere uğratsa da, sular durulduğunda -ve sular mutlaka durulacaktır- herkes asıl değerine göre dosyalanacaklar ve fihriste girecektir. Hayır, benim muradım o takım değil.

Benim muradım, "politikacı-yazar" takımı da değil. Politikacılıklarının ibresini kendilerine pusula seçmiş bu kimselerin kâh o yana, kâh bu yana yalpalamalarını insan ibretle seyredebilir. Ama şaşmaz. Bir askeri ihtilal komitesinin üyelerinden "Komitedeki Arkadaşlarımız" diye bahsedecek kadar kendisini o idareye yakın, o idarenin akıl hocası sandığı zaman sistemin devamının savunuculuğunu yapan, güvendiği dağlara kar yağdığını gördüğünde açık rejim taraftarlarının arasına kayan bu tiplerin bir önemi asla olmamıştır. Ne, "Askerler, hiç olmazsa dört yıl başta kalıp bizi adam etmelidirler" diye haykırdıkları için bu olmuştur, ne de bir küflü soyadının kuyruğunda siyaset pazarına çıktıklarında başarı kazanmışlardır. Bunların bir gün kara dediklerine ertesi gün ak demeleri, "kara devir"lere "altın devir" deyivermeleri sürpriz dahi sayılmaz.

Fakat, Basının asıl fikir adamlarına, umumi efkârın değer taşıyan yöneticilerine ne oldu? Bir hiddet anlaşılabilir. Bir burukluk da. Hatta, karamsarlık. Ama bütün bir dünya görüşünün değişivermesi, felâket olduğu hep söylenen bir usulün birden savunucusu kesilmek, topluma çıkmaz yolları göstermek ancak bir şekilde izah edilebilir: Nefeslerinin tükenmiş olması, güçlerinin bitmiş bulunması! Aralarından pek çoğu için bu düşünülemeyeceğine göre, lâzım olan bir silkiniş, içine kapanmış oldukları dar çevreden sıyrılış ve daha geniş ufuklara kavuşmaktır. Kendilerinin yıllar yılı savundukları doğru görüşü bugün, cibilliyetlerini iyi bildikleri bir takım kimselerin, kirli olduğunu gördükleri maksatlar için bayrak yapman eğer onları ters istikametlere iterse bu, papaza kızıp oruç bozmak olur. Kuvvetli insanlar, fikirlerini böyle sebeplerden dolayı inkâr etmezler.

Şimdi, meselenin ne olduğunu serinkanlılıkla, tevil yoluna sapmaksızın, kelimelere başka mânalar verme kurnazlığını bir tarafa iterek düşünelim. Demokrasinin iyi işlemesi için çırpınmak, gerekirse en acı tenkitler yapmak, bunda muvaffak olunmazsa nereye gidileceğini göstermek, hatta karamsarlık duyup "Yarabbi, nedir bu memleketin çilesi" diye döğünmek bir şeydir. Demokrasinin bu memlekete, bu millete göre bir rejim olmadığı fikrine saplanıp onun önüne yol açmak değil, maniler koymak, o istikametteki hevesleri kışkırtmak, maceracılara ortamın uygun bulunduğu zehabını kasten, bilerek vermek bir başka şeydir. Birinci tutum ancak alkışa lâyıktır. İkincisinin, hastalığa tutulanların başına ne felâketler getirdiği henüz gözlerin önündedir, açılan yaraların kanaması dahi dinmemiştir.

Bir noktanın iyice belirtilmesinde fayda vardır. D. P. idarecilerinin, hayatlarının hiç bir anında, Demokrasiye asla inanmadıklarını söylemek zordur. Ama devlet ve memleket idaresinin ilk güçlükleri onları kolay yola itmiş, bu milletin Demokrasiye ehil olmadığı mucip sebebiyle bir sivil junta idaresi olan "Tahkikat Komisyonla İdare"ye kadar gitmişlerdir. Kendilerine, sandıklarının aksine, bu milletin böyle bir idareye kati olarak tahammül etmeyeceği söylendiğinde ve başlarına dünyanın yıkılacağı haber verildiğinde omuz silkinişlerdir, gülmüşlerdir, yakınlarına pazularını sıktırtmışlardır. Akılları, ancak kafalarıma Üstünde dünyayı hissettiklerinde başlarına gelmiştir. Bazıları için, o bile garanti değildir ya..

Şu anda, devleti ve memleketi demokratik rejimle idare etmenin güçlükleri gene belirmiştir. Bu güçlükler, rejimin tabiatı icabıdır. Eğer öyle kabul edilirlerse, yenilmemeleri için hiç bir sebep yoktur. Ama, bir kapalı rejimin uzaktan kolay gelen usullerine heves edilip onun daha fazla rahatlık sağlayacağı hayal edildi mi felâket yolunun ilk adımı atılmış olur. Herkes emin olmalıdır ki bu millet bir sivil juntaya nasıl, kati olarak hayır dediyse, bir askeri juntaya heves edecekler karşılarında, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin tamamı dahil, memleketin bütün sağlan kuvvetlerini bulacaklardır. Atatürk inkılâplarını Atatürksüz bir kapalı rejim korumaz, perişan eder. Atatürk, bu! Savaş meydanlarından, vatan kurtarmanın prestijiyle gelmiş bir "Kuvvetli Adam". Peki, senin, memlekete hakim olacak "Kuvvetli Adam"ın kim? Bir."Kolektif Diktatörlük"ün imkânsızlığına ise, sâdece bütün tarih değil, hal şahittir.

"Ne varmış, iktidara geçecek olan Moskof ordusu mu? Şanlı şerefli Türk ordusu!." demekle, Menderesin ziyadesiyle meşhur "Ne varmış, ıspanağı alan da Türk satan da.. N'olurmuş, ıspanak pahalıysa!."sı arasında pek mi fark vardır, söyleyin lütfen!

İsmet İnönü

« Şu, İnönü ! »

*Bazen, sâdece hâdiselere kuş bakışı bakamamamız ve **bir** fasit dairenin, üzerinde değil, içinde dört dönmemiz bizleri, harareti kaybolduğunda gene en çok bizleri güldüren mantıksızlıklara itiyor.*

İnönü? Birinci sınıf bir devlet adamı! Bütün şahsî hisler bir yana, bu noktada ittifak var. Görgülü, bilgili ve tecrübeli..

*Şimdi, Atatürk inkılâpları ve 21 Mayıs ruhunun toz kondurulmaksızın muhafazasına taraftar olanın endişesi: "İnönüden şüphem yok! **Ama,** oyuna geliyor.. Karşı taraf, onun iyiniyetinden istifade ediyor ve adını adım ilerliyor. İnönü, olup bitenleri görmüyor, bilmiyor. Kendisine yanlış bilgi veriliyor. Bir gün, paravana olarak kullanıldığım anlayacak ama, çok geç! Partnerleri, güvenilecek kimseler değil.. Yazık!"*

Gerçekten huzur ve rejimin yürümesini isteyen A. P. nin endişesi: "İnönüden şüphem, yok! Ama, oyuna geliyor. Karşı taraf, onun iyiniyetinden istifade ediyor ve adım adım ilerliyor.. İnönü hazırlıkları, tahrikleri görmüyor, bilmiyor. Bir gün ona artık lüzum kalmadığını hissedecekler ve maskelerini atıp ona bile cephe alacaklar. Zaten şimdiden, bunu yazanlar yok mut Yazık! Yazık!"

C. H. P. linin endişesi: "İnönüden şüphem yok! Ama, oyuna geliyor. İnönünün samimi koalisyon, demokrasi arzusundan karşı taraf faydalanıyor. Onlar her yere adamlarını yerleştiriyorlar. Baksanıza, hazırlıklarına, tutumlarına. Azdıkça azıyorlar. İnönü iyiniyetinin kurbanı olacak. Yazık, çok yazık!"

Eee canım, sen görüyorsun, ben görüyorum, o görüyor. Kim görmüyor? Bir İnönü! Birinci sınıf bir devlet adamı.. Görgülü, bilgili ve tecrübeli..

Yoksa sakın o, gene tarih kürsüsünden bütün oyuncuları, oyunlarının en ince teferruatına kadar ibretle seyrediyor ve milletinin makûs talihini bir defa daha, uzun bir istikbal için yenmeğe azimli çalışıyor olmasın ?

dan önemi vardı. Bilhassa ticaret ve sanayi erbabı ile yapılacak temasların hazırlıkları bütün bir hafta boyunca İlerletildi ve İnönü ciddi olarak çalıştı. Maksadı, İstanbulda karşısına çıkacağı zümrelerle temasında teçhiz edilmiş halde bulunmaktı. İnönü, tesbit edilecek görüşlerin içinde Hükümetin Makûl ve makbu bulduklarının derhal tatbikine geçilmesi için de ayrıca direktif verdi. Bu suretle, meşhur "Tetkik Seyahatleri değişik bir mahiyet alıyordu. Başbakan, seyahatinin sonunda Basına geniş bilgi vermek kararını da aldı, İstanbulda Basın mensuplarıyla muhtemelen bir sohbet, bir de basın toplantısı yapılacaktır. Fakat seyahatin en önemli kısmını, Başbakanın iş adamlarına hitaben söyleyeceği bir nutuk teşkil edecektir. En spektaküler temaslar ise Ordu birliklerine ve Akademiye yapılacak ziyaretler olacaktır.

Sağlam koalisyon

İktisadi hayata açmak gayesini başta güden bu seyahate inönü çıkarken, Koalisyon Hükümetinin sadece A. P. kanadında değil, aynı zamanda Muhalefet Partilerinden de açık destek görmesi hayırlı oldu. Hakikaten bitirdiğimiz haftanın sonunda Mecliste partililer daha mantıklı, hislerinden uzak hareket etmeye başladılar. Başbakana karşı güven arttı ve rejimin selâmetinin nerede bulunduğu daha iyi anlaşılmaya baş--andı. Bunun yanında. Dış yardım konusunda daha esaslı taahhütlerin alınmış olması piyasaya ferahlık verme imkânlarını ortaya çıkardı. Hakikaten, her şey göstermektedir ki Devlet yatırımları yeni Bütçenin yürürlüge girmesiyle birlikte başlayacaktır. İktisadi Devlet Teşekkülerine ait yatırımlar ise son hazırlıkları içindedir,

Ankarada bu hazırlıklar yapılırken İstanbulda iş adamları, İsmet İnönüye anlatacakları meseleleri düşünüyorlardı. Bu meselelerin başında Servet Beyannamesi, Kredi, Vergi işleri vardır. Ancak İnönünün de, bu sınıfa bazı önemli tavsiyeleri olacaktır.

İhsan Gürsan

Tüccar için...

Başka bir hazırlık, Başbakanın İstanbulda karşılanışıyla alâkalı oldu. Ancak İnönü hiç bir tören istemediğini, bu gibi usullerin kalkması gerektiğini en açık dille ve resmen bildirdi. Buna rağmen, geliş günü pazara tesadüf ettiğinden şehrin mülki ve askeri büyüklerinden başka C. H.P. ve A.P. temsilcilerinin de istasyonda bulunması kimseyi şaşırtmayacaktır.

Basın mensuplarına gelince, onlar, şu satırlar yazılırken trene Pendikten mi, yoksa İzmitten mi bindikleri takdirde Başbakanı daha rahat konuşturabileceklerini aralarında müzakere ediyorlardı.

Her halde, içine girdiğimiz haftanın hadisesi "İnönü İstanbulda" başlığını taşıyacaktır.

Politikacılar

Bir istifa ve ötesi

Bitirdiğimiz haftanın sonundaki cumartesi saat tam 8 de lâcivert paltolu, gri şapkalı son derece neşeli bir adam T.B.M.M. nin mermer merdivenlerini çevik adımlarla tırmandı ve büyük kapıdan içeriye girdi. Koltuğunun altında kahverengi, fermuarlı bir çanta bulunan neşeli, orta boylu adamın hedefi Senato başkanlığı odasıydı, İçeride pek az kaldı, sonra ayni neşeli tavırlarla eski M.B.K. üyelerine tahsis edilen içiçe iki salondan müteşekkil dinlenme mahalline geçti.

Lacivert paltolu, kahverengi çantalı, gri şapkalı adam tabii senatörlerden Sıtkı maydı. Emekli general, 27 Mayıs harekâtının Harpokulu kumandam, metni değiştirilmiş bir istifa dilekçesini Senatörler Meclisi Başkanlığına vermiş ve eski arkadaşlarının yanında son bir kahve içmeğe başlamıştı.

Ulay hâdisesi ve eski M.B.K. üyeleri arasında birden başlayan " kulis faaliyeti tıpkı eski devirleri hatırlatır bir heyecan tansiyonu içinde gelişti. Tabii senatör Sıtkı Ulay bir gün evvel yaptığı bir açıklama ile senatörlüğünün tabiiliğinden istifa ettiğini bildirmiş ve siyasi bir teşekkül içinde teşrii hayatına devam edeceğini söylemişti. Ne var ki istifa metninde kullanılan bir cümlenin ters manada alınabilmesi Ulayın cuma akşamı senatörlükten de istifa ettiği Zehabım uyandırmıştı. Nitekim Senato başkanlığı da bu mühim noktaya temas ederek sadece "tabii"likten istifa edildiğinin vazıh bir şekilde bildirilmesini istemişti. İşte haftanın son günü sabahın erken saatinde eski M.B.K. üyesini Meclise koşturan da bu yeni istifa dilekçesiydi. Ulay dilekçesinde:

"26/1/1962 tarihinde bir siyasi teşekküle girdiğimden tabii senatörlükten istifa ediyorum" diyordu.

Ulayın cuma günü akşam üzeri Basına açıkladığı istifa haberinden sonra bazı tabii senatörlerin de Ulaya iltihak edeceği haberi birden kulise yayıldı. Nitekim aynı akşam ban tabii senatörlerin ilimleri gazetelerin merkezlerine intikal ettirildi. Bunların içinde Sezai Okan, Osman Köksal, Mehmet Özgüneş ve Ahmet Yıldız isimleri bilhassa dikkati çekiyordu.

Fakat tabii senatörlerin Ulay dışında kalanları, bu tip haberleri şiddetle reddettiler. 0 akşam Ahmet Yıldızların evinde yapılan bir sohbet toplantısında Ulayın istifası üzerinde duruldu ve bu, hiç de tasvip görmedi. Özgüneşler ve Yıldızlar o akşam geç vakitlere kadar meseleyi tartıştılar. Bu arada eski M.B.K. üyeleri Ulayı bu kararından vaz geçirmek için epey gayret sarfettiler. Fakat Ulayın kararından dönmesi bahis konusu değildi.

Haftanın sonundaki o cumartesi günü Ulay, yeni istifasını kaleme alıp T.B.M.M. ne yollanırken gazeteciler de faaliyete geçtiler. Nitekim öğlene doğru Ulayın Meclis binası içinde bulunduğu istihbar edildi. Gazeteciler hemen Meclise koştular ve tabii senatörlere ayrılan dinlenme salonunun kapısında nöbete geçtiler. Fakat içerden ses seda gelmiyordu. Saatin 13'ü gösterdiği sırada kapılardan biri açıldı ve tabii senatörlerden Muzaffer Yurdakuler göründü. Emekli albay son derece sinirliydi. Kapının önünde bekleyen gazetecilere hiç bakmadan odacıların bulunduğu kısma ilerledi ve hırslı bir şekilde:

"— Ben size bu kapıları açık bırakmayın diye kaç kere tenbih ettim" diye bağırdı. Gazeteciler bu nazik kovulma karşısında aşağı katın yolunu tutmak sorunda kaldılar.

Alt katta asansör ile kitaplığın bulunduğu kısımda beklemeğe başlayan gazetecilerin sabırları taşmak üzereydi ki ihtilâlin halim selim albaylarından biri olan Fikret Kuytak göründü. Gazeteciler hemen Kuytakın etrafını aldılar ve Kuytaka sordular:

"— Paşa hangi partiye girdi dersiniz?" Kuytak sual biter bitmez cevap verdi:

"— Vallahi hiç bir şey söylemiyor. Galiba M.S.P, ye girmiş" Sonra da gazetecilerden müsaade isteyerek ilerledi. Gazeteciler Ulayın M.S. P. ye girdiğine pek ihtimal vermiyorlardı ama, gene de Ulayı bekleme-

Kulağa Küpe

İlâhi Çocuk!

Şimdi sosyalizm moda ya,. Hani, şeker şeker sosyalistlerimiz de var. Biri, eline bir de kitap geçirmiş. Okudun mu, sosyalizmi yutuyorsun. Herkese tavsiye ediyor. Yoo, öyle okuması güç filan da değil. Topu topu 37 sayfa. "25 kuruşa Amerika!" diye, Dolmabahçeden, limana gelen Amerikan harp gemilerini seyrettiren dürbüncününki gibi, şıpın *işi* bir *şey.*

"— Bu kitabı alın ve otuz kırk dakikanızı vererek mutlaka okuyun!" **diyor.**

Mübarek kitap değil, ***hap!***

Bakın, şu sosyalizm denilen şey neymiş: "Gerçekte sosyalizmin asil mânası onda dokuzumuza şimdikinden hiç değilse on misli fazla ferdi, hususi mülkiyet vermek, bugün elimize geçen yiyecek, giyecek, ev, bahçe, otomobil, mobilya vesaireden on misli fazlasını temin etmek demektir."

Gözünü sevdiğimin, sosyalistliği! Yeme de, yanında yat. Sebil, sebili

Hani adam demiş: "Çelebi, bizde de böyle ***olur,*** *konser dediğin!."*

Sıtkı Ulay
İsa kızdı, Musa güldü

ğe ve esas haberi ondan almaya karar verdiler.

Ulay konuştu

Saat 13.15 di ki, birden neşeli bir şekilde Ulay göründü. Koltuğunun altında gene meşhur kahverengi, fenmuarlı çantası vardı. Gazetecileri görünce durakladı. Zaten gazeteciler de hazırdılar. Hemen suallerini sormaya başladılar:

"— Hangi partiye girdiniz paşam? Herkes merak ediyor" Ulay gülümsiyerek bu suali cevaplandırdı:

"— Anayasanın 70. maddesi beni açıklamaya mecbur tutmuyor". Fakat bir gazeteci Ulayın bu cevabını bir sualle karşıladı:

" —Zaten böyle bir iddiamız yok. Ancak Mecliste bir gruba girmek zorundasınız. Acaba bu grup hangisidir?" Ulayın bu suale verdiği cevap da son derece serinkanlılıkla oldu:

"— Kâzım Orbay için böyle bir mecburiyet var mı?" Gazeteciler hep birden:

"— Ama o kontenjan senatörü" diye cevap verdiler. Sonra Ulay yürümeğe başladı. Tam bu sırada bir gazeteci önünü kesti ve:

"— Peki efendim, girdiğiniz siyasi teşekkül Mecliste temsil ediliyormu?" şeklinde bir sual sordu. Ulay zeki muhabiri gülerek süzdü sonra:

"— Mecliste değil ama, T.B.M.M. in de temsil ediliyor" dedi. Sonra daha fazla sual sorulmasına meydan vermeden gazetecilerin arasından sıyrılarak uzaklaştı.

İşin evveliyatı

Ulayın istifası ile ortaya çıkan tabii senatörlükten istifa meselesinin ilk tohumları bundan bir müddet evvel tabii senatörlere ayrılan içice iki salondan müteşekkil dinlenme mahallinde yapılan bir toplantıda atıldı.

O gün orada Muzaffer Yurdakuler, Sezai Okan, Sıtkı Ulay ve Kılavuzları Fikret Ekincinin iştirakiyle bir sohbet şeklinde başlayan toplantıda tabii senatörlüğün büyük antipati topladığı bahis konusu edilmiş ve eski M.B.K. üyelerinin şimşeklere hedef olduğu, zaman geçtikçe işin daha da vehamet kespedeceği konuşulmuştu. Bu fikrin ateşli müdafii Sıtkı Ulay olmuştu. Fakat Ulayın bu tezi diğer eski M.B.K. üyeleri ve bilhassa Sezai Okar tarafından şiddetle reddedilmişti.

O günkü toplantıdan sonra eski M.B.K. üyeleri ile Sıtkı Ulayın arası şeker renk bir hal almıştı. Nitekim Senato müzakerelerini takip eden parlâmento muhabirleri Ulayın eski arkadaşlarından ayrı oturduğunu, onlarla pek temas etmediğini müşahade ettiler. Üstelik bir zamanlar Madanoğlu ile ilgili olarak sıkan söylentilerin benzerlerinin Ulay için de çıkarılması bu gergin havayı daha da soğuklaştırdı.

Osman Köksal
Fol yok, yumurta yok

Haftanın sonunda, Ulayın istifasının arkasından çıkarılan yeni istifa haberlerine konu olan Sezai Okan ve Osman Köksal bunu reddettiler. Hele Okan, kaleme aldığı sert bir tebliğle durumu umumî efkâra bildirdi. Okan bu tebliğinde hakkında çıkarılan dedikodulardan bahsediyor, istifasının bahis konusu olamayacağını bildiriyor ve:

Sezai Okan
Sert atın çiftesi

"— Faydalı olamayacağıma kanaat getirdiğim an vereceğim karar herhalde bir siyasi teşekküle girme kararı olmayacaktır" diyordu.

Fikret Kuytak ise kendisine fikrini soran bir gazeteciye:

"— Her koyun bacağından asılır. Benim böyle bir niyetim yok" dedi ve Ulayın hareketini tasvip etmediğini bildirdi.

Şimdi önümüzdeki haftanın başındaki salı günü Ulayın istifası Senatoda okunacak ve o zaman emeldi generalin hangi siyasi teşekküle girdiği belli olacaktır. Rivayet muhteliftir. Bazı çevreler liberal tanınan Ulayın M.S.P. ye gireceğini sonra da bir liberal parti kurarak onun başına geçeceğini ifade etmektedirler. Bir başka grup ise Ulayın devletçi olduğunu ve Çalışanlar Partisinin başına geçeceğini bildirmektedir. Ulay ise bir hitit heykeli sessizliği içinde sadece tebessüm etmektedir.

Partiler

"Çalışanlar birleşelim!"

Oda hayli küçüktü, o kadar ki içerde bulunanların bir kısmı ayakta kalmışlardı. Odanın tek süsü iki adet masa idi. Az ilerde bir soba soğuk havayı ılıştırıyordu. Masalardan biri üzerinde, hayli tozlu bir telefon bulunmaktaydı. Odayı tımtıkış dolduranlar hararetli hararetli, bir konunun tartışmasına girişmişlerdi ki birden kapı açıldı ve üç gözlüklü adam mahcup tavırlarla içeriye süzüldüler. Odadakiler birden sohbeti kestiler, gelenleri karşıladılar. Misafirlerden üçü de gazeteci olduğu için odada bulunanlar kendilerine çeki düzen verdiler. Karşılayıcıların en selâhiyetlisi ayağa kalktı ve gelenleri son derece samimi bir ifade ile istikbal ederek:

"— Bizi ihya ettiniz. Buyrun, biz de sizi bekliyorduk" dedi. Sonra dudağından sigarası hiç eksik olmayan gözlüklülerden en tıknazına hitaben:

"— Taman Doğan bey, artık kurucular listesine girmeyi kabul eder-iniz herhalde" dedi. Sesinde belli bir heyecan vardı. Gelenlerin, odada gördükleri ilk dikkate değer nesne de zaten bu aşırı heyecan dalgası oldu.

Hâdise, bitirdiğimiz haftanın ortasında bir gün, saat 20 de cereyan ediyordu. Konur sokaktaki küçük o-

daya tımtıkış dolmuş, bulunanlar, Türkiyedeki muhtelif işçi sendikalarını temsil eden sendika başkanları, gelen misafir gazeteciler ise Yün dergisinden Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal ve Milliyet Gazetesinden İlhami Soysaldı.

Haftanın ortasındaki o akşam Çalışma Meclisinin toplanması sebebiyle Çalışma Bakanı Bülent Ecevit ta rafından verilen çayda ayak üstü alınan kararın bir neticesi olan gizli toplantı yeni bir partinin kuruluş hazırlıkları ile ilgili olduğu için bu heyecanlı hava içinde pişirilip kotarıldı.

Ecevit in çayından sonra gruplar halinde işçi sendikaları başkanları Seyfi Demirsoyun organize ettiği toplantıya hiç kimseye hissettirmeden icabet ettiler. Konur sokaktaki küçük odada, işin fikri cephesi hakkında söz sahibi kabul ettikleri misafirlerin gelişine intizar edilirken yeni partinin kuruluş hazırlıkları üzerinde müzakereye başladılar. Fakat küçük odada intizamın temin edilememesi sebebiyle müzakereler hamamda türkü söylemekten ileriye geçemedi. Side bulunan ve Siyasal Bilgiler Fakültesinin Sosyalist eğilimli öğretim üyelerinden Türkkaya Ataöv tarafından kaleme alınan bir tüzük ve program taslağıydı. Bunların üzerinde konuşma yapılması fikri ileri sürüldüyse de bizzat Seyfi Demirsoyun talebiyle gazeteci misafirlerin de bulunması gerekçesiyle beklemek tercih edildi. Nihayet beklenenler geldiler ve müzakereler mümkün olan ciddiyet içinde başladı. Toplantı Demirsoy tarafından idare edildiği için ilk olarak Demirsoy, Avcıoğlu ve arkadaşlarına partinin kurucuları arasına girip girmeyeceklerini sordu. Bu suale Doğan Avcıoğlu cevap verdi ve:

"— Bizi kurucular arasına ithal etmeniz doğru olmaz, zira her üçümüz de tarafsız gazetecileriz. Fakat size elimizden gelen yardımı yapmağa hazırız" dedi. Bu sözler odadakilerin pek hoşuna gitmemiş olmalı ki "olur mu canım, biz sizleri de aramızda görmek İstiyoruz" nidaları yükseldi. Fakat gazeteciler kararlı olduklarını bildirerek talebi nazikâne reddettiler. Hele bir parti kurulsun, sonra düşünülecek şeylerdi bunlar.

Men dakka dukka

Odadaki heyecan dalgası hayli kuvvetlenmişti. Demirsoy asıl müzakereleri açtı. Mesele mühimdi. Üstelik bir gece evvel yapılan toplantıda gece yarılarına kadar bu dev partinin fikri yapısı üzerinde müdavele-i efkârda bulunmuşlar ve partinin adı üzerinde bir karara varmışlardı. Ama bu gece kat'i karar alınmalıydı. Demirsoy kendilerine yardım eden iki ismin üzerine basarak arkadaşlarına kuvvet verdi. Bunlardan birisi, "profesyonel tüzükçü" Muammer Aksoy, diğeri ise Sadun Arendi. Bir başka isim de arkadan hızır gibi yetişiyordu: Bahri Savcı...

Demirsoy bundan sonra partinin siyasi görüşü üzerinde durdu ve çalışanları bir çatı altında toplayacak olan dev partinin sosyalist eğilimli olacağını ve Yön dergisindeki bildiriden kuvvet alacağını Yöncü Doğan Avcıoğlunun gözlerinin içine baka baka söyledi. Fakat Demirsoy bu doktrin partisinin fikri yapısı üzerinde pek durmadı. Zira Türkkaya Ataöv tarafından hazırlanmış taslak bu bakımdan fikri verecekti. Demirsoy daha sonra taslağın okunup okunmaması meselesinde odada bulunanların fikrini almak istedi. Fakat bizzat taslak hazırlayıcısı buna taraftar olmadı. Yeni partinin müteşebbisleri daha dikkatli davranmak zorundaydılar. Taslağın okunması yanlış kanaate yol açabilirdi. Çalışanların partisinin program ve tüzüğünün ilmi değeri müsellem bir başka grup tarafından hazırlanmasında fayda vardı. Ataövünkü sadece bu heyete fikir verecek mahiyette bir müsveddeydi. Bunun üzerine teklifler yağmaya başladı. Nihayet oy birliği ile 20 kişilik bir tüzük ve taslak hazırlama komitesi seçilmesine karar verdi. Komitede bütün sendika başkanları ve ayrıca Muammer Aksoy. Bahri Savcı, Sadun Aren, Türkkaya Ataöv, İlhami Soysal, Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal bulunmaktaydı. Seyfi Demirsoy ve Ziya Hepbir ise toplantıya organizatör sendikacı sıfatıyla katılıyorlardı. Bu sırada Tekin Çullu söz aldı ve bir usul konuşması yaparak meselenin bu şekilde halledilmesinin en iyi yol olduğunu belirtti. Bu arada:

"— Bu komisyon, hazırlıkları gizli bir şekilde yapsın. Fakat konfederasyon ile temas kesilsin. Zira artık karşımızda bir siyasi mesele bulunmaktadır. Hatta bir başka adres bile tesbit edilmelidir. İllerle teması da bu zaviyeden inkişaf ettirmek yerinde olur" diyerek Türkiye Çalışanlar Partisinin işçi teşekküllerinden ayrı bir teşekkül olmak mecburiyetinde olduğunu belirtti, İl teşkilâtı için dikkatli olmak gerektiğini de sözlerine ekledi.

Doğan Avcıoğlu - Mümtaz Soysal
"Dışardan gazelciyiz!"

Çullunun konuşması tasvip gördü. İşçiler siyasi bir teşekkülün çatısı altında birleşmek istidadı gösterdiğine ve işin içine fikri seviyesi belli fikriyatçılar da girdiğine göre partinin daha kuruluşta sağlam kazığa raptedilmesi zarureti aşikârdır.

Partinin tüzük ve program hazırlama komitesi seçildikten sonra mesele Genel Başkanlık konusuna intikal etti. İşte tam bu sırada Demirsoy bir haber verdi. İstanbuldan bir

Parti ve Kokteyl Parti

Toprağı bol olsun, Montesquieu bundan iki asır önce, kanunları eşyaların tabiatlarına bağlamak akıllılığını göstermiş. Demiş ki: "Kanunlar, eşyaların tabiatından doğan zaruri münasebetlerdir". İki asır sonra, biz bu fikrin doğruluğunu ispat eden delilleri vermeye çalışmakla meşgulüz.

Bizim toplumumuzda hiç bir sınıf, öteki sınıfı beğenmez. Sanki bir toplumda bir sınıfla öteki arasındaki fark pek büyük olabilirmiş gibi.. Evvelâ, iğneyi kendimize batıralım: Biz, basın mensupları için bu memleketin ne politikacısı politikacıdır, ne profesörü profesördür, ne hakimi hakimdir, ne subayı subaydır, ne doktoru doktordur, ne avukatı avukattır. Ta, kim nedir? Bak, gazetecisi gazetecidir! Gel gör ki, politikacı için de bizde basın basın değildir, profesör profesör değildir, subay subay değildir.. Ama, politikacı? Ona, laf yok! Subaya gelince, basın mı? Vur beline kazmayı! Profesör? Temizlik lâzım, temizlik.. Hele politikacı? Canı cehenneme.. Kim kalır geriye? Tabii, subayın ta kendisi.. Hepimiz böyle öğünüp gideriz ve hiç düşünmeyiz ki bir toplumda, umumi seviyesi itibariyle basın neyse, politikacı odur, politikacı neyse subay odur, subay neyse ilim adamı odur. Beş aşağı, beş yukarı.. Her sınıfta, o sınıf için iftihar vesilesi sayılacak yıldızların varlığı göz önünde bulundurulmak suretiyle..'

Teni modamız, "sosyalistçi"lerimiz! Bilinmez, Kristof Kolomb Amerikayı keşfettiği zaman "sosyalistçi"klerimizin sosyalizmi bir asır rötarla keşfettiklerinde sevindikleri kadar sevinmiş midir? Her halde, onlar derecesinde tafra satmamıştır. Fleming bir, ahbaplar iki! Birincili her tıbbî derde bir deva buldu: Penislllin. İkinciler, ortada sosyal ve ekonomik dert bırakmadılar: Sosyalizm.

Demokrasi mi niçin işlemiyor? Efendim, Türkiyede ciddi bir parti yok da ondan.. Ciddi parti? Tabii, bizim kuracağımız parti olacak!

Parlamento çıkmazda? Sebep! Hep, varlıklı zümrelerin temsilcileri orada. Yani, istismarcıların Ne yapmalı? Çalışanları oraya göndermeli. Kim çalışan? Allah Allah, bilmeyecek ne var? Tabii, bizim partiye girecek olanlar..

Fikirde ciddiyet, tutumda ciddiyet, politikada ciddiyet. Yüksek seviyede hareketler. Gündelik politika? Asla. Hep aydınlar bize katılacak. O kadar ki, ortada kala kala bir Aydın Yalçın kalacak. Onun aydınlığı da evlere şenlik olduğuna göre, Türkiyede, ilk defa olarak elektrik kontağı neviinden bir fikir kontağı olacak ve başka bütün çevreler karanlık içinde kalacaklar.

Bunlar insana, aslında bu mecmuanın son derece hayırlı, memleket menfaatlerine ziyadesiyle uygun, iyi yetişmiş düşünürler elinde olduğuna samimiyetle, yürekten İnandığı ve söylemekten de çekinmediği bir hareketle istihza inancım verebilir. Ama inan olsun ki bütün bunlar, yeni dinin ekzantrik ve tüccar sâllklerinin yazılarından aktarılmıştır.

Şimdi, bunlar iyi mi? Bir de şu haberi okuyunuz: "Yeni kurulacak ve sosyalist temayüllü olacak Türkiye Çalışanlar Partisine bir lider aranıyor. Adaylar: Cemal Madanoğlu, Alpaslan Türkeş, Sıtkı Ulay!"

İnsanın içinden hemen, ilâve edeceği geliyor: "AKİS'in nota: Hiç, İsmail Dümbüllüyü düşündünüz mü?"

Ah, Montesquieu!

başka Sendikalist Demirsoya telefonla bir Genel Başkan bulduğunu haber vermişti. İstanbuldaki meçhul sendikacı, Emekli Korgeneral Madanoğlu ile temas etmiş ve kurulacak partinin Genel Başkanlığını alıp almayacağım sormuştu. Madanoğlu da tasvipkâr görünmüş ve "Olurum" demişti. Demirsoyun Konur sokaktaki odada verdiği müjdeli haber buydu. Bir eski ihtilâlciyi herhalde Başkan yapmanın faydası büyüktü, Demirsoy bu haberi mütebessim bir çehre ile verdi ve odadakilerden tasvip bekledi. Fakat bir kadın sesi birden ortalığı karıştırdı.

Odada bulunan ve Çalışma Meclisine Trakya işçilerini temsilen gelmiş olan Dervişe Koç birden ayağa fırladı ve:

"— Madanoğlunun Genel Başkan bulunduğu partide, benim işim yoktur" diye bağırdı. Sonra da sebebini izah etti:

"— Madanoğlu benim ağabeyime neler yaptı". Bütün başlar bu orta boylu, tıknaz kadına yöneldi. Doğrusu kadın ve gadre uğramış ağabeyisi pek merak ediliyordu. Bir kaç saniye sonra bir isim fısıltı halinde odada dolaştı ve mesele anlaşıldı. Dervişe Koç, 14'lerden Alpaslan Türkeşin kardeşiydi ve onun için Madanoğlunun Genel Başkanlığına itirazı vardı! Odadaki havanın hayli elektriklendiğini gören sempatik Demirsoy hemen zekice bir müdahale İle fırtınayı önledi ve:

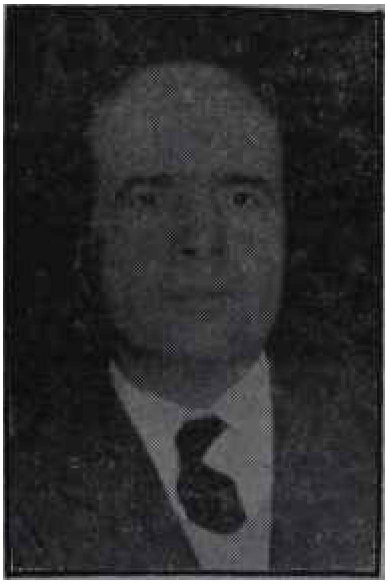
"— Efendim, zaten ortada kati bir şey yoktur. Bu bir telefon haberidir. Daha belli olmaz, parti henüz kurulmadı, ama şöhretli bir isme ihtiyacımız malûmdur diye size naklettim" diyerek ortalığı yatıştırdı.

Bundan sonra kurucular için isim tesbitine girişildi. Müteşebbislerin gayreti tek bir noktaya teksif edilmişti. Mümkün mertebe kuvvetli ve kabarık sayıda bir kurucu listesiyle ortaya çıkmak, gürültülü bir şekilde partiyi umumi efkâra sunmak, geniş İltihakları temin etmek...

Bunun için temaslara başlama karan alındı ve toplantı, saat 21,30 da dağıldı.

Çalışanlar partisi

Bitirdiğimiz naftanın sonunda işçilerin teşkilâtlanmasını büyük bir dikkatle izleyen çevrelerde bu yeni parti temayülü pek emniyet verici olmadı. Bir defa bir doktrin partisi olarak ortaya çıkmak arzusu, fakat bunun fikriyatım yapacak isimlerin henüz kendilerini belli etmemiş olmaları teşebbüsün bulanık suda balık

Seyfi Demirsoy
Lider peşinde

Muammer Aksoy

Her aşta tuz

avlamaktan ileri gidemeyeceği kanısını doğurdu. Sadece Sadun Aren gibi, Muammer Aksoy gibi, Bahrî Savcı gibi meşhur isimler bir parça ümit verdi. Ama onlar da, daha ziyade tüzükçüydüler. Partinin siyasi görüşü yuvarlak lafla sosyalist eğilim olarak açıklandığı için meselenin bu tarafı pek karanlık kaldı. Buna mukabil işin fiilen başında bulunan ve yeni partiyi idare etmek durumunda olanların çapları bu tarz bir partinin geleceği hakkında pek ümit vermedi. Hele taslak hazırlama komitesinde sosyalistliği kahve sohbetlerinden ileri gidemiyen bazı kifayetsiz isimlerin bulunması ' işçi teşkilâtlanmasının rengini soldurdu.

Nitekim İstanbul, harekete kitle halinde katılmayı reddetti. T. î. P. mensupları kendi partilerinin dağılmasında hiç bir fayda mülahaza etmediklerinden iştirak talebini kabul etmediler. Buna mukabil bir diğer kısım, meselâ Petrol İşçileri Sendikası ile Paşabahçedeki Şişe Cam işçileri Sendikası, Beykoz Deri İşçileri Sendikası teklifi cazip bularak Türkiye Çalışanlar Partisi saflarına katılacaklarını beyan ettiler.

Lider peşinde

"Bitirdiğimiz haftanın sonunda Türkiye Çalışanlar Partisinin en mühim derdi lider meselesi oldu. Partinin perde arkasında idareciliği ve fikir yöneticiliği rolünü her zamanki gibi üzerine almış bulunan Aksoy. en kuvvetli namzet olarak dikkati çekti. Fakat Aksoy, pek hevesli görünmüyordu. Aksoyun niyeti partinin kurucuları arasına bol miktarda üniversite mensubu aldıktan ve bu dolgun kurucu listesiyle umumi efkarın önüne çıktıktan sonra karar vermekti.

Bu arada bir başka grup Yön dergisinin tanıttığı sosyalist Sadun Arenin başkanlığı üzerinde durdu. Fakat Aren de bu konuda müteredditti. Aksoy bu sırada Pariste bulunan Prof. Ragıp Sarıcaya bir telgraf çekerek yeni kurulan bu partiye girip girmeyeceğini sordu. Çalışanları bir araya getirmek gayesini prensip kabul eden yeni partinin kuruluş hazırlıklarına girişildi.

Şimdi müteşebbislerden beklenen bir parça sabır, bir parça itidal ve az heyecandır. Hareket mâna itibariyle ne kadar doğru ve yerinde olursa olsun acele ile bir çuval incirin berbat edilmesi ihtimali mevcuttur.

Diğer partilerde de haber ciddi şekilde tefsire tâbi tutuldu. Partinin bir kuvvet halinde kendisini belirtmesinden ziyade diğer partner üzerindeki iğneleyici, harekete getirici tesiri dikkate alınarak Türkiye Çalışanlar Partisinin kuruluşuna intizar edildi. Bu arada ilk çamur, beklenildiği gibi, bilinen gerici çevreden geldi. Hareket, C. H. P. nin bir oyunuydu! Herkes bir fesupanallah çekti..

Sendikacılar heyecanlarım frenleyebilir ve fikir adamlarının kendilerine olan itimadını iyi kullanırlarsa çalışanların partisinin memleket siyasi hayatında muhakkak ki rolü ve yeri olacaktır.

Raydan Çıkan Trenler

İhtilâlin ruhuna sadakatle bağlı gazeteler, meşhur affı niçin henüz zamansız buluyorlar? Evet, iktidarı seçimle vermeyi reddedip bir ihtilâli şart kılanlar henüz cezalarını kafi derecede çekmemişlerdir, bunlar cezalarını çekmelidirler ki bundan sonra Türkiyede herkes iktidarı seçimle vermeyi delilik değil akıllılık saysın ve asıl deliliğin milli iradeye karşı direnmek olduğunu anlasın. Evet, bugün mazlum rolü oynayanlar dün yıllar yılı uzunlukta hapis cezalarını siyasi hasımlarına gözlerini kırpmaksızın verdirtmişlerdir ve şimdi 20 ay hapislik, 30 ay hapislik, 40 ay hapislik ne demektir anlamalıdırlar. Evet, bir adama köle olanlar herkese ibret teşkil edecek tarzda cezalandırılmalıdırlar. Ama bütün bunların üstünde, bir endişe mevcuttur. Af isteyenler, 27 Mayısı tanımayanlar, eski Demokrat büyüklerin suçluluklarını kabul etmeyenler, bir intikam çâresi arayanlardır. Bunlara göre, "Zavallı Kayseri Sakinleri" siyasî kazaya uğramış talihsizlerdir, bunların Uç bir suçu yoktur, bilâkis ayaklanma memleketin meşru iktidarına karşı gelmektir, isyandır, mesullerinin hapsedilmesi, asılması, "tenkil"i lâzımdır.. Af, bir programın ilk maddesidir. Af lâfının müsait karşılandığı ilk an bu, yerini tashih-i karara bırakacaktır, o da kabul ettirilebilirse onun hemen ardından masumların haklarının ladesi gelecektir ve nihayet İhtilâli yapanlar hapishaneye, yaptıranlar iktidara oturtulacaktır.

Bu görüş doğru veya eğri. Ama, affa karşı gazetelerin durumu bu ya..

O halde, 147'1er meselesindeki tutum ne? Bir çocuk bile kolaylıkla anlayabilir ki bir takım çevrelerin bu işe verdikleri desteğin gayesi, bir İhtilal tasarrufunu kökünden, temelinden yıkmaktır, hükümsüz kılmaktır. 1471er, sanki kendileri hakkında hiç bir işlem yapılmaksızın işlerine döndükleri gün 27 Mayıs İhtilâlinin meşruluğu hukuken münakaşa konusu edilmiş olacaktır. Üstelik, karşı fikrin savunucuları ellerine bir de delil geçireceklerdir. Hükümet ve partilerin aklıbaşında elemanları niçin diretiyorlar sanılıyor? Bu oyun, ziyadesiyle açıktır da ondan..

Peki, Eminsular? Eski Demokratlar ilim adamlarına ne derece samimi sempati besliyorlarsa, eski subaylara karşı hisleri aynı sıcaklıktadır. Bugün Eminsuları destekleyen kalemlerin, karar alındığında, kararın altında imzası bulunanları hararetle destekledikleri hiç katırdan çıkarılabilir mi? Memleketçi Basın bu işin bir hata olduğunu haykırırken, o günün Havadisi Türkeşin ve Özdağın resimlerini, isimlerini, ipe sapa gelmez laflarım birinci sayfasında gürültüyle ilân ediyor ve zavallıları yeni yeni hatalara teşvik ediyordu. Ama, hata bir kere yapıldıktan sonra onun istismarı gene aynı kalemlerin inhisarındadır. Bazı öteki kalemler, doğru istikametten şaşmasalar ve bir yerde ak dediklerine öteki yerde kara demek suretiyle can düşmanlarının ekmeğine yağ sürmeseler.

Yok, şimdi onlar 27 Mayısın hemen sonrası Havadisinin taktiğini kullanıyorlarsa ve bir grubu, o grubun fikirlerini alkışlamakla yıkmak istiyorlarsa o başka. Ama her halde, gündelik politikanın allında nenin yattığını görmemezlikten ve bilmemezlikten gelmek dâvaya hizmet edecek bir davranış olmaktan çok uzaktır.

Biraz sağduyu, baylar!

A.P.

Zor oyunu bozar

Hikaye, geride bıraktığımız haftanın ortalarında birgün, A. P. Meclis Grubu İdare Heyetinin yaptığı toplantıyla başladı. Grup İdare Heyetinin toplanmasındaki amaç, bir tebliğin kaleme alınmasıydı. Tebliğ, A. P. içinde bir hayli eskiye giden anlaşmazlığın birden patlak vermesiyle ortaya çıkan olayların tekzibine matuftu. Zira Grup böyle karar vermiş mizansen böyle hazırlanmış, kanlı bıçaklı gibi görünen Gümüşpalayla Apaydın, kolkola Gruba gelerek bir de gövde gösterisi yapmışlardı.

Grup İdare Heyeti. A. P. Meclis Grubunun aldığı karara uyarak halk efkârına parti içinde hiçbir şekilde anlaşmazlık bulunmadığını belirterek bir tebliğ hazırlayacaktı. Aslında tebliğin metal aşağı yukarı Grup tarafındap düzenlenmiş,.İdare Heyetine, sadece bunu okunabilecek ve anlaşılabilecek bir şekle sokma işi kalmıştı.

Grup kararına göre tebliğin bir yerinde -bu sözü Burhan Apaydın tebliğe girsin diye söylemiştir-, "27 Mayıs öncesi ve sonrasında yapılmış olan her türlü tasarruflar hakkında herhangi bir. fikir beyan edilmiyecek ve devr-i sabık hiçbir zaman yaratılmayacak" ibaresi bulunacaktı. Grup idare Heyeti A. P. içindeki fırtınanın dinmesinden memnun, tebliği kademe alırken bu noktada birden durakladı. Tutumu çok iyi bilinen Grup Başkan Vekili Kadri Eroğan ve onun fikren beraberinde olanlar böyle bir tâvizi A. P. nin oy sahibi müntesiplerine duyurmamayı uygun buldular ve tebliğden Apaydının cümlesini çıkarttılar.

Şayet partinin iç meseleleriyle Basın pek yakından ilgilenmemiş ol--aydı hikâye kapanıp gidecek, taşıma suyla da olsa, değirmen dönmeğe devam edecekti. Ama, olay sözün sahibi tarafından derhal el altından basına aksettirildi. Apaydınlar bütün zahiri görünüşe rağmen, mücadeleye içten devam ediyorlardı.

Tebliğde tahrifat yapıldığı, ciddi bilinen Cumhuriyet gazetesi tarafından açıklanınca Eroğanla beraber diğer A. P. idarecileri telâşa düştüler. Kira gerçek, kendilerince pek alâ biliniyordu.

Haftanın sonunda, cuma günü Meclis koridorlarında Şinasi Gamayı telâşla dolaşır ve har yakaladığı gazeteciye:

"— Yukarı gelin. Açıklama yapacağız" derken görenler evvela fazla önem vermediler ama, pak az sonra Osmanın yanında Eroğanı da farkedince işin ciddi olduğunu anladılar.

Nitekim, A.P. Grup İdare Heyeti odasında Eroğan, Osma ve İsmet Sezgin üçlüsünün bildiri konusunda verdikleri izahat alaka çekti. Ama bu biraz, şecaat arzı oldu. Üçlü haberin tamamen yanlış olduğunu, yanlış istihbar edildiğini ve A. P. hakkında buna benzer devamlı yayın yapıldığını belirttiler. Grup İdare Hayati üyeleri A. P. de her milletvekilinin gazetecilere birşey söylediğini ve Basının bunları ciddiye alıp yazdığını da ifade ettiler.

' Bildiri meselesiyle ilgili önemli sözleri Eroğan resmi açıklamanın dışında, bir sohbet sırasında söyledi. Gazetecilerden biri, Apaydının bildiriden çıkarıldığı iddia edilen sözleri sarfettiğini belirtip, fikrinde ısrar edince, Eroğan:

"— Bakınız, bir yanlışlık olabilir. Bizim Grup toplantılarında ne stenomuz, ne de teypimiz var. Konuşmaları umumiyetle sırası gelen

Baş sayfa, son sayfa

Gazeteleri son sayfalarından okumaya başlayanlardan mısınız? O halde sizin için Türkiyenin 1 numaralı meselesi Metinin İtalyadaki başarısızlık, fanın başarı sebebi ve Galatasaray klübündeki çekişmedir, Tabii Spor-Totonun neticeleri ve ligdeki puan durumu da önemli konulardır. Gazetelerin son sayfalarının bas sayfalarına biç benzemeyen bir edebiyatı, tabirleri, dünyası vardır. Bakınız o sayfalarda, mese--la Gündüz Kılıçın italyadaki Metine yazdığı mektup nasıl haber verilir. Bir resim: Gündüz Kılıç masa basında. Altında bir yazı: "Bu resim bir romana veya filme konu olacak kadar mühim bir anı tasvir etmektedir..." Mübalağa yok. Zira yan sütunda başka bir haber: "Sarı kırmızılı taraftarlardan bir grup dün klübe gelerek menajer Gündüz Kılıç ile görüşmüşlerdir. Palermo teknik direktörü Montezi şiddetle tenkit eden taraftarlar. Bu adam Metinimizden ne istiyor? Kendi sine kralın gollerine ait resimler gönderelim de ona yakından tanı sın' demişlerdir " Eee, böyle bir protestodan sonra Gündüz Kılıç bir romana veya filme konu olacak kadar mühim" mektubunu yazmada ne yapsın?

İşte, başka bir hayati haber: "Fenerbahçe İdare Heyeti dün mühim bir toplantı yaparak Cana tebrik mektubu göndermeği kararlaştırmıştır. Mektupta Cana İtalyada Türk futbolunu layıkıyla temsil ettiği için teşekkür edilmektedir. Mektup şöyle başlamaktadır: Fenerbahçeliler değil, bütün sporseverler senin başarılarını takdirle takip ediyorlar. Florentina artık Sarı-Lacivertliler için ikinci bir klüp olmuştur."

Bu sayfaların, kendine mahsus terimleri şunlardır: "Dün Suat, klâsını konuşturdu", "Feriköy, Beşiktaşa vize vermedi", "Kara Kartallar, titreyen bir kanat gibi Dolmabahçenin çamurlu suları içinde boğuldular.."

Evet, gazeteleri son sayfalarından okumaya başlayanlar için Türkiyede bunların üstünde önem taşıyan mesele yoktur ve bu edebiyatın hayranları belki de milyonu bulmaktadır.

Şimdi, bir takım gazetelerin bir le birinci sayfalarına göz gezdiriniz. Bunlar için Metin neyse, Celâl Bayar odur. Can, hastahaneye kalkan Samet Ağaoğludur. O sayfaların da kendine mahsus bir edebiyatı, hususi terimleri, resim altları vardır. Manşetler, hep bir belirli istikametteki haberlere, tefsirlere, çok zaman da palavralara tahsis edilmiştir. Af, af, af! Son sayfaların golü, hat sayfalarda af olmuş|-tur.

Ama, bu neyi ifade eder? Nasıl son sayfalar Türkiyede herkesin sâdece futbolu düşündüğünün delilini teşkil etmezse, bir takım baş sayfalar da şu meşhur affın gerçekten, millet hayatında bir hayati mevki işgal ettiğini göstermez. Fikir neyse, zikir odur derler ya.. Her iki sayfanın mânası, nadana ve sâdece bundan ibarettir. Türkiyede milyonlar ve milyonlar var ki ne Metini bilir, ne Canı.. Başka on milyonların nmursadıkları tek şey ceplerine giren paradır. Yoksa, şunun şurada, bunun burada bulunduğunu çoktan unutmuşlardır bile..

Ama nasıl, bir takım düşünürlerimiz gazeteleri son sayfalarına bakıp "Battık, yandık.. Herkesin aktı ayağında. Bu millet iflah olmaz" diye dertleniyorsa başka bir takım yazar o baş sayfalara bakıp "Mahvoldu 27 Mayıs" deyip ağlıyor.

Halbuki bir gazete ne sadece baş sayfadır, ne de son sayfa.. Ona bir hatırlayabilsek, hep rahat edeceğiz.

kâtip arkadaşlar raptediyorlar. Bu kâtip arkadaşlar kendilerince önemli olan noktaları not etmişlerdir" dedi.

Basın mensupları, Eroğanın bu sözlerini tevekkülle dinlediler. Parlâmento muhabirleri, tecrübelerine dayanarak, Grup toplantılarında T.B, M.M. stenograflarından birkaçının parti Gruplarında vazifeli olduklarından emindiler. Fakat hiç kimse Eroğana Grup toplantılarında bu tarzda tutulan notların birer karakuşi bükümden ibaret olup olmadığını sormayı akıl etmedi..

Suçla aranıyor

Eroğanın bildiriyle ilgili açıklaması burada sona eriyordu. Gazeteciler, A. P. Grup İdare Heyetinin salonunu terketmek üzere hazırlanırlarken, yeni bir meseleyi deşmek istidadında bulunan A. P. Grup Başkan Vekili gülerek:

"— Genç arkadaşlarım çay içerler mi?" diye sordu. Onun hemen sağında oturmakta olan İsmet Sezgin lâfa karıştı ve:

"— Başkan, bey arkadaşlar kahve, istiyorlar" dedi.

Tatlı kahveler gelmek üzere iken, Eroğan A. P. için acı olan meseleye girdi.

A. P. Grup Başkan Vekili gene, ciddi Cumhuriyetin hayli büyük gösterdiği bir başka habere değindi. Haber, A. P. Grubunda, tıpkı D. P. devrinde olduğu gibi Basını yola getirmek için yeni tedbirleri derpiş eden bir kanun teklifi hazırlandığına dairdi. Eroğan, ellerini iki yana açarak:

"— A. P. Basını demokrasinin ayrılmaz bir parçası ve yardımcım telakki etmektedir. Biz, Basın için tedbir almak şöyle dursun, bazı mahrem toplantılar dışında kapılarımızı Basına açmak isteriz" dedi ve teferruata inerek Grup toplantıları hakkında suiniyet sahibi şahısların Basım yanlış yola sevketmek için haberler düzdüklerini ifade etti.

Konuşmaların bundan sonra cereyan eden kısmı bir gazeteciyle üçlü arasında münakaşa şeklinde cereyan ettiği için umumi dikkat kayboldu.

Bitirdiğimiz haftanın sonunda A. P. Grubunun panoraması, ciddi bir derlenip toparlanma şeklinde görünmektedir. Liderlik vasfı zayıf, fakat iyi niyeti müsellem Gümüşpala etrafında A. P. lilerin büyük bir kısmı kenetlenmiş vaziyettedir. Bazı hiziplerin taktikleri bu kenetlenme karşısında fiyaskoyla neticelenmektedir. A. P. Grubu ekseriyeti memleket menfaaetlerini ön plâna alarak İnönü Kabinesinin başarı kazanmasına çalışmaktadır.

Sorumluluk Duygusu

Ragıp Gümüşpala

Bravo, A. P.'ye! Koalisyonun kanatlarından biri olan -Bayarın değil- Gümüşpalanın partisi, gürültülü şekilde reklâm edilen bir Grup toplantısından sonra bilinen tebliğini yayınlayınca bu sesle karşılandı: "Bravo, A. P. ye!" Bu takdir hissi, memleketin sağlam kuvvetlerini ve meselâ Basını kendi karşısında sanan, böyle bir komplekse düşmüş olan A. P. mensupları için ders yerine geçmelidir. Bir an için farzedin ki G. H. P. bir Grup toplantısı yaptı ve Koalisyonun beş para etmediğini, bunun bozulması gerektiğini, eğer parti olarak C. H. P. nin menfaatleri korunmazsa, onun müşterilerinin işleri görülmez, arzulan yerine getirilmezse, nihayet Turhan Feyzioğlu uzaklaştırılıp yerine Turgut Göle konmazsa, Emin Paksüt çekilip diyelim Kemali Beyazit Kabineye girmezse, farzedelim Suphi Baykam Avni Doğanın halefi yapılmazsa partinin Hükümeti devireceğini ilan etti. Hiç bir A. P. linin hiç bir şüphesi olmasın ki o takdirde aynı ses: "Nedir bu, senin yaptığın C. H. P." diye haykıracaktı. İnsanlar gibi teşekküller de siyasi hayatta ziyadesiyle alıngan oluyorlar ve her taraflarında hep düşmanlar görüyorlar. Halbuki, gene insanlar gibi siyasî teşekküllerin de asıl ve başlıca düşmanları bizzat kendileri..

A. P. ye karşı takdir duygularının ifadesindeki sebep, bir sorumluluk duygusunun, bu gecekondu partiye hakim olduğunun görülmesidir. "Gecekondu Parti" tâbiri, A. P. lilerin ta kendilerinin partileri hakkında kullandıkları tâbirdir ve bir gerçeği ifade etmektedir. Siyasî inanç olarak sâdece memnunsuzluğu kaale alan ve onun etrafında müşteri toplayan bu partinin, İktidar partisi oluncaya kadar, yaşamakta devam edip etmeyeceği bile bilinmiyordu. İhtilâl günlerinde ve seçim arefelerinde hisler ateşli, fikirler keskin, aşırılıklar göze batıcı olur. Bunlara dayanılarak envestisman yapmak da kabildir. Ama siyasî teşekküllerin hayatiyetleri daha normal günlerde, bilhassa fırtınalar dindikten sonra belli olur. O zaman milletler siyasî partilerden kendilerine huzur, sükûnet ve İstikrar getirecek, heyecanlarını azaltacak tasarruflar beklerler. A. P. bunu anlamış göründüğü içindir ki, yanlış yere kendisine düşman bildiği ve belki de o yüzden düşman göründüğü çevrelerin alkışını kazanmıştır.

Acaba, bu bir ders olabilecek midir? A, P. idarecileri, safları arasında bulunan ve kendilerine en ziyade zarar veren Basın Düşmanlığını ortadan kaldırabilecekler midir? Bilir misiniz ki Mecliste gazetecilere bir tek koridor kapatılmıştır ve bu koridor A. P. lilerin oturdukları tarafa açılan kapıların bulunduğu koridordur? A. P. temsilcilerinin Başkanlık Divanı üzerinde yaptıkları tazyik hiç kimsenin meşhulü değildir. O kadar ki, sanki Bayarın partisiymiş gibi Gümüşpalanın A. P. sinin, İhtilâli hazırlayan kuvvetlerden biri olması hasebiyle Basına sempati duymadığı yaygın bir inançtır. Bu ise, bir iktidar partisine fayda sağlayan inançlardan değildir.

Şimdi, akıllardaki soru şudur: Sorumluluk duygusu, sâdece A. P. nin en üst kademesinin malı mıdır, yoksa bütün bünyesine sirayet etmiş midir? Birinci ihtimal varitse, ikincinin de tahakkukuna çalışmak aynı yüksek kademelerin başlıca gayesi ve hedefi olmak lâzımdır. Zira, bir Demokraside bir siyasî teşekkülün umumi efkâra "kontra" gitmesi ihtimali yoktur.,

Çalışma Meclisi

Yediveren gül

(Kapaktaki Bakan)

İri göbekli adam yanındakinin kulağına eğilerek:

"— Vay, vay, vay.. Ne olmuş bunlara birkaç sene içinde? Herbiri bir kor" dedi.

Şeklen kendisine benzeyen ikincisi, omuzlarını kaldırarak, hayretini belli edecek bir hareket yaptı ve diğerinin koluna adeta yapışarak onu salondan çıkardı.

Hâdise geride bıraktığımız haftanın ortasında bir gün Çalışma Bakanlığının üst katındaki toplantı salonunda cereyan ediyordu, İki İşveren temsilcisi, İş Kanunu üzerinde müzakerelere başlamış bulunan 1 numaralı komisyonun çalışmaları sırasında işçi temsilcilerinin ani bir çıkışı ve bahis konusu meselenin üzerine, bilen insanların rahatlığıyla eğilişleri sonucunda kendilerini dışarı atmayı uygun bulmuşlar ve nefes almak için koridoru arşınlamağa başlamışlardı.

Hakikaten haftanın başında pazartesi günü yedi yıldan beri toplanmayan Çalışma Meclisinin çalışmalarına başlamasıyla, bilinmiyen bir takım gerçekler birdenbire suyun yüzüne çıktı.

Yedi yıldan beri ilk defa toplanan Çalışma Meclisi Türkiyenin Ekonomik ve Sosyal hayatında önemli yeri olan bir Meclistir. İşveren ve İşçi Temsilcilerini karsıkarşıya getiren bu Meclisin, bundan evvelki özelliği, sadece işveren temsilcilerinin meseleler üzerinde şöylesine birkaç sözüyle işi geçiştirmeleri ve işçilerin' hemen hemen meselelerin hiç birinde ciddi müdahalelerde bulunmayla lüzum görmemeleriydi. Çünkü, bilinen gerçek, işçilerin bütün çabasına rağmen, devrin hükümetlerini temsilen gelenlerin her meselede işverenlerle beraber olması veya hükümet direktiflerini körü körüne yerine getirilmesiydi. Hal böyle olunca, işçi temsilcileri ne kadar yırtınsalar imam gene bildiğini okuyor,» gene devrin hükümetinin her mahalledeki milyonerlerinin borusu rahatlıkla ötüyordu.

İşte, yedi yıl sonra tekrar toplanan Çalışma Meclisindeki hususiyet bütün bunların ortadan kalkmış olmasıdır. İşverenler adına Meclise iştirak edenler bu yüzden bir hayli şaşırdılar ve kendilerine gelinceye kadar da iş işten geçti. İşçi temsilcileri adamakıllı hazır gelmişlerdi. Meselelerini incelemişler, söyleyeceklerini bellemişlerdi.

Üstelik, işçi temsilcilerinin çarpışmada birçok avantajları da mevcuttu. Birkere, herhangi bir meseleyi incelemeğe koyuldular mı, uzak ve yakın bütün iş kollarında o meseleye taallûk eden kısımları ele alıyor, böylece işin derinine inmeğe mecbur kalıyorlardı. Saniyen, hazırlıklar sendikalar kanalıyla Konfederasyonun murakabesi altında yapıldığından işçi temsilcileri arasında büyük bir beraberlik mevcuttu. Buna karşılık, işverenler, sadece kendilerini ilgilendiren iş kollarındaki pürüzleri inceliyerek Meclise gelmişlerdi. Bu bakımdan aralarında oldukça büyük fikir ayrılıklarına rastlanıyordu. Bununla beraber işverenlerin kurt temsilcileri bazan toparlanmayı biliyorlar ve kaybedilmiş gibi görülen dâvalarda birden bire durumu lehlerine çevirebiliyorlardı.

Muharebe başlıyor..

Haftanın başında pazartesi günü toplanan Çalışma Meclisi genç Bakan Ecevitin nutkuyla açıldı. Ecevitin konuşması her iki tarafı memnun etti. Ancak biraz deşelenirse, pek çok meselede işçilerin lehine bir hava sezmek mümkündü.

Genç Bakan daha sözlerinin basında işveren vekillerinin bir hayli ürktükleri bir meseleye temas etti:

"— Yeni Anayasamız işçilere Toplu Sözleşme ve Grev hakkını tanımıştır. Bu hakkın süratle kanunlaşması gerekmektedir."

İşveren temsilcilerinin herşeye rağmen ittifak ettikleri konu bu konuydu. Grev Kanununun Çalışma Meclisince kabulünde, bazı hükümlerin mümkün mertebe lehlerine ayarlanmasını istiyorlardı. Çalışma Bakanının sözleri işçi temsilcilerinin

Çalışma Meclisi toplantı halinde

Fakirler zenginleri yendiler

yüzlerini güldürdü. Aynı konuda genç Ecevit:

"— Yeni düzene girenken Türk işçisine tanınacak haklar ileri demokratik ülkelerdeki haklardan dar tutulmamalıdır. Par tutulursa işçi, kendi gayreti ve mücadelesiyle haklarının genişliğini nasıl olsa bir gün o seviyeye çıkaracaktır. Bundan şüphe etmek, Türkiyenin ileri Batı ülkelerine ayak uyduracağından şüphe etmektedir. Bir kere demokratik düzene geçildikten ve demokratik uluslar topluluğunun bir üyesi haline geldikten sonra bu gelişme artık önlenemez demektir" diye bir başka yönden Grev ve Toplu Sözleşme haklarının lüzumunu belirtti. Hele bu konuda kati hükmü verirken işçi temsilcilerinin tebessümü görülecek şeydi. Bakan:

"— Çalışma hayatında sosyal adaleti demokratik yoldan ağlamanın en medeni ve etkili vasıtası Toplu Sözleşme ve Grev hakkıdır" deyince işçi temsilcileri hani neredeyse "hurra" diye bağıracaklardı.

Ecevitin açış konuşması, daha sonraki müzakereler sırasında işçi temsilcilerinin zaman zaman birer kalkanı oldu. İşverenlerin direnmesi karşısında işçiler Hükümet Başkanının Sosyal Adalet üzerine sarfettiği sözlerden ve Anayasanın bu husustaki âmir hükümlerinden de ziyadesiyle faydalandılar.

Ecevit birinci gün yaptığı konuşmasıyla sadece işçi temsilcilerini memnun etmedi. Açış nutkunda işverenlerin de yüzünü güldürecek sözlere rastlanıyordu. Genç Bakan durumu iyi kurtarmış ve Meclise verimli bir çalışma zemini hazırlamıştı.

Bir Bakanın hayatı

Henüz 37 yaşında olan Bülent Ecevit 1925 yılında İstanbulun Beşiktaş semtinde Taşlık mevkiinde eski bir konakta dünyaya geldi. Babası Prof. Fahri Ecevittir. Annesi Nazlı Ecevit Güzel Sanatlar Akademisi mezunu bir ressamdır.

Bay ve Bayan Ecevit, Bülent doğar doğmaz Ankaraya geldiler. Prof. Ecevitin işinin Ankaraya nakli aileyi uzun yıllar, küçük Bülentin ise tamamen başkente bağlamıştır.

Bülent Ecevit, ilk tahsilini Necati Bey ilkokulu ile kısmen. Mimar Kemal İlkokulunda yaptı. Orta tahsiline o zaman Ankara Erkek lisesi ismini taşıyan Atatürk lisesinde başladı. 7. sınıfta Ecevitler küçük Bülenti Robert Koleje yolladılar, Bülent Ecevitin 1944 yılına kadar tahsil hayatı Bebek sırtlarındaki bu güzet tedris müessesesinde geçer.

Bülent Ecevitin bu yıldan sonra tahsili bir hayli düzensizdir. Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesinde İngiliz Edebiyatı bölümünde son sınıfa kadar okumuştur. Bu arada Basın - Yayın Müdürlüğüne memur olarak girmiş ve 1946 yılında Londra Basın Ataşeiğine katip olarak tâyin edilmiştir.

Ecevitin Londradaki hayatı, işi ve vakit bulabildiği kadar kültürünü arttırma gayreti arasında geçti. Genç Ecevit bir müddet Sanskritçe çalıştı. Daha sonra Sanat Tarihine merak sardı ve bunun üzerinde durdu.

1950 yılında yurda dönünce memuriyetten ayrıldı. O devirde iktidar değişmiş, D.P. seçimleri kazanmıştı. Ecevit Ulus Gazetesine girdi. Orada mütercim-muharir olarak çalışmağa koyuldu. 1953 yılında C.H.P. nin malları arasında Ulus da alınınca Ecevit diğer arkadaşları gibi, evvela Yeni Ulus, sonra Halkçıda. çalıştı. Bu arada Dr. Suphi Baykamla beraber C. H. P. Gençlik Ocaklarının kuruluşuna iştirak etti Kurucular arasına katıldı.

Halkçı kapanıp, Ulus yeniden çıkıncaya kadar muhtelif gazetelere yazdı ve süratle şöhret yaptı.

1957 yalında Ankara milletvekili olduğu zaman henüz 82 yaşındaydı ve C. H. P. içinde çok sevilen bir gençti. 1967 den 97 Mayıs 1960 yılma kadar, genç milletvekilinin hayatı pek renkli geçti. Politika alanında kelimenin tam manasıyla kıran kırana mücadele etti.

O sıralarda D.P nin meşhur Tahkikat Komisyonu gazeteleri kapar, İnönünün Meclis konuşmalarına mani olurken Eceviti Ulusun başında

Tavşan ile Kaplumbağa

Çalışma Meclisinde varltklı, kudretli, imkânlara sahip işverenler işçi temsilcileri önünde fena bir hezimete uğramış bulunuyorlar. Bu hezimet ne Kolektif iş Akdi, ne Grev Hakkı, ne de Sosyal Adalet konusundadır. Bunlar, topluma hakim cereyanlar ve Hükümetin temayülü icabı zaten gerçekleştirilecek hususlardır. Bir kısmı Anayasada mevcut olduğuna göre, gerçekleştirilmeleri değil, gerçekleştirilmemeleri imkânsızdır. İşverenler, umumi seviyeleri itibariyle isçilere nazaran öyle aşağı, o kadar kifayetsiz, hazırlıksız ve bilgisiz görünmüşlerdir ki bazı komisyonlarda kendilerine sadece gülünmüştür. Giriştikleri tartışmaların ise, hemen hepsinde mağlup olmuşlardır.

*İşçiler çok hazırlıklı, plânlı, gayretli olarak Çalışma Meclisine katılmışlardır. Tamam. Ama işverenlerin hiç bir hazırlık yapmamış olmaları*nı *anlamak kabil değildir. Bu, olsa olsa, eski alışkanlıkların ve memlekette esen havanın tamamile değişmiş olduğunu hâlâ farketmemenin hazin neticesidir. İşverenler sanmışlardır ki Hükümet gene, hakkı değil kendilerini tutacaktır ve böylece işçileri, haklı deliller sürerek değil, zor kullanarak, manevi baskı yaparak yenebileceklerdir. Bu yüzden de viski bardaklarını kâşânelerindeki masalar üstüne bırakarak başkente oldukları gibi, boş kafalarla gelmişler, Hanyayı Konyayı orada anlamışlardır. Böyle yapacak yerde işverenler, tıpkı işçiler gibi ciddi bir çalışmaya girişselerdi, ellerindeki geniş imkânlarla meselelerin derinine inselerdi, kanunları inceleseler, açıkları ve noksanları belleselerdi bir arar ya gelip müşterek taktik gütselerdi bugünkü duruma düşmezlerdi.*

Toplumlarda sınıflar, karşı sınıfların zorlaması kadar kendilerinin hataları, hatta budalalıkları, alıştıkları rehaveti terkedememeleri ve etraflarında olup bitenleri görememeleri neticesi düşerler. Bizde, işçi sınıfı capcanlı, dinamik ve ateşli, hepsinden fazla, mütesanitken işverenler darmadağınıktır. Kendi odalarında, sendikalarda yapılan toplantıların binde birinin yapılıp yapılmadığı meçhuldür. Eğer bir toplantı yapılıyorsa, onda ele alınan konu da, Hükümetten ne gibi avantalar isteneceği ve kimlerin araya konulacağı, hangi tesirlerin kullanılacağı konusudur. Türkiyede "varhklı sınıf" kadar fikirsiz, akılsız ve tembel bir başka sınıf yoktur.

Bu gerçeğin söylenmesi, belki ağır gelir. Ama işverenlerin Çalışma Meclisinin şu son toplantısındaki hali bunun en parlak, şaşmaz delilidir. Eğer bu, bir kırbaç darbesi yerine geçerse ve La Fontaine'in meşhur hikâyesi hatıra *getirilirse, alarm zilinin* sesine *kulak verilirse toplumumuzdaki denge daha düzenli kurulur. Aksi halde bugünün varlıklı sınıfı, yarın tahtıravallinin havaya fırlamış kısmı üzerinde, muallakta kalıverdiğini görüp anlayacaktır.*

Ecevit Çalışma Meclisinin açış konuşmasını yapıyor

Tok bir ses

görürüz. İnönünün tarihi konuşmasını yasağa rağmen Ulusun yayınladığı gece genç milletvekili gazetesinin başındaydı. Ecevitin politika hayatında unutamadığı hatıra, o sabah polislerin gelip matbaayı basmaları ve genç milletvekilinin Emniyet kuvvetlerine söylediği sözlerdir. Ecevit, gelen ekibe: "Bakınız, dünden itibaren gayrimeşru bir idare altındasınız. Onların dediklerini yapmakla mesul olursunuz" demiş re beş-on gün sonra ihtilâl genç milletvekilinin haklı olduğunu ortaya çıkarmıştı.

Ecevit, Bayan Rahşan Ecevitle evlidir. Çocukları yoktur. Bayan Ecevitle aynı yılda Kolejden mezun Olmuşlardır. Son derece mütevazı, sessiz ve centilmen olan Ecevit işçiler tarafından ziyadesiyle sevilmektedir. Koalisyon Hükümetinin Ok Çalışma Bakanı iki ay kadar bir müddetten beri oturduğu koltuğunda her Bakana nasip olmıyacak kadar sempati toplamıştır. Halen C. H. P. Meclisi üyesi bulunan Ecevit, Merkez İdare Kurulu üyeliğine de seçilmiştir. Gazetecilik yıllarında iki defa Amerikaya giden Ecevit, politikaya intisabını şöyle özetlemektedir:

"— Edebiyatla başladım. Gazeteci oldum ve politikaya ister istemez katıldım. Her gazeteci gibi başladığımdan şimdi çok uzaktayım...

Dertti dolap..

Çalışma Meclisinde muhtelif konuları komisyon çalışmaları halinde Genel Kurula getirecek olan ekipler seçilip, işe başlandıktan sonra, odalara kapanan komisyonların dışında kesif bir kulis faaliyetine girişildi. İşverenler adına kulisi eski Sanayi Bakanlarından Şahap Kocatopçuoğlu idare ediyor, doğrusu iyi de beceriyordu. Koridorlarda elindeki şık çantası, papyon kravata ve gerçekten imrenilecek kadar iyi giyimiyle Kocatopçuoğlunu görenler, iyi bir işveren temsilcisi olduğuna kanaat getirdiler. Kocatopçuoğlu ve diğer işverenlerin üzerinde hassasiyetle durduğu iki komisyon vardı. 1 numaralı İş Kanununun tadili ile ilgili komisyon ve 4 numaralı Grev komisyonu...

Aslına bakılırsa Çalışma Meclisinin ana fikrini bu iki komisyonda ele alınan konular teşkil ediyor ve sendikacılar bu komisyonlara bir hayli kuvvetli ekiplerle katılmış bulunuyorlardı.

Grev komisyonunda birinci günden itibaren çekişme başladı. İşçi Temsilcileri ekibinin başında sendikacıların pirlerinden Bahir Ersoy bulunuyor, diğer ünlü sendikacı Ziya Hepbir arkadaşının yardımcılığını yapıyordu. Gene sendikacıların mikrofon cambazı dedikleri Burhanettin Asutay bu ekipteydi. İşlerini pek iyi bildiklerine şüphe olmayan. İsmail Aras, Ahmet Çehreli, Mustafa Şahin, Kemal Türkler gibi sendikacılar da ekibin diğer elemanlarıydı.

İşverenlerin safında Turan Çakuş, İlhan Lök, Enver Solay gibi ağzı iyi af yapan ve meseleleri iyi bilenler mevcutta. Komisyon Başkanlığını Adalet Bakanlığı temsilcisi yapıyordu. Taraflar ilk gün ağırdan aldılar. Genel konular üzerinde ufak tefek tartışmalarla çalışmaları kıvamına getirdiler. Ama ikinci, üçüncü gün fırtına öylesine koptu ki Çalışma Bakanlığının koridorları yerinden oynalı.

İşçiler 4 numaralı komisyonda zanan zaman ağır basıyorlardı. Savundukları dâva haklıydı. Ama bir hukuk otoritesi burada işverenlerin büyük çapta yardımcısı oldu. Ferit Hakkı Saymen, çoğunluk işverenlerle beraber oluyordu.

Patırdı grev kanununun müzake-, esinde başladı. Bakanlıkça hazırlanan tasarıda nerelerde ne gibi hallerde grev veya lokavt yapılamıyacağını belirten kısım, işçi temsilcile-1nin üzerine hassasiyetle eğildikleri nokta oldu. Bakanlık tasarısında bu husus 19. maddede 8 fıkra halinde sıralanmıştı. İlk fıkrada "Genel ve kısmi seferberlik halleri ile olağanüstü hal ilân edilen yerlerde" grev ve lokavta cevaz verilmiyordu.

İşçi temsilcileri bu maddede ufak bir değişiklik istediler. İstekleri Tesrii Organın olaya müdahalesiydi. Bu gibi haller ilân edilen mıntıkalarda grev veya lokavtın tahdid edilmesini bir kanun konusu olarak ele almanın faydalı olacağım ve maddeye "çıkarılacak bir kanunla" ekinin ilâvesini talep ettiler. Tartışmada işveren temsilcileri isteğe fazla yanaşmadılar. Ama Hükümet temsilcilerinin oylarıyla maddeye istenilen ek yapıldı.

İkinci madde daha enteresandı ve grev hakkının büyük bir kuramı işçilerin elinden alıp götürüyordu. Bakanlık tasarısına göre, "Milli Savunma Bakanlığının idare veya denetlemesinde bulunan işyerlerinde grev ve lokavt yapılamazdı." İşçi temsilcileri derhal ayak dirediler. Bu maddenin kanuna girmesi demek grev yapmağa imkân kalmaması demekti. Zira M. S. Bakanlığının denetlemesine tabi o kadar işyeri vardı ki.. Üstelik türlü tefsirlerle bu saha çok daha genişletilebilirdi.

İşveren temsilcileri madde üzerinde çok uğraştılar. Aynen geçmesi için çırpındılar. Memleketin ali menfaatlerinden bahsettiler. Türlü lâf oyunlarına giriştiler. Ancak işçi temsilcilerinin kararı çok evvelden verilmişti. Üstelik savunmalarım pek iyi yaptılar. Sonuç işçilerin lehine oldu. 9 oya karşılık 6 oy aleyhte verildi ve madde kaldırıldı.

Tasarının 19. maddesinin c fıkrası üzerinde işçiler gene ufak bir parsa topladılar. Bu fıkrada genel sağlıkla ilgili iş yerlerinde grev ve lokavt yapılamıyacağı belirtiliyordu. Bunun İçine hastahane, klinik, dispanser ve eczaneler giriyor ve bunlar tadat ediliyordu. Gelgelelim yarın,

böyle bir hâl vukuunda ilân fabrikaları da "genel sağlıkla İlgili" denilebilir ve büyük bir iş kolunda işçi, grevden mahrum edilebilirdi, İşçi temsilcileri bunun açıkça beyanını istediler ve maddeye "ilâç fabrikaları hariç" ibaresini koydurdular.

Bundan sonraki madde "can ve mal kurtarma işlerinde çalışanların grev yapamıyacağı'na dairdi. İşverenle, isçi temsilcileri burada birleştiler, maddenin aynen kalmasına karar, verdiler.

19. maddenin bundan sonraki fıkrası işverenlerle, işçilerin birbirine girmesine ramak bıraktı. Fıkrada, "su havagazı ve dağıtma işlerinde ve Devlet tarafından işletilen kömür madenlerinde" grev ve lokavt yasak ediliyordu.

Fıkranın tartışmasının sonucu adeta "bir sizden, bir bizden" kaidesine uyularak bağlandı.

İşçi temsilcileri maden işçileri üzerinde büyük patırdı kopardılar. İşçi kütlesinin yarısından çoğunu bunlar teşkil ediyordu. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Anayasası bu hakki tanırken aynı Devletin Hükümeti bir kanunla hakkı nasıl alırdı? Bu yönden yapılan savunma tuttu ve işçiler fıkradan bu kısmı kaldırdılar. Bu arada havagazı işçilerinin grev hakkı da ikramiye kabilinden tanındı. Fıkranın diğer kısımlarına dokunulmadı.

19. maddenin diğer iki fıkrası üzerinde Komisyon fazlaca oyalanmadı. Ancak o günkü tartışmalar bir hayli sert geçmiş, işverenler oldukça hırpalanmışlardı. Bir defa işçi temsilcilerinde şimdiye kadar görülmemiş bir tarz ortaya çıkmıştı. Sendikacılar yedi yıl evvelki Çalışma Meclislerinde olduğu gibi mücadele etmiyorlardı. Adeta koçlar gibi kafa kafaya dövüşüyorlar, zaman zaman ince esprilerle rakiplerini güç duruma sokuyorlar, bazen de birden parlayıp salonun altını üstüne getiriyorlardı. Hele müşahit sıfatıyla komisyonlara katılan diğer komisyon üyelerinin feryadından durulmuyordu. İşçiler burada da iyi bir taktik kullanmışlardı. İyi bir organizasyon sonucu kurulan ekipler devamlı, o komisyondan bu komisyona koşuyor, darda kalan arkadaşlarına yardım ediyordu İşverenlere gelince, bunu akıl edemediklerinden komisyon çalışmalarını terk etmemekte ısrar ediyorlardı. Böylelikle her komisyon da işçi temsilcileri oy olarak değil adet olarak fazla oluyorlardı.

İşverenler, sert cereyan eden müzakerelerin Genel Kurulda daha da sertleşeceğini anlayınca Kocatopçuoğluna başvurdular. Kocatopçuoğlu perşembe sabahı derhal Bülent Eceviti ziyaret etti. Saat 9.30 sıralarında Bakanın yanına giren işveren temsilcisi 10.15 de çıktı, Bakandan ricada bulundu ve işçi temsilcilerinin hiç değilse lisanen biraz daha az sinirli-hareket etmelerini istedi. Ecevit, durumdan Konfederasyon Başkanı Seyfi Demirsoyu haberdar edeceğini söyledi. Nitekim az sonra Demirsoyu çağırarak durumu anlattı. Esasen sakin adam olan işçi lideri, ricayı soğukkanlılıkla dinledi ve arkadaşları adına söz verdi. Pek az sonra da meseleden arkadaşlarım haberdar ederek soğukkanlı davranmalarını rica etti.

Galip sayılır..

İşçi temsilcileri, Konfederasyon Başkanının sözlerini dinlediler. Hele Kocatopçuoğluyla Demirsoy ve dört sendikacı perşembe günü öğle yemeğini Restoran Bekirde yeyip tatlı tatlı sohbet edince pakt adeta imzalanmış oldu. Yemekte Kocatopçuoğlu işçi liderlerine dert yandı. Aslına bakılırsa, kendileri işveren değillerdi. Sadece onları temsil ediyorlardı. Bir bakıma onlar da işçi sayılırlardı! Aralı İş Kanunu Komisyonunda mülâre sükûnetle eğilinilirse daha kolay olurdu. Üstelik işçilere Anayasanın tanıdığı hakların verilmesinde Meclise iştirak eden İşveren temsilcilerinin zerre kadar itirazı yoktu. Ne var ki,, karşılıklı menfaatlerin savunulması gerekiyordu. Bunu daha sükûnetle yapabilirlerdi.

Bahir Ersoy

İyi bir pehlivan

Gelgelelim imzalanan pakta rağmen korkulan iki komisyonda o gün öğleden sonra olacak oldu. 1 numaralı İş Kanunu Komisyonunda mülayim İşveren temsilcileri birden aslan kesildiler.

İşçi temsilcileri Kara İş Kanununda yapılan tadilata muvazi olarak Deniz İş Kanununda da bir düzeltme yapılması gerektiğini ortaya atmışlardı. İşveren temsilcileri birdenbire, nedendir bilinmez, meseleyi alevlendirdiler ve şiddetle itiraz ettiler. Mesele büyüdükçe büyüdü. İşverenler İş Kanununun bu kısmının Genel Kurulda konuşulmasını ve karara orada bağlanmasını istediler. İşçiler Komisyonun ne işe yarayacağım sordular. Neticede mesele anlaşıldı. İşveren temsilcileri oldukça güç durumdaydılar. Bu konuya hazırlıklı gelmemişlerdi, İşçilere gelince, kanundaki aksaklıkları altı madde halinde toplamış, incelemiş ve komisyona hazırlıklı gelmişlerdi. Uzun tartışmalar, bağırıp çağırışmalar sonunda işverenler çekimser kalmakla vartayı atlatacaklarına kanaat getirdiler ve işe karışmadılar. 7 müstenkife karşılık, 6 oyla mesele kabul edilince de işçilere el altından haber yolladılar: "Bu karar hukuki değildir, komisyonun çoğunluğuyla alınmamıştır."

Bir başka patırdı, imzalanan pakta rağmen Grev Komisyonunda çıktı. İşçiler aldıkları talimat üzerine ağırdan alıyorlar, facia çıkış yapmıyorlardı ve oyalamada bile Bahir Ersoyun eline dikkat ediyorlardı.

Ama iş Çalışma Bakanlığının hazırladığı tasarının 21. maddesine gelip çatınca hava değişti. Bu madde son derece garip, oldukça komik, şimdiye kadar söylenenlerin tamamen tersine birtakım hükümleri ihtiva ediyordu. Maddeye göre grev yapabilmek için işyerindeki mevcut işçinin % 75 nin muvafakati gerekliydi. Bu madde sendikacılar için bir heyulaydı ve grev hakkından faydalanmaları imkânını adeta sıfıra indiriyordu. Sendika Başkanları, bir iş yeninde patronun işçiyi toplayıp "Greve taraftar mısınız?" sualini sorduktan sonra grev yapabilmenin maddeten imkânsızlığını biliyorlardı. İşçiydiler. İşçilerin arasından geliyorlardı. Ne olursa olsun henüz böyle bir baskıya koyacak kitlenin çok az İş yerinde mevcut olduğunu hesaplıyorlardı.

Maddenin müzakeresi başladığında işveren temsilcilerinin ağzı kulaklarındaydı. Fazla birşey söylemiyorlar, sadece Bakanlık tasarısının kabulünü istiyorlardı.

Konfederasyonun ünlü sendikacılarından Ziya Hepbir söz aldığında hava adamakıllı elektriklenmişti, işverenler Nuh diyor Peygamber deliriyordu. Hepbir, oturduğu yerden ağır ağır konuşmağa başladı. İlk sözleri salonda fazla tesir yaratmadı. Ama genç sendikacı sesini biraz yükseltendi:

"— Şimdiye kadar Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinden hiçbiri sosyal adalet ilkesini kaale almamıştır. Bu aldırmazlık sosyal sefaleti doğurdu. Bu sefalet Türkiyede bir ihtilâle sebep oldu. İhtilâl, bir yeni Anayasa yaptı. Bu Anayasa işçilere sarahaten bir hak tanımıştır. Bu hakkın alınması, sosyal sefalete set çekecek ve ortadan kaybolan bir orta sınıf meydana getirecektir. Eğer gene inat edilirse, geçmişten ders alınmamış olunur" deyince ortalık karıştı.

Hepbir, Bakanlık tasarısının mahzurlarını birer birer ortaya koydu. Sendikaların tüzüklerine grev hakkının konulması için gerekli hükmün kanuna dercini istedi. Fakat bütün çabaları boşa gitti. İşverenler hâlâ "hayır" diyorlardı. Bunun üzerine sendikacılar ayaklandılar. Salonu terke karar verdiler. Aynı anda oylamaya geçildi. Böylece, kanundaki 21. madde olduğu gibi bırakıldı ve Genel Kurulda görüşülmek üzere Grev Komisyonu, raporunu hazırlamağa koyuldu.

İşçi temsilcileri, komisyon çalışmalarında yüzüp yüzüp kuyruğa gelmişler, son dakikada atlamışlardı.

Çalışma Meclisinin Genel Kurulu, cumartesi günü, hazırlanan raporları müzakereye başladı. Raporlar burada son şeklini alacak ve Çalışma

Safa Kılıçlıoğlu
Gül!

Bakanlığının hazırlayacağı tasarıların esasını teşkil edecektir.

Komisyon çalışmalarında işveren ve işçi temsilcilerinin müştereken arzuladıkları birşey daha karara bağlanmıştır. Eğitim Komisyonu raporuna dercedilen bu karar, İşçi Sigortalarının finansmanı işidir. Her iki taraf bu kuruma, Genel Bütçeden bir fon ayrılmasını arzulamaktadır. Bakanlık hu konuda teşebbüse geçmelidir.

Bir jönün maceraları

Çalışma Meclisinin en fazla dikkati çeken komisyonu, Grev Komisyonuydu. Ama bir başka komisyon vardı ki cidden eğlenceli olaylar burada cereyan ediyor ve olup bitenler, komisyon üyelerinin bir kısmı kadar, duyanları da eğlendiriyordu.

Bakanın odasının hemen yanında toplanan ve 212 sayılı fikir işçileriyle ilgili kanunu ele alan komisyon da, işveren temsilcilerinden birisi pek ataktı. Safa Kılıçlıoğlunun sendikacıların ve Hükümet temsilcilerinin pek kuvvetli olduğu bu komisyonda bulunması, Kılıçlıoğlu için talihsizliktir- kanunun hemen her maddesine itirazı müzakereleri pek neşelendirdi.

Kılıçlıoğlu, çalışmaların başında bir müddet sakin kaldı. Ama kanunun, patrona bazı külfetler yükleyen bölümlerine gelindikçe, hareketlendi. İlk patırtı, fikir işçisine askerliği süresince ödenmesi gereken para dolayısıyla çıktı. Kılıçlıoğluna göre bu, oldukça büyük külfetti. İşçiye bunun ödenmesi gerekmezdi.

Yeni Sabah patronunun bu itirafına sendikacılar gülümsediler. Zira bildikleri bazı gerçekler. Kılıçlıoğlunun itiraz etmemesini gerektiriyor» du. Yeni Sabah gazetesinde askerliğini yapmıyan pek az fikir işçisi vardı. Üstelik, yeni bir adam alındığında, bazı formüllerle bu aksaklık bertaraf ediliyordu. Ama gene de işverenleri tem silen gösterdiği hassasiyetten dolayı Kılıçlıoğlunu takdir ettiler.

Hükümet temsilcisi olarak komisyonda bulunan Nusret Altuğun fikir ilgilerinin böyle bir tazminata birkaç kere hak kazandıkları yolunda yaptığı konuşma Kılıçlıoğlu tarafından pek manidar karşılandı. İhsan Ada ve diğer sendikacıların karşısında sıfırı tüketen işveren temsilcisi Kılıçlıoğlu, kurtuluşu nükte yapmakta buldu ve bir cevher yumurtladı;

"— Siz de iyi nutukçusunuz, Nusret bey!.."

Komisyondakiler gülüştüler.

212 sayılı kanunun, fikir işçisine, maaşını gününde almadığı takdirde tanıdığı % 5 nisbetindeki tazminata İşverenler itiraz ettiler, Maaşların peşin ödenmesine itiraz ettiler. Kadın gazeteciye, analık halinde tanınan birkaç, maaş tazminata itiraz ettiler. Bütün bunlar kolaylıkla savuşturuldu.

Bir noktada sendikacılar da, işveren temsilcileriyle uzlaşıcı yol aramak zorunda kaldılar. İşinden çıkanlan fikir işçisine verilecek kıdem tazminatının ödenmesi kadar, işçi tarafından alınması da güçtü. Her iki taraf burada devletin müdahalesini uygun gördüler ve şöyle bir formül buldular:

İşveren, tazminatla ilgili olarak her ay İşçi Sigortaları Kurumuna bir prim ödiyecektir. İşe son verilme halinde tazminat, bu kurum tarafından ödenecektir, İşveren, fikir işçisinin sadece kendi müessesesinde çalıştığı yıllara ait tazminatını verecektir.

İL. 1471 — 24

İMECE

Aylık Kültür Dergisi
Şubat 1962 sayısı çıktı
Okuyunuz.
P. K. 373 Ankara

AKİS — 30

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Yatırımlar

Prensipler uğruna

Esmer, orta boylu genç adam heyecanla yerinden kalktı ve kalabalık komisyon odasını vakur adımlarla terketti. Üyesi olduğu Bütçe Komisyonundan istifa etmişti. Olay, geride bıraktığımız haftanın sonunda Büyük Millet Meclisinin gösterişli binasında cereyan etti. İstifa eden adam, İstanbul Milletvekili Suphi Baykamdı.

Mesele şöyleydi: Yıllık bütçesi 11 milyon lira olan Elektrik İşleri Etüd İdaresinin Genel Müdürü, Fırat nehri havzasındaki birçok imkânlardan biri olan Keban barajı için yabancı firmalara bir rantabilite raporu hazırlatacağını ileri sürerek bu yıl bütçe teklifine 5 milyon liralık ek ödenek koymuştu. Fakat bu para, memleketin ekonomik durumu muvacehesinde baraj üzerindeki çalışmaların henüz mevsimsiz olduğu görüşüyle, Sanayi Bakanlığındaki bütçe çalışmaları sırasında tekliften çıkarılmıştı. Bunun üzerine kulis faaliyetine girişildi. Elâzığ Milletvekilleriyle temaslar yapıldı, bilhassa C. K. M. P. li Nurettin Ardıçoğlunun bu konuda ilgisi sağlandı. Ardıçoğlu aldığı ilhamlarla, Elâzığdaki seçmenlerinin yüzünü güldüreceğini ve ilerdeki seçimlerde kendisine rahatça seçilme şansı hazırlayacağını kuvvetle umduğu bu fırsatı kaçırmamaya karar verdi. Elâzığın diğer milletvekilleriyle bazı senatörlerin -bu arada tabi' senatör Fikret Kuytakın- imzalarım taşıyan 20 mizah bir önergeyi beklenmedik bir şekilde Bütçe Komisyonu Başkanına sundu.

Durum hayli dikkat çekiciydi: Başbakan İnönünün bundan böyle her yatırımın ve bununla ilgili çalışmaların . mutlaka Devlet Plânlama Teşkilâtının onayından geçirilmiş programlar ve plânlar çerçevesi içinde yapılacağını belirten demecinin üzerinden henüz 24 saat geçmeden Hükümetin ve Plânlama Teşkilâtının tekliflerine tam aykırı bir önerge verilerek herşeyden önce prensipler çiğneniyordu. Önerge, aleyhteki tepkilere rağmen, Nurettin Ardıçoğlunun ilk raundu kazanmasıyla birlikte kabul edildi: Aslında en çok memnun olan hattâ Elazığlı seçmenlerden de fazla -EİE İdaresinin Genel Müdürüydü.

İşin aslı

Keban projesi nedir? Konunun tarihçesi epeyce uzun ve ilgi çekicidir. Başlangıç, Dersim harekâtına kadar uzanmaktadır. O tarihlerde Tunceline ulaşan bütün yollar Fırat engeliyle kesildiği için motorize birliklerin aşabileceği köprülerin inşa edilmesi düşünülmüş ve bu arada Keban, Kömürhan ve Murat köprülerinin inşasına girişilmişti. Keban mevkiindeki köprü inşaatı şantiyesinin yanında o zamanki Sular Umum Müdürlüğü tarafından bir su ölçme istasyonu kurulmuş ve muntazam ölçüler alınmağa başlanmıştı.

Sonradan, bu köprünün hemen yanısıra kurulması, inceleme yapan mühendisler tarafından tasarlanan Keban barajı, Fırat nehrinin büyüklüğü ile mütenasip, dev azmanı tesislerden biri olacağı için yatırım bedeli de muazzamdır. Bu sebepten tesisin inşası birçok defalar söz konusu edilmiş, fakat yatırımları karşılayacak ne iç, ne de dış finansman imkânları bulunamadığından vazgeçilmiştir. Bu teşebbüslerin ilki 1957 seçimlerinden hemen önce tantanalı bir şekilde yapılan ihaledir. O yılın Ağustosunda, İstanbulda ikâmeti itiyat haline getiren Menderesin çağrısı üzerine Bayındırlık Bakanlığının ileri gelenleri acele olarak İstanbula gitmişler ve Keban barajıyla İstanbul Boğaz köprüsünün inşası konusunda bir Fransız firmasıyla protokol imzalamışlardı. Bu , memurlardan yalnız Orhan Mersinli protokolü imzalamayı reddetmiş ve istifayı tercih etmişti.

Protokola göre Fransız firması önce tesislerin, elde mevcut bulunmayan, plânlarını ve projelerini hazırlayacak, sonra da tesisleri meydana getirecekti. Yani firmaya, tesisleri, elindeki imkânlara göre, istediği kadar kâr sağlayacak şekilde inşa edebilmesi için "açık bono" verilmiş bulunuyordu. İstim, bermûtad arkadan gelecekti!..

Aslında elde ne Türk parası, ne de yabancı dövizi bulunmadığı için, seçimlerden hemen sonra, İki tarafın rızasıyla protokol hükümsüz addedildi. Koltuğunu kaybetmemek endişesiyle imzayı çakmış olan "ileri giden" memurlar da derin birer "oh" çektiler!.. 1957 den sonra 1960 seçim sathı mailine kadar EİE İdaresi bu konuda çalışmağa devam etti. Ancak bütün bu çalışmalar Keban barajının Fırat üzerinde mevcut en uygun ve ekonomik baraj olduğu faraziyesine dayanıyordu. Halbuki ortasından aktığı arazinin yüzeyi Türkiyenin altıda birine yakın olan, dünyanın en büyük akarsuları arasında sayılan Fırat nehrinin Türkiye topraklarına bahşettiği geniş ve çok çeşitli imkânların tamamı gözönünde tutulmuyor, Kebandan sâdece elektrik üretilmesi ve bunun 1000 kilometre uzağa muazzam çelik pilonlara asılmış hatlarla taşınması düşünülüyordu.

Keban Barajının inşa edileceği arazi
Geleceği parlak topraklar

Herşeyden önce Keban barajının, Fırat nehrinin haiz olduğu birçok. imkânlar arasında en Uygunu ve ekonomik yönden ilk inşa edilmesi gereken tesis olduğunu ispatlamak gerektir. Bu etüdün ise, her türlü sulama, zirai reform ve diğer bütün gelişme imkânları gözönünde tutularak yapıllması şarttır. Ancak

bundan sonra, gayet yine . Kebanın Fıratın diğer barajları içersinde en rantabl tesis olduğu sonucuna varılırsa, ondan sonra da bu barajın sağlayacağı faydaların en uygun şeklide nasıl kullanılması gerektiği incelenmelidir. Meselâ, "üretilecek enerjinin önceden düşünüldüğü şekilde 1000 kilometrelik hatlarla uzaklara taşınması mı ekonomik olur, yoksa Doğu bölgesini kalkındıracak şekilde lokal bir endüstri merkezinin kurulması mı lâzımdır?" sorusuna cevap verecek detaylı ve objektif bir çalışmanın bütün etüdler tamamlandıktan sonra yapılması mutlaka gerektir.

Şimdiye kadar EİE İdaresi tarafından yapılan çalışmalarda Keban barajının üreteceği enerjiyle, Kuzeybatı Anadolu Şebekesi denilen ve Ankaradan İstanbula, Zonguldaktan Bursaya kadar uzanan bölgenin elektrik ihtiyaçlarını karşılamakta olan şebekeyi beslemek yegâne gaye alınmıştır. Oysa ki, bu şebekenin pek yakınında ve hattâ içersinde birçok başka enerji kaynakları bulunduğu, bu işlerle uğraşan devlet daireleri ve • bizzat EİE İdaresi tarafından meydana çıkarılmıştır. Buna rağmen İdare, son yıllarda Amerikan EBASCO müşavir firmasına hazırlattığı ve Kuzeybatı Şebekesinin 1970 yılına kadar elektrikle beslenmesi için alınması gereken tedbirleri araştıran bir raporda bu gibi "yakındaki" imkânlardan hiç bahsetmemiş, firmaya mevcut imkânlar hakkında sağladığı bilgiler yalnız bazı termik santrallarla Keban barajına inhisar etmiştir. Firma raporunda kendisine verilen bu bilgilere uyarak sübjektif bir karara varmış, Keban santralının bilinen imkânlar içinde en uygunu olduğu neticesini çıkarmıştır. Eğer bilinen bütün imkânlar raporda gözönüne alınsaydı, varılan sonuç büsbütün başka olurdu.

Bundan da anlaşılacağına göre, etüdlerin objektif esaslara uygun olarak yapılması birinci şarttır. Memleketin bütçesinden ödenek alan devlet dairelerinden birisinin diğerlerini politik yollarla "atlatarak" belirli bir konu için ek ödenek sağlaması ve bu hususta diğer dairelere birşey danışmaksızın çalışmalara girişmesi, daima memleket menfaatlerinin aleyhine olmaktadır.

Bu şekilde yanlış yollara gidilerek zarar edilen işlere ait birçok misâller varsa da, Kebana olan yakınlığı ve yine EİE İdaresi tarafından plânlanmış bulunması bakımından hemen akla gelen olay, suyunu Elâzığdaki

Sıkışık Tüccar

Türkiyenin iktisat politikası, ana hattı itibariyle tesbit edilmiş bulunuyor. Kalkınmamız Devlet Sektörüyle Özel Sektörün elele ve müşterek çalışmanı neticesi gerçekleşecektir. Bu ne derece gerçekleşir, hızı ne olur, tabii işin o tarafı giriştiğimiz yeni hayat tarzının devamına, Hükümetin başarısına, idarecilerin maharetine bağlıdır. Ama "işin o tarafı", dünyanın her yerinde aynı esaslara göre ayarlanmaktadır. Şu anda önemli olan, Türkiyede de, bütün batı camiasında olduğu gibi devletin ve müteşebbisin beraber yaşamam, işlerin paylaşılması esasının karar altına alınmış olmasıdır. Bu, sâdece Devlet Sektörüne hayat hakkı tanınmasını İsteyenlerin de, sâdece Özel Sektörün desteklenmesini tavsiye edenlerin de, yani bizim sosyalistlerin ve bizim liberallerin orta yolun yolcuları önünde uğradıkları bir yenilgidir. Ama, basiretin ve mantığın bir zaferidir. Zira her şey göstermektedir ki, bizim seviyemizdeki toplumlarda her tekel, mutlaka bir suiistimalin temelini teşkil etmektedir. Ne, hiç devletçiliğe yüz vermeyen bir ekonomide yakamızı aklıevvel iş adamının elinden kurtarabiliriz, ne de Özel Sektörü perişan ettiğimizde bürokrasi ve onun bilerek, bilmeyerek işlenen ek kusurları bizi rahat bırakır.

Böyle karma bir ekonomide her sektörün şuurla hareket etmesi bir şart, her sektöre devletin aynı müsamaha ve kolaylığı göstermesi ikinci şarttır. Tabii bunların hepsinin üstünde güvenilir, sözünün eri, her elin karar değiştirmeyen, bir tedbirin alınacağını söyledi mi onu alan, bir tedbirin kalkacağını söyledi mi onu kaldıran ve nihayet bir tedbirin şu kadar süreceğini ilân etti mi o mühleti aşmayan bir hükümet gelmektedir. İnönü Kabinesinin bu vasıfları taşımaya niyetli, azimli bir kabine olduğu tecrübeyle ortaya çıkacaktır. Zaten iktisadımızın, o Görülmemiş Kalkınma devrinde, bütün bol imkânlara rağmen niçin battığı hatırlanırsa yeni hükümetin prensipleri kendiliğinden ve kolaylıkla anlaşılır.

Şimdi, Devlet Sektöründen ve Özel Sektörden iş bekleniyor. Mükemmel. Devlet Sektörünün ihtiyaçlarını devlet tâyin edecek ve onların tatmini yoluna, mümkün nisbetinde gidecektir. Ya. Özel Sektör? Özel Sektörün bugünkü durumunun parlak olduğunu iddia imkânı yoktur. Eğer ihtilâller bir tek zarar veriyorsa, bu zarar mutlaka İş ve ticaret sahasınadır. O bakımdan, İhtilâl sonrası Türkiyesinde tüccarı ve iş adamım takviye etmek bir zarurettir.

Ancak, bu takviye düşünülürken bir noktanın hiç hatırdan çıkarılmaması kimseyi kırmamalı, üzmemelidir. Bizim tüccarın, bizim iş adamının talep konusunda zerrece İnsafı yoktur. Dünyayı istemekten çekinmez, dünya kendisine verilmediği zaman söylenir. Kendisi hiç bir gayret sarf etmeyecektir, hiç bir çalışma yapmayacaktır, araştırma, sektör tahlili gibi şeyler için metelik harcamayacaktır, hatta kafasını yormayacaktır, ama para kazanacaktır! Böylelerine, bugünkü hükümetin tavsiyesi, gidip jandarmaya yazılmadan başka şey olmayacaktır. Buna mukabil, makul her talebin karşılanması devletin borcudur. Makul talep, memlekete ve millete hatta aslında iş adamı sınıfının ta kendisine astarı yüzünden pahalıya malolmayacak tedbirdir.

Kredi? Kredi müessesesini İşletmeksizin iş, XX. Asrın ikinci yarısında bir anakronizmdir. Ama, kredinin enflâsyon, enflâsyonun; felâket doğurduğu gerçeği hiç unutulmaksızın.. Sâdece kredi esasına müstenit hareketin, aslında bir muhteşem kaşkariko olduğu hep hatırlanarak.. Yani, yardan için kredi! Esas olarak değil..

Servet Beyannamesi? Yanlışlıklara tamir imkânı verilmesi, tatbikattaki kusurların izalesi, bu beyannamelerin maksatları dışında kullanılmayacağının sarih taahhüdü şarttır. Ama kaldırılması? Asla!

Vergi? Birikmiş ve iş hayatının sekteye uğraması neticesi - ödenememiş vergilerin makul, mükellefi sıkmayan, Hazineye zarar değil fayda veren tarzda uzunca, hatta faizsiz taksitlere bağlanması? Evet. Fakat, vergi affedilebilir mi? Vergi azaltılabilir mi?

Misalleri çoğaltmak mümkündür. Esas şudur: Devlette insaf, iş adamında insaf! Devletin menfaati budur, iş adamının menfaati budur. Ama bir taraf ölçüyü kaçırdı mı, öteki taraftan anlayış bekleme şansını da beraber kaçıracaktır.

Ona göre, dikkat!

Hazar gölünden sağlayan santralın başına gelenlerdir. Projeleri EİE tarafından düzenlenen santral ihale edilerek inşaata geçildikten sonradır ki suyu tahlil etmek, her nasılsa, akla gelmiştir. Böylece, suyun terkibinde mevcut tuzların sulanacak araziyi, münbitleştirmek şöyle dursun, bilâkis tuzlamak suretiyle büsbütün çoraklaştıracağı anlaşıldığından hem sulamadan vazgeçilmiş, hem de santraldan çıkan suları araziye bulaştırmaksızın doğrudan doğruya nehre akıtacak uzun bir kanalın inşasına zaruret hasıl olmuştur. Bu yüzden de santralda üretilen enerjinin maliyeti en azından 3-4 kat fazlaya çıkmıştır.

Plajda etüdler

Böyle daha birçok projenin mesuliyetini, ve varılan neticelerden ötürü "teknik hususlardaki sorumluluğu" yüklenen EİE İdaresi, aslında Sanayi Bakanlığına bağlı olmakla beraber hükmî şahsiyeti haiz bir Genel Müdürlüktür. Sanayi Bakanlığı kuruluş kanununa göre Enerji Dairesi Reisliğinin teknik bakımdan murakabesine tâbi olması gerektiği hâlde bu, pratikte sağlanamamaktadır. (Bak: AKİS, sayı 393).

Bundan başka, özellikle mali denetleme ve sarf yetkisi bakımından, müşavir firmaların, hattâ münferit şahısların etüd işleriyle görevlendirilmesi ve bunlara ödenecek ücret miktarlarının tâyini hususunda Türkiyede alışılagelmiş sıkı kayıtların ve formalitelerin hiç birisiyle bağlılığı bulunmadığı, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunun teftişine de tâbi olmadığı için bağımsız hareket edebilmektedir. İdarenin bir idare meclisi de yoktur. Karar yetkisi tamamen Genel Müdüründür.

Bütçe Komisyonunda bu durum tenkit konusu olmuş, meselâ geçen yıl içinde İdaredeki memurların yazın dinlenip eğlenmelerini sağlamak üzere Genel Müdürlükçe yüzbinlerce liraya satın alınan plaj arazisi bahis konusu edilmiştir. Gerçekten İdarenin mühendisleriyle memurlarım yazın sıcak günlerinde, tam kadro hâlinde, İstanbulun güzelliğiyle meşhur Dragos eteklerindeki bu sayfiye kampında görmek kabildir. O civarda yerleşmiş akrabalarını ziyarete giden Ankaralıların aklına, toplu halde kamp yapan EİE mensuplarının, acaba Marmara sahillerinde yeni bir barajın etüdleriyle mi meşgul oldukları sorusu gelmektedir!.. Ama bu sorunun cevabının müspet olması da imkânsızdır.

Hatalar seremonisi

Bu zihniyetteki bir İdarenin yapacağı etüdler neticesinde Keban gibi devâsâ bir projenin tatbikatına girişmek, işin tahmini yatırım bedeli olan 4 milyar lirayı tehlikeye atmak demektir. Daha evvelce yapılmış olan birçok tesislerde de aynı hatalara düşülmüştür. Rizedeki İkizdere santralının inşasına başlandığı zaman projede gösterilen yerin dahi yanlış seçilmiş olduğu şantiye mühendisi tarafından görülerek projenin yeni baştan yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu yüzden inşaat yıllarca beklemiştir.

Erzurumdaki Tortum santralında hem santrala su getiren kanalın geçtiği, hem de santralın kurulduğu yerler heyelana maruzdu. Bu sebeple, kanal inşa edildikten sonra çöktüğünden, tamamen terkedilerek tünele tahvil edilmiş, santral ise ardındaki heyelana maruz sarp yamaçlardan yuvarlanması her an muhtemel kayaların bombardımanına karşı Allaha emanet edilmiştir.

Konya şehrine elektrik veren, Toroslardaki Göksu-Yerköprü santralında bendin gerisi, evvelden rüsûbat hareketleri incelenmediği için, İnşa edilir edilmez çayın getirdiği kum ve çakıllarla dolmuş, santral bu yüzden uzun zaman işletilememiştir. Amasyada kurulan Durucasu santralında kullanılacak makinalar için öyle bir şartname hazırlanmıştı ki, işi alan müteahhit bunları Avrupa'daki fabrikaya bildirince "yerine getirilmesi imkânsız teklifler öne sürdüğü için" firma kendisini terslemişti. Sonradan İdareyle müteahhit arasında bu yüzden ihtilâf çıkmıştır.

Bütün bunlar göstermektedir ki Kebanın etüdlerini ilerleteceği kabul edilerek EİE İdaresinin bütçesine eklenen 5 milyon liralık ek ödenek, hiç de bazı milletvekillerinin sandıklan gibi,"hayati önemdeki bir mesele" için gerekli yeterliğe sahip ellere tevdi edilmiş olmayacaktır.

İşin İçyüzünü bilen ve "Sezarın hakkını Sezara" vermek taraflısı olan milletvekilleri Elazığlı arkadaşlarının niçin aynı önergeyi Devlet Su İşleri bütçesi görüşülürken getirmediklerini birbirlerine soruyorlardı. Çünkü biliyorlardı ki. DSİ bir süre önce Diyarbakırda, Fırat nehrinin bütün imkânlarını ortaya çıkaracak etüd çalışmaları yapmak üzere özel bir plânlama bürosu kurarak metodlu ve semereli çalışmalara başlamıştı. 5 milyonluk tahsisatın asıl bu çalışmaları hızlandırmak ve Fırat nehrinin üzerinde çok maksatlı projelerin meydana çıkarılmasını sağlamak için harcanması makûl olacaktı. Meselâ, dünyanın en büyük ve münbit ovalarından birisini cennete çevirebilecek olan, Halfeti civarındaki "çok maksatlı" bir barajın Kebandan çok daha elverişli ve ekonomik olduğu ısrarla öne sürülmektedir. Yapılacak şey, konunun genel bir görüşle, geniş açıdan ele alınması ve peşin hükümlere artık hiç olmazsa bundan sonra yer verilmemesidir.

E. İ. E. nin gösterişli binası

Dostlar alışverişte görsün

DÜNYADA OLUP BİTENLER

İran

Sokak kavgası

2500 yıllık feodaliteyi yıkmak, ondan daha eski olan suistimali ve ahlâksızlığı ortadan kaldırmak ve bu yıkıntılar üzerinde modern bir Iran kurmak için dokuz ay gibi kısa bir zamanın kâfi gelmiyeceğini şüphesiz ki Şah da, geniş yetkili Başbakanı Dr. Emini de müdriktiler. Fakat baş lamak lâzımdı.

Geçen Mayıs nümayişlerinden sonra iktidara gelen ve o yılın Kasım ayında yetkileri arttınlan Emini hükümeti ise nasıl başlamıştır? İthalâ tı kontrol ve krediyi tahdit etmekle.... Suistimal ve ehliyetsizlikle mücadele ile... Toprak reformu, vergi sistemi işçi şartlarını ıslah ve eğitin hamlesiyle....

Bütün bu icraatın her birinin, 22 milyon nüfusunun *% 85'i* cahil ve 17 milyonu köylü olan İranda, çeşitli sosyal tabakalarda ayrı ayrı tepkisi olmuştur. Bu tepkiler âdeta zımni bir anlaşma ile örgülenince ve geride bıraktığımız hafta Tahran ve Şiraz sokaklarında kan dökülmesine yol açan olaylar meydana gelmiştir.

Üniversiteli nümayişçiler ne istemektedirler? Secim! Bayrak olarak taşıdıkları nedir? Musaddık! 1053 de Şahı devirme raddelerine gelen es ki Başbakan Musaddıkın belirli bir programı, bir gayesi var mıdır? Buna kolaylıkla "evet" denemez. Musaddık ve bugün onu sembolleştiren "Milli Cephe" -ki 8 solcu teşekkülün birleşmesinden meydana gelmiştir hiç bir zaman seçim talebinden başka bir ilke ortaya kovmuş değildir. Bu, yenilik, her halde yenilik isteyen hoşnutsuz aydnı ile son olayların anarşiye doğru ittiği halk tabakalarının konusu belirsiz, fakat tezahürü şiddetli bir reaksiyonudur. Lakin, İranı temellerinden sarsan sosyal huzursuzluğun ancak bir yönüdür.

Beyler ağalar

Gerçi Dr. Emini seçim bahsinde verdiği sözü tutmamıştır. Emini iktidara geldiği zaman ilk fırsatta seçim yapılacağını söylemişti. O zamandan bugüne kadar araya giren zaman, Anayasanın Meclisin feshinden itibaren yeni seçimlere kadar verdiği mehili çoktan aşmış vs bu bakımdan. Anayasa ihlâl edilmiştir. Başbakan, seçim yapılacak olsa, Meclise, Milli Cephenin bütün elemanları ile birlikte Şaha ve kendisine muhalif olan unsurların hakim olacağını bilmektedir. Bu yüzden Başbakan, bu fikirden hareketle bir seçimden evvel bazı sosyal ve ekonomik reformar yapmak ve bunları kararname yolu ile yürütmek gibi oldukça tehlikeli bir metodu benimsemiştir. 3u tutumun saiki ne kadar makbul olsa. Anayasanın ihlâli bir vakıadır. Lâkin, bu da başlıbaşına bugünkü olay ları izaha kâfi değildir.

Başbakan Emini
Başı dertte adam

Çok zengin bir aileyi mensup olan Dr. Emini, bugün İranda iki zümre tarafından kendi sınıfına ihanet etmiş bir adam sayılmaktadır. Bu iki zümre, iş adamlarıyla toprak ağalarıdır.

1953 de Musaddıkın bertaraf edilmesinden sonra plânsız, düşüncesiz bir kalkınma başlamış ve bundan suni bir refah hasıl olmuştur. Tabii bu refahtan da ancak vurguncu ve fırsatcı iş adamları faydalanmışlardır. Her türlü tahditten âzâde tutulan kredi ve divane bir liberasyon rejimi yüzünden memleketin bütün döviz kaynakları heba olup gitmiştir. Dr. Emini ilk iş olarak lüks sayılabilecek ithal mallarının memlekete girmesine kayıtlar koymuş ve kredi müessesesini normal hudutları içinde zaptetmeye çalışmıştır. Bu da elbette ki iş muhitlerinin gazabını Emini üzerinde toplamıştır.

Fakat öte yandan bu suni gelişmeyi önlemenin yalnız vurguncuları değil, kredi ile işleyen fabrika ve tezgâhları da durdurmak suretile açıkta bırakılan bir işçi kitlesini de çileden çıkardığı şüphesizdir. Dr. Emini spekülasyon ve vurgunu önliyeyim derken otomatik olarak bir proleterya dâvası da yaratmıştır.

Toprak reformu

İ randa 195 den beri çiftçiye toprak dağıtıldığı bilinmektedir. Fakat bu topraklar Şahın topraklarıdır. Dr. Emini işbaşına gelince reformu tazelemiş ve Azerbeycandan başlamak suretiyle tatbikata geçmiştir. Yüzlerce, binlerce köye sahip olan feodallerin elinden topraklar alınarak köylüye dağıtılmaktadır. Ağalara, ellerinden alman topraklarına mukabil 20 yılda itfa edilmek üzere % 6 faizli bonolar verilmektedir. Toprağa sahip

Rıza Şah Pehlevi
Tereyağ ve kıl hikâyesi

olan köylü ise bunu 25 yılda ödeyecektir.

Bu toprak reformunun İranda hemen iki elin parmaklarıyla sayılabilecek kadar as sayıda büyük arazi sahibi aileleri çileden çıkardığı ve bugünkü buhranda bunun da rolü olduğu muhakkaktır. Buna karşılık Emini hükümetinin kazancı pek o derece büyük olmamıştır. Zira toprak reformu ancak su işlerinin düzenlenmesi, yol siyasetinin bir dereceye kadar tahakkuku ve nihayet istihsal vasıtalarının temini ile meyve vermektedir. Bütün bunlar da büyük ölçüde istihsal ve satış kooperatiflerinin kurulması vs işler hale gelmesine bağlıdır. Yoksa mücerret toprağı bir elden alıp küçük parçalar halinde, verimli olmayan bir şekilde diğer ellere dağıtmak hiç bir şey ifade etmemektedir. Bu bir çok yerde, Mısır dahil olmak üzere, tecrübe edilmiş ve daima aynı neticeye varılmıştır. Dr. Emini, bu hesabca, büyük mülk sahiplerini kendine düşman ederken, öte yandan köylünün derdine de deva bulmuş değildir.

Cepheler

Bu vaziyette Şah ile Emini cephesine karşı, şu unsurlardan müteşekkil uzun bir cephe çıkmaktadır: Ağalar - Üniversite - İş Adamları - Milli Cephe - Komünist Tude.

Tazyikin hem "sağ"dan, hem "sol-dan geldiği görülmektedir. Bu arada en sağlam faktör Ordudur. Ancak, şimdi Orduda da bir "Genç Albaylar" grubundan bahsedilmeye başlanmıştır ki, bunların daha ziyade kapitalist ailelere mensup oldukları ve son iktisadi tedbirlerden hoşnut olmadıkları anlaşılmaktadır.

Ordu Şaha sâdık kalsa bile, büyük bir ayaklanmada silâhlı kuvvetlerin işe müdahale etmeleri de yine bazı ihtimallerin, bu arada sağcı bir askeri dikta ihtimalinin tohumlarını taşımaktadır. Bu noktada ise bütün nazarlar General Bahtiyariye çevrilmiştir. Onun içindir ki Şah, General Bahtiyariye bir müddet için memleketten uzaklaşmasını emretmiş ve bu emir yerine getirilmiştir. Fakat bunun ne dereceye kadar müessir bir tedbir olduğu şimdiden kestirilemez.

İranın bugün içinde bulunduğu krizin başlıca sebepleri şüphesiz ki ekonomik ve sosyal nizamın teessüs edememesinden ileri gelen kötülükler, haksızlıklar, densizliklerdir. Fakat bunların yanında önemli bir faktörü, psikolojik yönü sükûtla geçiştirmek mümkün değildir.

Dr. Musaddık
Dirilen ölü

Anayasaya, Meclise, komisyon ve kabinelere rağmen bugün İranda otorite işin sonunda Şahın şahsına dayanmaktadır. Herkes içinden inanmıştır ki, yetkileri ne kadar geniş olursa olsun, Başbakan E m i n i sadece bir vasıtadır, bir memurdur ve herkes bu memurun icraatının kolayca ve büyük tehlikelere uğramadan sabote edilebileceğine kaanidir. Şaha gelince, otoritenin hakiki sahibi gibi görünen Şah, monark, monarşi ise, sağlam meşruti bağlarda mücehhez olmadıkça, bugün artık Iranda bile insanlara ciddi ve meşru bir otorite kaynağı gibi görünmekten çıkmıştır.

Huzursuzluğun bu yönü inkar edilemez.

Demirperde

Garip sükût

Başkan Kennedy geride bıraktığımız hafta çarşamba günü tertiplediği basın konferansında Sovyetlerle münasebetler bahsine pek az temas etmek suretile, bir zamandır komünist alemi saran esrarlı sükûta işaret etmiş oldu. Başkan, Doğu blokunun ve bilhassa Sovyet Rusyanın karşılaştığı bildirilen güçlükler hakkında yeter bilgi sahibi olmadan hüküm, vermenin doğru olmıyacağını söyledi. Bu sözlerden açıkça anlaşılmaktadır ki, Washington da bu garip sükûtu vs düzensiz olayları diğer Batılı başkentler gibi alâka ve dikkatle takip etmektedir.

Nitekim, bir gün sonra gelen haberlerde Amerika Ayan Meclisi Dışişleri Komisyonunun meseleyi incelemekte olduğu ve bu maksatla, Sovyet Rusya işlerinde uzman tanınan bazı şahsiyetleri dinlediği bildirilmekte idi. Bu şahsiyetler Charles Bohlen ile Foy Kohler'dir.

Komisyonun, konuyu Sovyetlerin eski Dışişleri Bakam Molotofun acaip durumu açısından ele aldığı nakledilmektedir. Sovyet Rusya Komünist Partisinin 22. Kongresinde Kruşçef, Stalincilere karsı şiddetli bir hücuma geçip, bu hizbin savunmasını üzerine almış gibi görünen 'Arnavutluk ve Komünist Çin ile belâ çıkarırken, Kongreye Viyanadan "Molotof" imzasını taşıyan bir mektup gelmiştir. Stalinin Dışişleri Bakanı olan ve 1957 den itibaren "Parti aleyhtarı" ilân edilerek Dış Mogolistanın başkenti Ulan Batur gibi dünyanın en si-

Nikita Krutçef
yaylım ateş

John Kennedy
Açtırma kutuyu...

lik ve en kasvetli başkentine elçi olarak gönderilen, sonra da Viyanada Milletlerarası Atom Enerjisi Komisyonuna Sovyet delegesi olarak tâyin edilen Molotof bu mektubunda Krutçefe açıktan meydan okumakta, onun metodlarını takbih etmekte, dolayısile Stalin metodlarına taraftar olan Arnavutluk ve Komünist Çin idarecilerine kol kanat germekte idi.

Komünist Çin Başbakanı Çuenlai, Sovyet Rusya Komünist Partisi kongresini, hışımla terkedip gitmiştir. Küçük Arnavutluğun efendisi Enver Hoca ise Moskovaya karşı isyan bayrağını dalgalandırmaya başlamıştır, öte yandan "Parti aleyhtarı" Sovyet idarecilerinden haber yoktur ve Moskova, Batı ile olan bütün dâvalarını sonraya bırakmak ister gibi susmaktadır.

Susmayı sevmeyen asker

Molotofun, bu olup bitenlerden sonra, yine Viyanadaki vazifesi başına döneceği "resmen" bildirilmişti. Fakat Molotoftan hiç bir haber çıkmamıştır. Eski valsler beldesi de, diğer başkentler de ihtiyar bolşevikten haber alamamışlardır.

Molotof ve onunla beraber "aforoz" edilenler neredededirler, ne yapmaktadırlar? Amerika Ayan Meclisi Dışişleri Komisyonunda bu suali cevaplandırmaya çalışan uzmanlar, Molotofun, muhtemelen, Stalin metodlarını tekrar yürürlüğe koymak için son ve ümitsiz bir gayret sarfetmekte olduğu fikrini -kati olmayarak- ileri sürmektedirler. Yine bu uzmanlar, Molotof ve arkadaşlarının teşebbüslerinde muvaffak olmaları ihtimalini bir felâket telâkki etmektedirler.

Gerçekten! bir mücadeleyi düşündüren belirtiler de vardır: Krutçefe muhtemel halef olarak tanınan Suslofun ağır hasta olduğu ilân edilmiştir. Suslof parti presidiumunda yabancı memleketler partileriyle münasebetleri tanzime memur, en önemli üyedir. Demek oluyor ki bu münasebetlerin aldığı şekilden memnun olmayanlar ağır basmışlardır. Ama bir insan hastalanmaz mı? Hastalık ta, sağlık ta kullar içindir. Lâkin Kültür Bakanım Bayan Katerina Frutzevanın da aynı zamanda hastalanmasına ne demeli? 1957 de Krutçef "Parti aleyhtarı" dediği grupla Merkez Komitesinde güreşirken ve sırtı yere gelmek dizere iken, ordunun müdahalesini temin eden ve Krutçefi kurtaran kadın Frutzevadır. Nihayet bizzat Krutçefin tarımcılar kongresinde, yaşının ilerlemiş olmasından bahsederek emekliliğe çıkması ihtimalini söz konusu etmesi de manidardır.

Bunlara karşılık Mareşal Malinosvki, Amerika Savunma Bakanının bir beyanını bahane ederek top gibi gürleyen bir tehditte bulunmuştur. Belâlı bir hava yaratmak ister gibi konuşan Mareşal Malinovski. Krutçefin askeri terhis etmemek ve nükleer denemelere tekrar başlamak karannda başlıca âmil olan militarist grubun başı olarak tanınmaktadır. Mareşalin sükût içinde patlayan bu beyanatı yolu biraz aydınlatmış gibidir.

Felâket yoktur

Stalincilerin duruma hakim olmaları rım veya en azdan seslerini duyurmalarını bir felâket sayanlara hak vermemek lâzımdır. Stalin taraftarları boy gösterebilmişlerse, bu, Krutçefin metodlarının iflâsı neticesinde olmuştur. Krutçef 22. Kongreye vâdetmiştir ki, kısa bir zamanda iktisaden Amerika geride bırakılacaktır. Yine nisbeten kısa bir zamanda tam komünizm hakim olacaktır. Vergi, iş mükellefiyeti kalkacaktır. Komünist sistem kendisine karşı olan bütün sistemleri tarumar edecektir. Bütün bunlar cazip şeylerdir, fakat tatbikat, bizzat Krutçefin kongre ve toplantılarda itiraf ettiği gibi, böyle gitmemektedir. Krutçef yıkılırsa, dünyayı ekonomik hakimiyet altına almak plânlarının batağa girmesinden ötürü yıkılır.

Bütün bunlar faraziyedir. Fakat Krutçefin duruma yüzde yüz hakim olamaması, metodlarının sökmediğine ve bunun Rusyada münakaşa ve kısmen isbat edildiğine delil sayılmak lâzımgelir. Bu ise, Amerikan Ayan Komisyonunun vardığı neticeler hilâfına. Batı için kara bir felâket olamaz. Hatta denebilir ki, Sovyet Rusyada metodlar ve fikirler artık ciddi surette münakaşa konusu olabiliyorsa, demek ki bir umumi efkar ortaya çıkmıştır ve İdareciler arasında hakemlik etmektedir. Bu umumi efkârın kırk küsür yıllık komünizm çabasında elde edilen iyi kötü eserleri siyanet etmek tasası ile sert ve tehlikeli hareketleri frenleyeceğini düşünmek için sebepler de mevcuttur.

F E N

Işınlar

Baytekinin rüyası

Dalgıç elbisesine benzeyen plâstik bir tulum giymiş, başındaki şeffaf miğferin iki yanında birer madeni anten taşıyan eldivenli adam, elindeki boruya benzeyen âleti, Önünde yükselen sarp ve yalçın kayalıklara doğrulttu. Aletin ucundan birden pembemsi bir ışık çıktı... Herşey saniyenin hinde biri içinde olup bitmişti. Kocaman kaya kütlesi bir anda buharlaşmış, parçalanıp dağılmıştı. Acayip giyimli adam, Önünde açılan geçide doğru mağrur adımlarla yürüdü...

Bu olay, küçük yaşlarda seyredilen Baytekinin çok heyecanlı ve tamamen hayali macera filmlerinden bir sahne değildir. Büyük bir ihtimalle 1970 yılından önce aya veya dünyaya yakın bir gezegenin yüzeyine inen feza yolcusunun başından geçenlerin hikâyesinden sâdece bir kısımdır. O tarihlerde elde bulunacak diğer imkânlara kıyaslanırsa, bu olay, günlük olağan işlerden sayılacaktır.

Böylece Baytekinin rüyalarını hakikat yapacak olan yepyeni bir çığıra girilmiş bulunmaktadır. İnsanlığa yepyeni İmkânlar bahşeden LASER sayesinde bu, hayâlden hakikate intikal etmektedir. "Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation -ışınların kuvvetlendirilmesi yoluyla ışık amplifikasyonu" deyiminin baş harflerini alarak teşkil edilen "LASER" kelimesi çok yeni bir teknik buluş için ad olarak kullanılmaktadır.

Metodun esası

Bilindiği gibi, gözümüzle gördüğümüz ışık, aslında titreşimler yaparak saniyede 300 bin kilometre kadar bir hızla hareket eden parçacıklardan -fotonlardan- ibarettir. Gök kuşağındaki renklerden mor olanlara doğru gidildikçe bu fotonların titreşimi sıklaşmakta, aksine, kızıl renklere gidildikçe titreşimler seyrelmektedir. Bütan diliyle buna, mor -ötesi ışınların, kızıl- ötesi ışınlara nisbetle, dalga boyu, daha küçüktür denir. Gözle görünen ışığın sınırları dışında olan mor-ötesi -ultraviyole- ışınlarının tabiattaki birçok kimyasal olayları hızlandırdığı, biyolojik organizmalar üzerine büyük etkiler yaptığı anlaşılmıştır. Kızıl ötesi-enfraruj-ışınlar ise büyük ölçüde ısı enerjisi taşırlar. Gözle görülmeyen bu kızıl-ötesi ışınlarının bir özelliği de sis, duman, bulut gibi, ışığı dağıtan ortamlardan dağılmadan geçebilmeleridir.

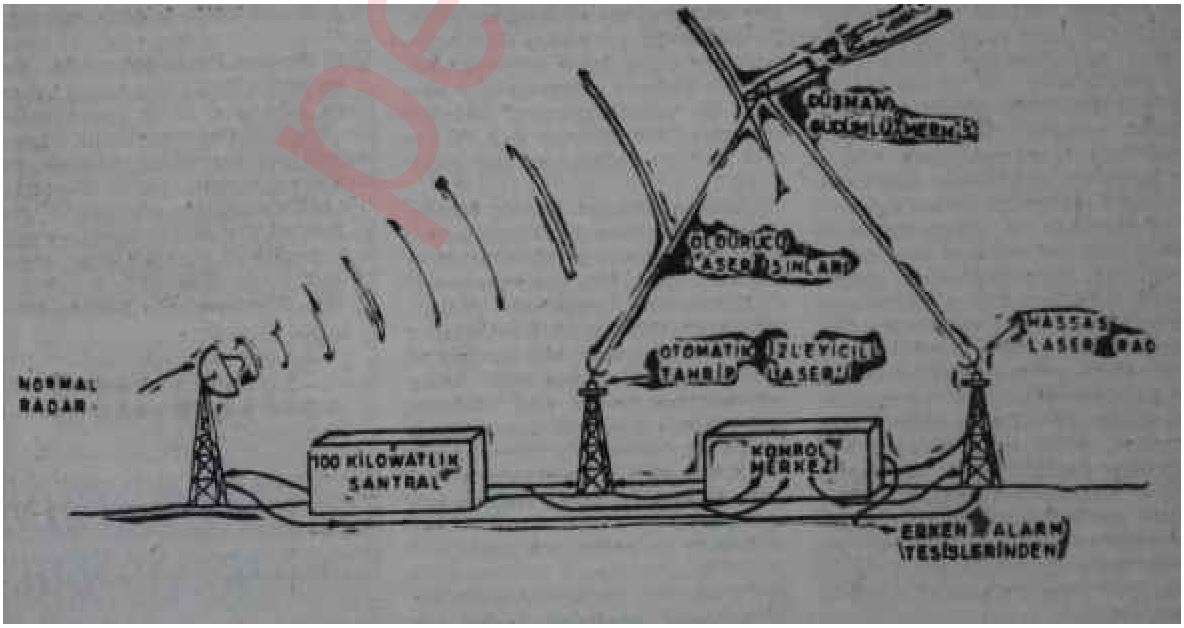
Işığın özelliklerinin esasında radyo dalgalarına -elektromanyetik dalgalara- tamamen benzemesinden, o dalgaların kullanıldığı işlerde ışık ışınlarını da kullanabilmek 1958 yılında Shawlow ve Townes adındaki Amerikalı bilginler tarafından düşünülmüş ve bu yolda ilk denemeler yapılmıştır. Diğer taraftan "plâzma tekniği" adı verilen ve sıcak gazların elektromanyetik tesirlerini ve özelliklerini inceleyen ilim dallarında, gerek termonükleer enerji alanında, gerek roket motorlarının geliştirilmesi konusunda yapılan çalışmalar yüzünden, pek hızlı ilerlemeler kaydedilmiştir.

Laser metodunun esası, ışık fotonlarının belli bir yönde ve belirli bir düzene göre hızlandırılmasıdır. Bu "belirli düzen" radyo dalgalarının verici postada modüle edilmesine benzemekte ve aynı maksatla kullanılmaktadır. Böylece bir Laser sisteminin vericisinde meselâ spikerin sesine göre düzenlenmiş ışık dalgaları alıcı Laser'de demodüle edilerek spikerin sesi şeklinde hoparlörden çıkmaktadır. Bu metodun çok basitleştirilmiş şekli, bugün bile donanmalarda kullanılan pırıldaklardır.

Şimdi uygulansa Laser metodunda daha karışık ve mükemmel sistemler kullanılmaktadır. Önce gönderilen ışığın frekansı-veya bir saniyedeki titreşimi tek renkli "monokromatik" filtreler yardımıyla büyük bir hassaslıkla seçilir. Bu suretle alıcı Laser cihazının çevredeki diğer ışık kaynaklarından, meselâ güneşten, herhangi bir etki almaması sağlanır. Üstelik verici Laser'in gönderdiği ışınların güneş ışığının yoğunluğuna nisbetle birkaç yüz, hattâ birkaç bin kere daha şiddetli olması sağlanabilmektedir. Bu da ancak gönderilen ışın demetlerinin birbirine tam paralel ve kabil olduğu kadar küçük çaplı bir daire kesidinde olmasıyla mümkündür.

Yakıcı ışınlar

Işık demetlerinin bu kadar sıklaştırılabilmesi, çok küçük alanlara bü-

yük ışık şiddetlerinin toplanabilmesi, hem böylece demetlerin çok uzaklardan tesirli olmasına, hem de taşıdıkları büyük' enerjiyi kaybetmeden nakletmesine imkân vermektedir.

Bunun tatbikat alanında ilk sonucu yüksek ısı enerjisi taşıyan kızıl ötesi -enfraruj- ışınların böyle çok dar bir demet hâlinde toplanarak değdiği yeri yakan veya buharlaştıran yeni bir silâh, bir ölüm ışını, elde edilebileceğidir. 1960 yılında Amerikadaki Bell lâboratuvarlarında yapılan deneyle, alelade bir adese ile bir noktaya toplanan Laser ışınları demetinin saniyenin ikibinde biri kadar zamanda 8000 santigrat derecelik sıcaklık hasıl ettiği görülmüştür.

Amerikan Hava Kuvvetleri tarafından Martin Marietta şirketine sipariş edilen ve gerekli araştırmalara derhal başlanan yeni Laser cihazlarının gayesi 65 ilâ 300 kilometre uzaktaki düşman güdümlü mermilerini, buhar hâline getirecek» "ölüm ışınlan" hâsıl etmektir. Cihazlar 85 mikron, milimetrenin milyonda 85 i, dalga boyundaki kızıl -ötesi ışınlarıyla çalışacak, bu ışınları 1 cm. çapında bir demet hâline getirerek hedefe doğrultacaktır.

Bu konuda şimdiden yapılan araştırmalar ışık demetinin ilk deneylerde 550 santigrat derecelik ısı sağlayacağını göstermiştir 1963 yılından önce yapılması düşünülen ilk denemede 60 metre boyunda, içinin havası boşaltılmış bir boru kullanılacaktır.

İleride prototip hâlinde imâline geçilecek olan asıl Laser cihazının birkaç bin kilovatlık güçte olacağı ve ışınlarının 1 milyon derecelik sıcaklık hâsıl edeceği tasarlanmaktadır. Cihazın çalıştırılması için taşınabilir özel tipte küçük atom reaktörleri kullanılacaktır. Yalnız cihazın yeryüzünden 30 bin metre yüksekte kullanılması düşünülmektedir. Çünkü ancak bu yükseklikte ' hava yoğunluğu Laser ışınlarının yüzlerce kilometre uzakta dahi tesirli olabilmesini sağlayacak kadar azdır.

Yeryüzünde bu cihazın piyade silâhı olarak kullanılması, hem pahalı oluşundan, hem de atmosfer içinde tesirli menzilinin birkaç kilometreye inmesinden dolayı, ekonomik addedilmemektedir. Diğer taraftan komünist bloka mensup memleketelerde de buna benzer çalışmalar yapılmakta olduğu bilindiğinden düşman ışınlarından cihazı korumak için bazı tertipler düşünülmüştür. Bunlardan biri cihazın üzerine gelecek düşman Laser demetini, getirdiği ısı enerjisini' tehlikesiz seviyeye indirecek şekilde geniş bir sahaya dağılmak üzere bir "koruyucu alan" meydana getirmektir.

C E M İ Y E T

Osman Kapani
Cins-i lâtifler arasında

Kokkömürüne karşı Ankaralıların zaafı var. Linyit te aynı işi gördüğü halde herkes "kok ta kok" diye tutturur. Bu zaaf senatör ve milletvekillerine yayılmış olacak ki, Sanayi Bakanlığı kendilerine 500 ton kok tahsis etti. Herbiri 1 ton çekebilecek.. Kaloriferliler hisselerini sobalılara devrediyorlar.

Maaş farkı, itibar farkı.. Normal vatandaşla aralarında bu farklar olsun.» Fakat, kömür farkına ne buyurulur? Linyit nelerine yetmiyor?

Kayseri sakinleri susuyorlar. Öyle şunu duyurun, bunu duyurun diye kimseye söz söyledikleri yok. Dışardakilerin yaygarası, değişik sebeplerden ötürü kendi içlerinden kopan bir yaygara... Dışardakiler arasında bir "müsabakalaşma" çıktı bugünlerde: "Sen yatırdın mı? O, yatırdı mı? Şu yatırdı mı? Bu yatırdı mı?",

Yatırma konusu: Para!.. Menderes ailesi hesabına yatırılan para... Gıcık ta veriyorlar birbirlerine: Korkuyorsan, bana ver, ben yatırayım!

Yalnız, bir kanun var galiba... 1331, yâni 1915 tarihli bir kanun... Bir cemiyet veya bir kişi için, aklına esen, kalbinden kopan öyle hesap açtıramazmış ve bir nevi mânevi baskıyla onu bunu davet edemezmiş o hesabı kabartmağa... Mânevi baskı pek âlâ yapılıyor, basın yoluyla da. fısıltı yoluyla da, haber yollama yolluyla da...

Var mı bu kanun, yok mu?...

Neriman Ağaoğlunun "gövdeli" bir konuşma yapacağını sağır sultan bile duymuştu. Bazıları, konuşmanın irticalen yapılacağını sanmış. Halbuki önceden kapı kapı dolaşıldı:

" —Öyle bir konuşma yapacak ki Neriman Ağaoğlu, öyle bir konuşma yapacak ki, bomba gibi patlıyacak bu konuşma..."

Yaptı işte! Ama, bombaya benzer de bir tarafı yoktu. Daha fazla, düdüğe benziyordu, oldukça tıkanmış bir düdüğe...

Osman Kapanı ufak tefek dâvalar için Ankaraya getirilip götürülüyor ve Ankarada Cebeci cezaevinde kalıyor. Ne neşesini kaybetmiş, ne süksesini... Ziyaretçilerini ekseriyetle hanımlar teşkil ediyor... Geçen gün başka ziyaretçiler arasında bir tane kaplan ceketlisi vardı, bir tane de siyah astragan mantolu ve gri vizon yakalısı. Üstelik te gözlerinde kalın siyah gözlükler vardı. Bu vefalı dostların isimlerini hiç kimse öğrenemediğinden, herkes onları kürk teriyle anıyor, "kaplanlısı", "koyunlusu" diye...

Yozgat milletvekili Celâl Sungur, bir toplantıda:

"— Ben Bethoween'in Beşinci Senfonisini de dinlerim, ama beni coşturan davul zurnadır. Atatürk ilkelerine bağlıyım" buyurmuş...

1937 senesinde Antepin bir kurtuluş gününde Atatürkün buna benzer bir söz ve buna benzer bir saz karşısında tepkisini anlattılar... Söz ve saz sahibini yakapaça karşısından yok ettirmişmiş...

Şu, "Atatürk ilkelerine bağlılık" ne garip, ne garip şekiller alıyor!...

Vali Teoman Paşa bakmış ki, Çakırbeyli Çiftliği için hesap kabardıkça kabarıyor. Haklı olarak, seller gibi coşmuş. Doğuya yardım kampanyası açmağa karar vermiş. Bu kampanya resmen, geride bıraktığımız hafta çarşamba günü açıldı. Doğu trenleri gibi rötarlı olmasına rağmen, gene Vali Paşayı tebrik etmeli...

Bütçe Komisyonunda Nihad Kürşadın bir suali :

" —Asker Radyo Müdürleri için Basın - Yayma mı sual sormalı, yoksa Milli Savunma Bakanlığına mı?.."

Hangisine?...

Bitirdiğimiz hafta içinde gazetecilerden Ercüment Kâhyaoğlu ile Neriman Günel nişanlandılar, Hatırı sayılır alkoliklerden olan Kâhyaoğlunun bundan böyle içkiye paydos diyeceği sanılmaktadır. Hani az fedakârlık değil!

K A D I N

Ankara

Kadın ve sır

Z arif ve çok sevimli bir hanım, birdenbire kaşlarını çattı ve:

"— Özür dilerim, fakat sırrımızı ele vermiyeceğiz. 10 Şubata kadar böylece kadınların pek âlâ sır tutmasını bildiklerini de ispat etmiş olacağız" dedi.

Odadaki diğer hanımlar kısa bir süre durakladılar. Belki basına, "şeref sözü" alarak birşeyler çıtlatılabilinirdi. Ama arkadaşlarının kararlı hali birden onlara da geçti. Kadınların, istedikleri zaman konuşmamayı bildikleri de bir gerçekti.

Olay, Yeni Posta caddesinde. Pilot sokaktaki bir apartman dairesinde geçiyordu. Konuşmamaya kararlı kadın, Türk-Amerikan Kadınları Kültür Derneğinin bir faal üyesi, Hepsen Arsel idi. Derneğin 10 Şubatta Ankara Palas salonlarında vereceği balo için bir büyük sürpriz hazırladığı kulaktan kulağa yayılmıştı. Ama, balo komitesi çalışmalarım görmeye gelen bir kadın yazar bu sırrı öğrenemedi. Komite Yemek, Dekorasyon, Hostes, Piyango, Bilet Satışı gibi birçok kollara ayrılmıştı. Her kolda Türk ve Amerikan üyeler, aylardan beri faal bir şekilde çalışıyorlardı. Sır, beş on kişinin arasında saklanmıştı, dışarıya su sızmıyordu. Fakat üyelerin gazeteciye söyliyecekleri daha pek çok şeyleri vardı.

Türklerle Amerikalıların birbirlerini daha iyi tanımaları amacı ile kuru» lan "Türk-Amerikan Kadınları Kültür Derneği", muhtelif kollarının derneğe sağladığı gelirle kültürel yardım isleri yapmaktadır. Halen Ankarada, Üniversitede 25 tane genç kıza burs temin edilmiştir. Kabiliyetleri tesbit edilen, fakat yüksek tahsil yapmak imkânlarına sahip olmıyan 25 genç kus böylece yetiştirilmiş olacaktır. Derneğin bundan başka, özellikle işçilerin toplu halde yaşadıkları mahallerde, ilkokullarda çalışma odaları vardır. Anneleri evde bulunmıyan birçok çocuklar okul tatil olduktan sonra böylece sıcak bir odada ve nezaret altında oturup çalışmak, annelerinin eve dönecekleri saati beklemek imkânıma kavuşmaktadırlar. Bu çalışma odalarının miktarı bugün için 17 dir Balonun getireceği kâr, yeni çalışma odaları açmak için sarfedilecektir.

EIişi yapan kadınlar
Boş durma beleş çalış

Ev

Karşılıklı fedakârlık

Evinin bütün işini üzerine alan çocuklu bir ev kadınının bir ağır işçi kadar çalıştığı meydana çıktıktan sonradır k! dünyada ev kadınının lâfı edilir olmuştur. Birçok kuzey memleketlerinde onun için sigortalar, teminatlar yürürlüğe konulurken Amerika gibi bazı memleketlerde ev kadınının işini kolaylaştırıcı bir sanayi doğmuş ve hergün, icat edilen yeni âletlere bir yenisi eklenmiştir. Ruh doktorlarının, sosyologların, ev kadım üzerinde daha büyük bir titizlikle durmaları da gene bu tarihe rastlamaktadır. Ailenin mutluluğu konusunda kadına tek taraflı olarak yerilen öğütler bundan sonra karşılıklı fedakârlık prensibi üzerine oturtulmuştur. Bu tarihten sonradır ki. ileri toplumlarda erkekler eşlerine ev islerinde yardımcı olmuşlar ve bilgi, ev işlerinin kolaylaştırılması konusunda ortaya atılmıştır. Çok yorulan kadın mutlu olabilme şansım zayıflatmaktadır. Hem bunun için, hem de ailenin devamını temin hususunda, toplum, ev kadınına yardımcı olmak zorunluluğunu duymuştur. Ne yazık ki bütün ev kadınlarına birden tatbik edilebilecek kolay ve pratik bir ev kadınlığı rehberi yoktur. Araştırmalar, her evin, kendi imkânları, kendi ihtiyaç ve yapısı içinde tetkik edilmek lüzumunu ortaya koymuştur. Bilginin ev kadınına verdiği şey, körükörüne tatbik edilecek bir formül değil, hayata göre intibak ettirilecek birkaç umumi kaidedir.

Teşkilâtlanma

Ev kadım, ev işine masa başında başlamalıdır. Yani herşeyden evvel teşkilâtlanmak ve kendisine bir sistem bulup, bir program hazırlamalıdır. İşe başlarken bu işin önemini bilmeli, durumunu kıymetlendirmen ve ev kadını olarak hayatta belki de en önemli işi yaptığına inanmalıdır. Toplumun temeli aile, insanlığın temeli çocuktur. Bir fabrikanın idare işleri önemli sayıldığı halde, bundan da önemli olan ev idaresinin küçümsenmesi en büyük hatadır. Zamandan ve emekten ekonomi yapmak tembellik değildir. Paradan ekonomi yaparak, bir bütçe tanzim ederek, az sarfederek çok şey elde etmek prensibi de cimrilik değildir. Bu, ailenin daima daha iyiye doğru gitmesini sağlıyacak, aile fertlerinin mutluluğuna yardım edecektir. Bütçesiz aile sağlam yere basmayan ailedir. Ölçüyü kaçırmadan tasarrufa gitmek, insanın kendi kendisine karsı güvenini arttırır. Ev kadını bütün

Lütfen, İnsaf!

Jale CANDAN

Cevat Fehmi Başkut, Cumhuriyet gazetesindeki köşesinden geçen hafta Türk kadınına çattı. Mesele şudur: Bir Amerikalı kadın, Alice Franklin Bryant, tutmuş Cumhuriyet gazetesine bir mektup atmış ve atom denemelerinin insanlık üzerindeki tahribatını anlatarak, gazetenin Krufçefi de, Kennedy'yi de takbih etmesini istemiş. Cevat Fehmi Başkut, atom denemelerine birşey demiyor. Kruiçef ile Kennedyye dokunmuyor. Fakat bu vesile ile, Türk kadınını azarlıyor, onu, bir Alice Franklin Bryant olamadığı için kınıyor. Yazana göre Alice Franklin Bryant, önce, yaşadığı şehrin meseleleriyle ilgilenmiştir. Fakat bununla yetinmiyerek, memleket dâvalarına el atmıştır. Şimdi de, dünyayı saran dâvaların peşindedir. Oysa ki Türk kadım bugün kendi memleketinin davalarıyla bile ilgisizdir. Öylesine ilgisizdir ki, nüfusumuzun okur yazarını tutan % 30'un yarısının kadın olduğunu kabul ettikten sonra memleket meselelerine kafa yoran nüfusun *% 15*'ten ibaret okluğu meydana çıkar. Zaten bugünkü halimizin bir sebebi de budur. İşte yazar böyle düşünüyor.

Doğrusunu isterseniz, biz hiç azar hak etmez değiliz. Yazarın söylediği gibi, hürriyetlerimize, haklarımıza kavuşalı bir hayli şaman olda. Fakat bugünedek, yaşadığımla toplum için elle tutulur birşey yapmış değiliz. Evet, Türk kadını bir yandan Büyük Meclise girmiş, yargıç olmuş, gazeteci olmuş, istediği alanda alabildiğine çalışmıştır. Ama, kara çarşafa yeniden sokulmak istenmiş, ses etmemiş; hakları elinden atanmak üzere harekete geçilmiş, gık dememiştir, Birçok yerlerde etiyle, emeğiyle ve bütün gücüyle erkeğin esiri olarak yaşamakta devam edegurmuştur. Memleketin bugün bu ve buna benzer pek çok yaraları, el değmemiş sosyal dâvaları vardır. Bu meselelere karşı kadının erkekten daha hassas, daha kaygılı olmasını beklemek gerçekten doğrudur. Ne var ki, yazar, Türk kadınını erkekten rakamlarla ayırarak, ona topyekün memleket dâvalarına karşı kaygusuzlukla itham etmiş ve onu memleket yararına kafa yoran aydınların arasına bile sokmamıştır. Bence bu, bir haksızlıktır. Bırakın haksızlığı, derde yanlış teşhis koymaktır.

Bir kadın sayfası yazarı olarak, pek çok kadın teşekküllerine, kadın topluluklarına girer çıkarım. Hiç duraksamadan söyleyebilirim ki, bugün işçi olsun, ev kadını veya meslek kadını olsun, Türk kadınının 1 numaralı kaygusu memleket kaygusudur ve o, memleket davalarıyla en az erkeği kadar meşguldür. Ama erkeğin de, kadının da bu kaygusunun bir sonuca alınabiliniyor mu? Erkek olsun, kadın olsun, bu kaygusunu pratik bir şekilde faaliyet sahasına dökebiliyor mu? Memleket meselelesine kafa yoruyor da, ne oluyor? İşte asıl bunun üzerinde durmak lâzımdır. Madem ki Türk kadını Alice Franklin Bryant ile kıyaslanmıştır, ben bu kıyaslamaya birşeyler ilâve etmek isterim. İki sene Amerikada bulundum. Bu arada bazı kadın teşekkülleriyle temasım oldu ve orta halli Amerikan kadınını evinde tanımak fırsatım buldum. Amerikan kadını memleket meseleleriyle bizim kadar, bile ilgili değildir. Çünkü huzurlu bir toplumda yaşamaktadır. Eğer evinde işleri iyi gidiyor, kurduğu tezgâh iyi işliyorsa, haftada birkaç saatini sosyal işlere ayırır, az çalışır, fakat sistemli çalışır ve emeğinin daima bir sonucunu alır. Meselâ, herhangi bir sebeple aklına, dünyadaki gazetelere mektup yollamayı koymuşsa, çoğu zaman telefonla bir halk kütüphanesine müracaat eder, kısa zamanda tanınmış birkaç gazetenin adresini elde eder. Gene çoğu zaman, elektrikli daktilo makinesiyle çok kopyeli bir mektup yazar, bunları pullar ve evinin kapısındaki posta kutusuna bırakır. Postacı mektupları atarken, onları da alır götürür. Böylece Alice Franklin Bryant sesini dünyaya duyurur. O, bir akıl hastası da olsa, hakikaten insanlık davalarıyla ilgili bir uyanık kişi de olsa, bu işi aynı kolaylıkla yapacaktır. Çünkü sistemli çalışmaya çok küçük yaştan alıştırılmıştır.

Bence biz, kadın, erkek, memleket dâvalarına kafa yoruyoruz, belki de fazla kafa yoruyoruz, ama işi bir türlü sisteme bağlayın bir sonuca varamıyoruz. Feminist filân değilim ama. Cevat Fehmi Başkut, lütfen insaf edin sizin hesabınızca şu geriye kalan % 15 erkek nüfusundan siz bu kadar memnun musunuz?

imkânlarını hesaplıyarak, evinin ihtiyaçlarını gözönünde tutarak kendisine bir çalışma programı hazırlamalıdır. Bu programda eve yardımcı tutulup tutulamıyacağı, hangi işlerde yardımcı tutulacağı tesbit edilmelidir. Evin odaları, taban ve tavan malzemeleri, duvarlar, halılar ve kolaylaştırıcı iş âletleri gözönünde tutularak bir temizlik programı tesbit edilmeli ve tecrübeden istifade ederek bu program zamanla ıslah edilebilmelidir. Temizlik kadar önemli birşey, kirletmemek ve iyi tutmaktır. Ailenin diğer fertlerinin özellikle bu noktada yardımcı olabilecekleri açıktır. Zaten evdeki insan gücünden istifade etmek şarttır. Herkes kendi ufak tefek işini yaptıktan başka, fazla ağır olmamak şartiyle, üzerine bir mesuliyet almalıdır. Meselâ, çocuğun biri sofrayı hazırlar veya kaldırırsa. diğeri toz almalı veya hergün elektrik süpürgesiyle halıların üstünden geçmelidir. Bunun yanında herkes yapatığını yapmalıdır. Evde küçük çocuk varsa, onu herkes sıra ile beklemelidir. Alışverişi toptan yapmak çok faydalıdır. Her sabah çarşıya gitmek, günü öldürür. Evde malzeme hâzır olunsa, yemek listesi de daha çabuk tertiplenir. Kendisine yardımcı tutamıyan bir ev kadınının en çok üzerinde duracağı şey, ev işini kolaylaştırıcı âletlerdir. Bunları almak dalma ekonomiktir. Ev işlerini en çok kolaylaştıran birşey de, lüzumsuz eşyaların atılmasıyla işe başlamaktır. Ev kadım, eşyalarını zamanla değiştirerek bugünün hafif ve küçük, pratik, toz tutmayan modern eşyalarına iltifat etmelidir. Ev kadını, her mevsim başı sandık ve sepetlerini de ayıklamak, verecekleri verip, düzeltecekleri düzeltip, işe yaratmalı, birgün lazım olur diye eşya eşya üstüne yığmamalıdır. Yapılacak tamir ve dikişler önceden hazırlanıp, el altında bulundurulmalı ve boş zamanlarda kolaylıkla ele alınabilmelidir. Tertip, ev kadınının en birinci yardımcısıdır. Ev kadınlığının en zevkli tarafı ise, işin yaratıcı tarafıdır. Buluş, ucuzu değerlendirme, eskiyi işe yaratma, yenilik denemeleri, bir eve çekicilik verir ve aile fertlerini eve bağlar.

S A N A T

Haberler

Başkan Gürsel Dil Kurumunda

Geride bıraktığımız haftanın sonlarında birgün, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel Türk Dil Kurumunu ziyaret etti. Bu ziyaret Kurum çevrelerinde pek de beklenen birşey değildi. Bu bakımdan ziyaret haberi büyük bir sürpriz etkisi yaptı.

Başkan Gürsel saat tam 15'de yanında genç ve yakışıklı iki yaveri olduğu halde geldi. Kurumun önünde gazetelerin fotoğrafçıları hazırdılar. Kurum Başkam Prof. Tahsin Banguoğlu, Genel Yazman Sami Özerdim. Derleme - Tarama Kolu Başkanı Ömer Asım Altsoy, Sözlük Kolu Başkam Mehmet **Ali** Ağakay, Sayman Uluğ İğdemir, Terim Kolu Başkanı Hikmet Dizdaroğlu, Gramer Kolu Başkanı Doç. Dr. Gündüz Akıncı, Yayın Kolu Başkanı Salâh Birsel, Tanıtma Kolu Başkanı M. Sunullah Arısoy, kurumun uzman ve memurları, Başkanı Kurumun önünde karşıladılar. Başkan, Genel Yazmanın odasına girdikten sonra gazetecilere gülerek:

"— Size söyliyecek bir sözüm yok" dedi. "İşinizi çabuk bitirin.."

Flâşlar parlamaya başladı. Başkanın yalnız ve Yürütme Kurulu üyeleriyle birlikte resimleri çekildi ve sonra kapılar kapandı. Not defterlerini ve kalemlerini hazırlamış olan gazeteciler bundan pek memnun kalmadılar. Başkan, önce Kurumun kuruluşundan bu yana yapılan ve yapılmakta olan çalışmalar hakkında bilgi aldı. Her kol başkanı, kendi kolunun çalışmalarını anlattı. Sonra, konuşma dil devrimi üzerinde toplantı. Başkanın yapılan açıklamaları dikkatle dinlediği görülüyordu.

Gürsel, aşırılığa kaçılmadan dilin arılaşması gerektiğini, geniş halk topluluklarının Türk dilini sevmesi, ve diline özen göstermesi için çalışmalar yapılmasının çok yerinde olacağını belirtti. Kendisine, bu çalışmaların daha yaygın olarak ele alınıp gerçekleştirilmesi için yeni bir Tanıtma Kolunun kurulduğu söylendi. Başkan, verilen izahattan memnun kaldı. Ziyaret tam 1 saat 25 dakika sürdü. Kurumun daima yardımcısı olacağını belirterek:

"— Gene geleceğim" dedi.

Saat 16.25'de Kurumdan ayrıldı.

Cumhurbaşkanının Türk Dil Kurumunu ziyareti, büyük bir tesadüf eseri olarak. Bütçe Komisyonunda Dil Kurumuna şiddetle hücum edildiği ve sadece 75 bin liradan İbaret yardımın tamamen kesilmesi için teşebbüsler yapıldığı günün ertesine rastlamıştır.

Ahırsal edebiyat

Sair Nahit Ulvi Akgün, her önüne gelene kendisinin Türk edebiyatına "öküz"ü soktuğunu söylemektedir. Bir gün gene bu konuyu açmış, aynı şeyleri söylüyordu. Toplantıda şair Salah Birsel de vardı. Edebiyata "öküz"ü sokma hikâyesini bilmem kaçıncı kere dinleyen Birsel, sonunda dayanamadı, Akgüne döndü, gülerek:

"— Sen Türk edebiyatım zaten ahıra çevirdin canım" dedi.

Çifte tereddi : Radyoda Şevket Radoyu dinleme

Terakki : Rakı içme

Terakkiperver : Rakı seven

Teberrüken terakki : Börekle rakı içmek

Müşevveş terakki : Şişe ile rakı içme

Müterakki : Rakı içen

Mubalâga-i terakki : Balık mezesi ile rakı içmek

Tahliye : Helaya gitme

Münhal : Helada bulunan

Temaşa : Muşa gitme

Mûtekid : Akide şekeri yiyen

Makul : Ekalliyette bulunan

Tekellüm : 1) KLM ile yolculuk etme, 2) Kilim serme,3) Kelem (lahana) **yeme**

Cumhurbaşkanı Gürsel T.D.K. nda

Faydalı ziyaret

Arapça değil mi...

Nurullah Ataç, Osmanlıca kelimelerin uydurma olduğunu göstermek, biraz da eğlenmek için, bu kelimelere değişik ve güldürücü anlamlar vermekten çok hoşlanırdı. Sağlığında, bunları sık sık söylerdi. Bu konuda Ataç yalnız da değildi. Ömer Asım Aksoy Ali Ulvi Elöve, Ferit Devellioğlu, Ismayıl Hakkı Baltacınğlu da bu konuda çalışanlar arasındaydı. Bulunan bu anlamlar kaybolup gitmesin diye Devellioğlu üşenmemiş, oturup bir bir bu kelimeleri fişlemiş. Önce Ataçın buluşlarından bazı örnekler veriyoruz:

Terennüm etmek : Tren yolculuğu etmek

Tereddi : Radyo dinleme

Mâruf : Urfanın yerlisi

Arif : Urfaya sonradan yerleşen

Müteârif : Urfadan şöyle bir gelip geçen

Muvasalat : Vuslat hanımla konuşma

Müezzin : "özen" pastahanesinde oturan

Bir heykel sergisi

Bu haftanın başında Sanatsevenler Klübünde genç bir heykelcinin heykel sergisi açılmış olacak. Cevdet Bilgin, demir, ağaç ve çeşitli taşlarla yaptığı heykellerini İstanbul dan Ankaraya bin güçlükle getirip sergileyecektir. Sergisinin, Ankaralılar için çok ilgi çekici olacağını ummak için bütün haklı sebepler, Bilginin eserlerinde vardır.

M U S İ K İ

Konserler

Bir büyük şef

Geride bıraktığımız haftanın başında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasını George Weldon idare etti. Bu, George Weldon'un Ankaraya ilk gelişi değildir. İngiliz sanatçısı 1948 ve 1951 yıllarında yapılan Türk-İngiliz Müzik Festivallerine katılmış ve bu vesileyle Cumhurbaşkanlığı Orkestrasını idare etmiştir. Weldon'un sanat şahsiyetine hayran olanların başında, sıkı işbirliği sırasında kendisini yakından tanımak fırsatını bulan orkestra üyeleri gelmektedir. O zaman 125 yıllık orkestranın tarihinde ilk defa bir misafir şef, müzisyenlerin omuzunda taşınıyor ve Ankara Garından alkışlar aralında uğurlanıyordu.

Onbir yıl, göz. açıp kapayıncaya kadar geçmiş ve George Weldon, geride bıraktığımız hafta sah gecesi tekrar Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının şef kürsüsüne çıkmıştır. Konser programında Berlioz'un Roma Karnavalı Uvertürü, Beethoven'in 2. Piyano Konçertosu, Holst'un Gezegenler Süitinden üç kısım ve Dvorak'ın 4. Senfonisi vardı. Piyano konçertosunu Lea Cartaino Silvestri adında tanınmamış bir İtalyan piyanisti çalıyordu.

Konser bütünüyle başarılı oldu. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının teknik yönden kusursuz çaldığı pak söylenemez. Ama, ortaya iyi bir müzik çıkınca ufak tefek hatalar daha da ufaldı ve gözden kayboldu. George Weldon, orkestrayı da dinleyicileri de peşinden sürükleyen bir şefti. Duygulu, ve akıllıca yorumlarıyla eserlere gerçekten hayat veriyordu. Ankaralı sanatseverler şef kürsüsünde büyük bir müzisyenin bulunduğunu uvertürde anladılar ve konser bittiği vakit salon alkıştan sarsıldı.

İL - 1471 - 23

Önemsiz bir besteci..

Konserde tanınmış İngiliz bestecisi Gustav Holst'un Gezegenler Süitinden üç kısım çalındı: Merih, Venüs ve Jüpiter. Bu eseri Holst, yıldızlar ilmine merak sardıktan sonra 1815 yılında kaleme almıştır. Yedi kısımlı süitin her kısmı bir gezegenin adını taşımaktadır. Besteci, bu gezegenlerin, İnsanların kaderi üzerindeki etkisini müzikle canlandırmak istemiştir. Vakıa kompozisyonun teferruatlı bir programı yoktur ama, başlıklar her, kısmın konusunu yeteri kadar vermektedir. Merih, savaş getiren gezegendir. Venüs, barış getiren gezegendir. Utarit, kanatlı habercidir. Jüpiter, neşe getiren gezegendir. Zühal, yaşlılık getiren gezegendir. Uranüs sihirbaz, Neptün: ise mutasavvıftır.

Holst'un neo-romantik müziği zaman zaman bayağılaşmasına, zaman zaman şunu bunu hatırlatmasına rağmen bütünüyle etkilidir ve başlıklarla çizilen konulara uygun düşmektedir. Fakat bestelendiği günlerde bile "yeni" olamamış bir eser, XX. yüzyılın ikinci yarısında, dinleyicilerin ilgisini kolay kolay üzerine çekememektedir.

... ve küçük bir piyanist

Bitirdiğimiz haftanın başlarında, salı geceki konserde Beethoven'in 2. Konçertosunu çalan İtalyan piyanisti Lea Cartaino Silvestri'nin program' broşüründe oldukça parlak bir biografisi vardı. Ama, piyanistliği biografisindeki yaldızlara, yıldızlara pek uygun düşmüyordu. Santa Cecilia Akademisinden diploma almış, Almanya, İstanbul, Portekiz, Monte Carlo radyolarında çalmış bir sanatçının daha şahsiyetli olması, daha sağlam bir teknikle, daha duygulu icralar çıkarması beklenirdi. Halbuki Cartaino Silvestri bir kelimeyle sıradan bir piyanist durumundaydı. Bu seviyedeki çalgıcıların dünya turnelerine çıkması kolaylıkla izah edilebilecek birşey değildir. Bir Cartaino Silvestri Ankaraya gelip, İtalyan Kültür Heyetinin kiraladığı salonda elbet de resital verebilir. Ama, Devlet Orkestrası olur olmaz her gezgin çalgıcının şamar oğlanı haline getirilmemelidir.

Rus piyanisti Türkiyeye uğrar, orkestrayla Rus eserleri çalar, Türk kemancısı Rusyaya gider, fakat Türk eseri çalamaz!.. Avrupanın en küçük şehrindeki orkestrayla konser verebilmek için kendinizi orkestra şefine beğendirmeniz şarttır. Buna mukabil, eğer ecnebi bir çalgıcıysanız, isminiz duyulmamış bile olsa, Türkiye Devlet Orkestraları emrinizdedir!..

Haberler

Ocak ayının başında opera temsillerine katılmak ve konserler vermek üzere Romanyaya gitmiş olan basso Ayhan Baran, önce Cluj şehrinde Faust ve Uçan Hollandalı operalarında sahneye çıkmış, ayın 18'inde de Bükreşte büyük bir konser vermiştir. Bu, konserde Ayhan Barana 150 kişilik Rumen Radyo-Televizyon Orkestrası refakat etmiş ve konser radyo-televlzyonla yayınlanmıştır. Romanyadan yelen haberlerde, sanatçının olağanüstü bir başarı kazandığı bilhassa belirtilmektedir. Konser sırasında manyetik şerit üzerine yapılan kayıtlar Türkiyeye gönderilecek ve böylelikle Ayhan Baranın Bükreşte icra ettiği eserleri Türk müzikseverlerinin de dinlemesi mümkün olacaktır.

Ankarada yayınlanan SES dergisinin sahibesi Melâhat Gunel, ciddi bir hastalığa tutulmuştur ve, önümüzdeki günlerde tedavi edilmek üzere yurt dışına gidecektir. Ankaradaki sanatçılar Türkiyenin müzik hayatına yıllardan beri kalemleriyle faydalı olmaya çalışan Sadi Günel ve eşine şükranlarını ifade etmek üzere önümüzdeki salı gecesi saat 21 de Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Salonunda bir konser vermeyi kararlaştırmıştır. Bir konsere Bruno Bogo'nun yönetimindeki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, Suna Kan, Gülseren Sadak ve Ferhan Onat katılacaklardır.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının içinden ayrılan 20 kişilik küçük bir topluluk, Nisan ayının ikinci yarısında, izahlı konserler vermek üzere Doğu Anadoluya gidecektir. Ziyaret edilecek şehirler arasında Kars Van, Hakkâri, Ağrı Erzurum, Siirt, Bitlis da vardır. Bu gezide orkestrayı Fethi Kopuzun idare etmesi, kararlaştırılmıştır. Viyolonist Suna Kan da Doğu Anadolu gezisine solist olarak katılmak istediğini orkestranın yönetim kuruluna bildirmiştir. Yönetim kurulu üyesi Şükrü Arsev, konser bölgesindeki inceleme gezisinden döner dönmez turnenin kesin tarihi ve programı tespit edilecektir.

T İ Y A T R O

Ankara

Beklenen oyun

Devlet Tiyatrosunun Üçüncü Tiyatroda, geride bıraktığımız hafta perşembe akşamı, temsiline başladığı "Bir Don Kişot", iki haftadanberi Ankaralı tiyatroseverlerin merakla bekledikleri bir oyundu.

Bu meraklı bekleyişin bir değil. birkaç sebebi vardı. Herşeyden önce oyun son yılların en beğenilen, en sevilen tiyatro yazarlarından Jean Anouilh'un son eserlerinden biriydi. Sonra, Mukavemet Hareketinin ve Hür Fransanın büyük kahramanlarından birini, Fransanın gidişatını beğenmeyen, onun kaderini değiştirmek isteyen bir genç ve emekli generali sahneye çıkarıyordu. Daha sonra bu oyun, iki hafta önce, tam ilk temsili verileceği akşam, başrolü oynaması beklenen sanatçı sahneye çıkmadığı için oynanamamış olan oyundu. Başrol, sonradan, Yıldırım Önale verilmiş, iki hafta içinde yeniden hazırlanmıştı. Ünlü bir sanatçının birbuçuk ayda hatırlayamadığı -belki de hazırlamak istemediği- bu role Yıldırım Önal, İki hafta içinde, nasıl hazırlanabilmişti?

İşte bütün bu sebepler, "Bir Don Kişot" temsili etrafında geniş bir ilgi uyandırmıştı. O perşembe akşamı saattir 8.30'u gösterdiğinde Üçüncü Tiyatronun perdesi açıldığı zaman, seyirciler rahat bir nefes aldılar. Oyun, generalin uzunca bir tiradıyla başlıyordu ve Yıldırım Önal sahnedeydi. Refik Erenin nefis dekoru içinde vaka geliştikçe, oyunun 11 kişisi durmadan sahneye girip çıkıyorlar, onikinci kişisi de sahneden hiç ayrılmıyor, girip çıkanlarla . durmadan, yorulmadan konuşuyordu. Bu onikinci kişi Generaldi ve saat 8.30'dan, dördüncü perdenin kapandığı 11.30'a kadar, tam üç saat sahnede kalmış, mütemadiyen konuşmuş ve bir an bile "takılmamış", "sürçmemiş" "şaşırmamış'tı. "Bir Don Ki« şof'un metni tam 88 sayfa tutuyordu ve bunun en az yarısı Generalin sözleriydi...

"Pembe" mi. "kara" mı?

""Bir Don Kişot" "L'Hurluberlu" 1959 Şubatında, Pariste ilk defa oynandığı zaman, eleştirmecilerin çoğu. Anouilh'un ilk oyunlarını biraraya "getirdigi iki "renk" piyes serisinder "'hangisine girebileceğini bir türlü kestirememişlerdi. "Le Monde"un ünlü tiyatro eleştirmecisi Robert Kemp -henüz hayattaydı-, "Karmaşık bir

Yıldırım Önal
Alpagoyu aratmadı

oyun" diye yazmıştı. "Yenecek kısmı penbe, çekirdeği kara bir meyvaya benziyor!"

Gerçekten de "Bir Don Kişot'un, "pembe" görünüşü, nükteli diyalogu, komik tipleri, gülünç durumları altında bir "kara" çekirdeği, bir "acı" realitesi vardı. Vara yoğa köpüren, hayatı daha kolay, daha rahat hale getirmiye çalışan modern medeniyete isyan eden, kolaylığın ve rahatlığın mânevi değerleri ve kaliteyi düşürdüğünü, her toplumu için için kemiren bu "kurt'ların Fransayı da kemirdiğini söyleyen, onu ancak sıkı bir disiplinin, sert ve müsamahasız bir tutumun, kuvvetli bir bileğin kurtaracağına İnanan, bu İnançla Fransaya yeni bir "nizam getirmek, daha "sağlam" ve daha "mesut" bir vatan yaratmak isteyen bu öfkeli general o nizamı kendi evinde kurmayı, yetişmiş, kızım, genç karısını, çocuklarını mesut etmeyi, düşünceler, telâkkilere beraber herşeyin hızla değiştiği bir devirde "zamana uymayı" bilememiş bir zavallı reaksiyonerdir. Anouilh bu eserinde, gelişmeyen fikirlerle, "mutlak" görüşlerle, zorla dünyaya nizam vermek isteyen davranışın realiteler karşısında nasıl iflâsa mahkûm olduğunu gülerek, güldürerek, ustalıkla ortaya koymuştur. "Bir Don Kişot" müsamahasızlığın, katılığın, eskimiş görüşlere sıkısıkıya bağlı kalmanın, sert ve haşin bir hayat tutumunun en güzel duyguları bile nasıl aşındırdığını, soylu düşünceleri nasıl bir bencillik haline getirdiğini göstermeğe çalışmıştır.

Sahnedeki oyun

"gir Don Kişot" Üçüncü Tiyatroda kuvvetti ve ahenkli bir kadro ile oynanıyor. Başrolde. Generalde, Yıldırım Önal, bu kadroya katılalı iki hafta olduğu halde, ezberine de, rolüne de, sahneye de kuvvetle hâkimdir. Aynı rolü Pariste ilk defa canlandırmış olan Paul Meurisse gibi, rolün verdiği güldürme imkânlarından faydalanmıya lüzum görmeden, Generali, kendisini komik hallere düşüren inançları, peşin hükümleri ve sert tarafları kadar çocuksu, sâf ve tatlı taraflarıyla da bütün ciddiliği içinde, yaşatmaktadır. Bu ciddi oyun, komik durumları daha iyi belirtirken, hakiki bir fransız generaline en müşkül ânlarda bile kişiliğini kaybettirmeyen o nükte ve zekâ ışığından uzaklaşmamaktadır. Yıldırım Önal, ilk meclisinden son meclisine kadar, rolünü bu ışıkla aydınlık tutmaya, gülünç olduğu, hattâ Sütçü ile, kızım baştan çıkaran şımarık delikan-

Biliyor muydunuz?

AMERİKANIN ÜNLÜ-TİYATRO VE film rejisörü Elia Kazan, yanında Yunanlı rejisör Takis Muzenidis, emprezaryo Kritas ve Amerikalı menajeri Charles H. Maguire olduğu halde, bitirdiğimiz haftanın basında pazar günü Ankaraya gelmiş, Önümüzdeki yaz Kayseride çevireceği film konusunda Milli Eğitim, Basın - Yayın ve Turizm Bakanları, Devlet Tiyatrosu, Hazine ve Gümrükler genel müdürleriyle temaslarda bulunmuştur.

*ANKARADA BASIN - YAYIN VE **Turizm** Bakanlığının misafiri olarak iki akşam kalan ünlü rejisör, resmi temas ve ziyaretleri dışında, Devlet Tiyatrosu sahnelerini de görmüştür. Şeref Gürsoyun evinde, sanatçının annesiyle mantı pişirip yemiş, **fıkra** yazarı Müşerref Hekimoğlunun evinde, şerefine tertiplediği toplantıda bağlama ile çalınan halk türkülerini dinlemiş, pek sevdiği oyun havalarıyla oynamıştır. Kayseriye giderek çalışma arkadaşlarına filmin çekileceği yerleri ve kendi köyünü göstermiş, İstanbula hareketinden önce Devlet Başkam Cemal **Gürsel** tarafından kabul edilmiştir. **Devlet** Konservatuvarına da giderek öğrencilerle konuşmuş, sordukları çeşitli sorulara cevaplar vermiştir.*

*DEVLET KONSERVATUVARI ÖĞRENCİLERİYLE YAPTIĞI konuşmada James Dean'den "Beyinsiz bir hayvandı" diye sözeden Elia Kazan, tiyatroda olsun sinemada olsun, yabancı memleket sanatçılarını ve eserlerini taklidetmekten sakınmalarını, kendi memleketlerinin hayatına ve realitelerine eğilmelerini, oradan ilham alarak orijinal bir şeyler yaratmıya çalışmalarını tavsiye etmiş, **Türk** tiyatrosunun ve sinemacılığının ancak* Bu *yoldan milli bir varlığa sahibolabileceğini sözlerine eklemiştir.*

ELİA KAZAN DEVLET TİYATROSU sahnelerinde gördüğü eserler içinde Refik Erduranın "Cengiz Hanın Bisikleti" adlı telif piyesini çok beğenmiş ve eserin Amerika için telif ve temsil haklarını almak istemiştir. Ünlü rejisör, Ankaradan uçakla hareketinden önce İngilizce tercümesi kendisine verilen "Cengiz Hanın Bisikleti"nin Amerikalı seyircileri ilgilendireceğinden emin olduğunu, eseri Rockfeller vakfının yakında Broodway'da inşaatı bitecek yeni sanat sitesinde, idaresi Arthur Miller'le kendisine bırakılacak İki tiyatrodan birinde sahneye koyacağını, sonradan piyesin filmini çevirmek isteyen müesseseler de çıkacağını söylemiştir.

***AMERİKALI** REJİSÖR, ÖNÜMÜZDEKİ **YAZ** Kayseride çevirmeğe başlayacağı filmin senaryosunu kendisi yazmış, konusunu da amcasının hayatından almıştır. Film, Elia Kazan'ın amcasının, 1895 yıllarında, henüz yirmi yaşında iken Kayseriden İstanbula, oradan Atinaya, oradan da Amerikaya nasıl gittiğini, Amerikada boyacılıkla işe başladıktan sonra, kısa zamanda, nasıl milyonlar kazandığını, sonra gene kısa zamanda bütün servetini kaybederek nasıl on parasız kaldığını gösterecektir.*

lıyla döğüştüğü sahnelerde, yere düştüğü zamanlarda bile, vakarından ve etrafında uyandırdığı saygı ve korku havasından zerresini kaybetmemeğe muvaffak olmaktadır. Anouilh'un en önemli kahramanlarından birinin derisine ve ruhuna -onbeş gün içinde- böylesine girmek, böylesine yerleşmek, en küçük bir aşırılığa kaymadan bir büyük rolü seyirciye derhal kabulettirmek büyük bir sanat gücü ister. Yıldırım Önal bu gücü bir kere daha göstermiş ve genç kuşağın en kudretli komedyenlerinden biri olduğunu isbat etmiştir. Daha perde kapanmadan kopan alkışlar bunu göstermektedir.

Başrolün yanısıra, çok büyük incelik isteyen bir rol, Generalin genç ve güzel karısı Aglae idi. Tijen Par bu role, Teodora'da geliştirmek fırsatım bulduğu, kadınlık sanatına daha narin daha içine kapalı, daha nüanslı bir ifade katarak -Pariste aynı rolde parlamış olar Marie-Jose Martel'i aratmıyan bir zarafetle- Yıldırım Önale replik vermiştir. Piyesin belkemiği olan ve biribirini tamamlayan bu iki rolde Yıldırım Önalle Tijen Parı Anouilh gelip görmüş olsaydı, kahramanlarının Türk sahnesinde, ideal sayılacak sanatçıların oyununda, hakiki hüviyetlerini bulmuş olduklarına sevinirdi, muhakkak.

Generalin etrafını saran ikinci dereceden roller, gizli toplantılarına katılan taşralı tipler de, her zaman görülemeyen bir vuzuh ve isabetle canlandırılmış, üstelik "ensemble" halinde, ahenkli bir bütünlüğe kavuşmuştur. Doktorda Erol Aksoy, Rahipde Babür Nutku, Lebelluc'de Haydar Ozansoy, Hırdavatçı Ledadu'de Ziya Demirel, Baron Belazor'da Aclan Sayılgan, esere ayrı ayrı rengini, havasını kazandıran güzel çehreler çizmişlerdir. Generalin yaşlı kız kardeşi Bise Hala da İlkay Saran ilk karısından sonra kızı Sophle'de Semra Savaş, onu baştan çıkaran genç Mendigales'de Raik Alnıaçık, Sütçüde Nur Bartu, küçük kızı Marie Christine'de İlknur Turan canlı, ifadeli oyunlarıyla temsili saran başarı zincirinin birer halkası olmuşlardır.

"Bir Donkişot"
Hâdiseli piyes

Ziya Demirelin çok itinalı sahne düzenine, Refik Erenin iç açıcı dekorlarına, Hale Erenin güzel kostümlerine, Ertekin Kulanın tatlı ışıklarına gelince, bütün bu unsurların, bu ortaklaşa gayretlerin Anouilh'un eserine, her piyesine nasibolmıyan, bir "fransız" soluğu ve inceliği kazandırdığını belirtmek başarılarını yeteri kadar övmek olacaktır.

S İ N E M A

Filmler

Huston'un Western'i

Hollywood sinemasının iyi rejisörleri arasında adı anılan John Huston'un filmografisinde western-kovboy türü filmler yoktur. 1951 yılında çevirdiği "The Red Badge of Courage-Cesaret Madalyası", Kuzey-Güney iç savaşını hikâye etmekte ve çokluk, savaş gerçeği üzerinde durmaktaydı. Bu yüzden "The Unforgiven- Affedilmeyen", Huston'un ilk western denemesi sayılabilir. Konusu bu tür edebiyatla en iyi temsilcisi Alan Le May'in aynı adlı romanından sinemaya aktarılmıştır, Le May, Ferninore Cooper'le başlıyan ve sürüp gelen western edebiyatının yıllar yılı öncülüğünü yapan Zane Grey ve benzeri yazarlardan daha değişik bir hava getirmesini bilen usta bir yazardın. Eski kuşak westerncilerinin en büyüğü John Ford'un "The Searchers-Çöl Aslanı" adı altında sinemaya uyguladığı birinci Le May roman-filmindeki tutumla, ikinci Le May roman-filmi Huston'un "The Unforgiven -Affedilmiyen'i arasındaki tutum, grafik dışı yükselmeler göstermemekle beraber, yapanlarının kişilikleri yönünden bakıldığında, fark, derhal kendini göstermektedir. Birinci "Çöl Aslanı", bütünüyle Ford üslûbuna uydurulmuş bir filmdir. Ford, gelenekçi tutumundan roman yazarına hiç taviz vermeden kendi açısına doğrudan doğruya hikâyeyi uygulamış, konunun gelişimini de bilinen folklor hamuruyla yoğurmuştur. "Çöl Aslanı"nın konusu ile "Affedilmeyen"in konusu birbirine yakın benzerlikler göstermektedir. May her iki eserinde de ırkçılık anlayışına-eğri ya da doğrukarşı çıkmaktadır. Ağırlık noktam olarak birincisinde Kızılderililer tarafından kaçırılmış o toplum ve göreneklere tâbi tutularak yetiştirilmiş bir beyaz kızın, ikincisinde ise tam tersi, beyazlar tarafından kaçırılmış o toplum ve göreneklerine tabi tutularak yetiştirilmiş bir Kızılderili kızın hikayesi seçilmiştir. Tasar Le May, her iki hikâyede de o çağlardan bu yana sürüp giden ırkçılık anlayışına gerekli ışığı tutmaktadır. Fakat birincinin rejisörü Ford, bütün filmlerinde olduğu gibi yine Kızılderilileri insan dışı yaratıklar şeklinde göstermekte, Ley May'in söylemek istediklerini geri plâna atarak kendi kişiliğini öne sürmektedir. Biçimcilik yönünden "Çöl Aslanı", başarılı bir western'dir ama, Le May'le İlişiği pek yoktur ve film, A dan Z ye kadar Ford damgasını taşımaktadır.

Affedilmeyen'e gelince. John Huston'un aynı yazardan yapacağı bir uygulamada, Ford'un izinden gitmeyeceği başlangıçta apaçıktır. Huston, Ford'a bakarak daha insancıl ve daha gerçekçidir. Duygululuk bakımından da Huston daha ağır basmaktadır. Le May, bu yüzden Ford yerine Huston'a düşmekle başarı oranını kendiliğinden yükseltmiş demektir.

Ford'a göre yumuşak ve insancıl bir tutuma sahip Huston, Le May'in romanından sinemaya aktarılan "Af fedllmeyen"de mümkün olduğunca ta rafsız kalmaya çalışmaktadır. Filmde konu, beyazlar arasına karışmış bir Kızılderili kızın çevresinde dönmektedir. Çöl Aslanı'nda olduğu gibi "Affedilmeyen"de de ırkçılığı sürdürmeye çalışan beyazlar var. Konu, çokluk iki çiftçi ailesi olan Zachary'ler ile Rawlins'ler arasında ve onların ortak çevrelerinde geçmektedir.

Huston, sinemada kadrajın, rengin ve fotoğraf bütünlüğünün ne olduğunu "Moulin Rouge"la usta işi bir başarıyla ortaya koyan bu rejisör, "Af fedilmeyen"de de aynı usta kişiliğini sürdürmektedir.

Zachary ailesi Kızılderililerle uzun süren savaşlardan sonra ellerinde tuttukları toprakların gerçek sahibi olmuşlardır. Arada baba Zachary bir savaş dönüşü öldürmekten sakındığı bir küçük Kızılderili kızı almış ve evine getirmiş, evlât edinmiştir. Eski ve sessiz sinema çağının iyi oyuncularından Lillian Gish -ana Zachary- eve getirilen bu Kızılderili kıza son derece bağlı ve tutkundur. Öbür oğullar da -Burt Lancaster, Audie Murphy ve D. McClure- gerçek anlaşılana kadar bir ayrılık gayrılık tepkisinden uzaktırlar. Cash Zachary'nın aşırı ırkçılığına karşılık, Ben Zachary daha bir ağırbaşlı, daha bir anlayışlıdır. Ama sonunda gerçek ortaya çıkıyor ve Rachel'in aslında beyaz değil, bir Kızılderili olduğu öğreniliyor. Çevre derhal ırkçı tutumundan gelme karşı tepkisini gösteriyor ve herşeyi göze almış beyazlarla bir ölüm kalım savaşına tutuşmaya kararlı Kızılderili kabilesine kızın geri verilmesi konusunda Zachary'leri sıkıştırıyorlar. Babanın gelenekçi Kızılderili düşmanlığını devam ettiren ortanca oğul Cash de, yeri gelince öbür kardeşlerine ve annesine karşı çıkıyor.

Üç yıl öncesinin "Heaven Knows Mr. Allison-Beyaz Rahibe" ve bu mevsim başlarında gösterilen "Barbarian And the Geisha-Japon Çiçeği" filmleriyle birbirini takip eden ikizli sürçmelerden sonra John Huston, bu yeni ve ilk western denemesinde, öbür western rejisörlerinden kolaycacık ayrılıveriyor. Hem Ford'a, hem de Ford'dan sonraki kuşağın en güvenilir western'cisi Anthony Mann'e bakarak daha duygulu ve daha şair. O çağların tabiata karşı gelmiş insanlarını, kendi aralarındaki çekişmeleriyle bir çizgide seyircisine ulaştırıyor. Ama bunu yaparken de olanca duygululuğuna ve sinema şiirini de katmayı unutmuyor. Çünkü o ça-

B. Laucaster ile A. Murphy "Affedilmeyen"de

Westernlerde tarafsızlık ve şiir

Bunları

BUNCA DENEMEDEN SONRA-Kİ HEPSİ de başarısızlığa uğramış ve yayınlarını sürdürememişlerdir, sinema sanatım savunan yeni bir dergi yayınlanmaya başladı. Adı"Sine-Film" Benzerlerinin aylık olarak bile yaşamaması, "Sine-Film"i çıkaranları yıldırmamış. Dergilerini herşeyi göze alarak onbeş günlük yapmışlar. Dergi iyi bir sayfa düzeninde ikinci sayısını da yayınladı. Günlük gazetelerimizin sinema yazarlarının büyük çoğunluğu dergi çevresinde toplamış "Sine-Film"in tek kusuru, henüz . yolunu seçmemiş ve bunu açık etçik belirtmemiş olmasıdır, O yüzden derginin iki sayısında yazarlar kendi açılarından kendi problemlerinin savunmasını yapıyorlar. İkinci sayısının en ilgi çekici yazısı Ali Gevgililinin "Sinemadan Başka Heryerde" adının taşıyan ve yazarlarla sinemacılar arasındaki kavganın -üstelik son derece gerekli- ortamını hazırlama niteliğini taşıyan yazısıdır. Dergide başka çeviriler ve başka sinema yazarlarının da yazılan var.

WİLLİAM PERLBERG İLE GEORGE Seaton Paramount adına 1962 yılının ilk ayları içinde çevirecekleri iki filmi de açıkladılar. Bunlardan biri, konusu Yunanistanda geçen bir aşk filmi: "Night Without End - Bitmeyen Gece". Diğeri de ünlü ermeni asıllı romancı Vahe Katcha'nın Kore savaşı üzerine sön romanı "The Hook - Kanca". Alistair MacLean'in romanından alınan "Bitmeyen Gece"nin senaryosunu Eric Ambler yazıyor.

HENRİ GEORGE CLOUZOT'NUN "LES Diabolique - Şeytan Ruhlu İnsanlar" ve "Le Salaire de la Peur - Dehşet Yolcuları filmlerinin senaryocusu Simon Drieu, bir başka senaryocunun da katılmasıyla rejisör Terence Young için aşağı yukarı ayni çizgiyi sürdüren yeni bir konu hazırladılar: "The Jac kals". Oyuncuları, Ava Gardner ile Louis Jourdan.

FRANSADA 1961 YILININ EN çok armağan alan filmi Alain Resnais'nin "L'Anne'e Derniere A Marienbad - Geçen Yıl Marienbad'da" filmi oldu. Acapulco'da Uluslararası Tenkitçiler Armağanından sonra sırasıyla Fransız sinema ve . televizyon tenkitçileri ve 196i Milies Armağanlarını da kazandı.

ORTA KIRAT FRANSIZ REJİSÖRLERİNDEN Yves Robert, yeni filmi "La Guerra des Boutons - Düğme Savaşı"yla çocukluk teması işleyerek kendi kendini aşmaya çalışıyor.

JACQUES ROZİER DE ÖBÜR Yeni Dalga rejisörleri gibi genç, güçlü ve sinemaya kısa metrajlı denemelerden geçmiş bir rejisördür. İlk uzun filmi "Adieu Philippine"e yakınlarda başlayan Rozier, bütünüyle amatör oyuncuları filminide oynatıyor. 1962'nin gençliğini söz konusu eden film, Rozier'yi söyleyecek sözü olan rejisörler arasına çıkartacaktır.

BRİGİTTE BARDOT YENİ FİLMİNİ yine bir Yeni Dalga rejisörü, Louis Malle'le yapıyor. Konusu ünlü İtalyan romancısı Alberto Moravia'dan alınan "Boredom", şimdiye kadarki Star System'inin yarattığının dışında bir Bardot verecektir.

ÜÇ ROMANI DA ÜÇ usta rejisör tarafından filme alınan Fransız romancısı Jean Giono - Türkiyede de "Tepe" ve "Büyük Sürü" adlı iki romanı çevrilip yayınlandı- Edouard Molinaro'nun "Un Roi şans divertissement", Louis Bunuel'in "Le hussard sur le toit'"sından sonra "Les Grands chemins"ni oyuncu-rejisör Cihristian Marquand tarafından sinemaya aktarılıyor. Bu, yazarın üçüncü, Marquand'ın birinci filmidir ve baş rollerinde Jean-Claude Brialy ile Maurice Ronet oyrnuyorlar.

Biliyor muydunuz?

insanları, herşeyden önce tabiatle karşı karşıyadırlar. Kızılderilileri, toprağın asıl sahiplerini de tabiatın bir parçası, karşılarına çıkarılmış bir engel belliyorlar. Kendi kendilerine yarattıkları ilkel yasalara tabidirler. Bunları da bilinçli olarak yapmıyorlar. Huston, davranışlarını ele alıp inceleyerek, bu yana da gerekli ışığı -yarım da olsa- tutuyor. Büyük oğlu Ben, bir başına gerçeğin ve sağduyunun savunucusu olarak hem Kızılderililere, hem de kendi ırkdaşlarının önüne duruyor. Ama bunca kanlı savaştan sonra da üstün gelmesini biliyor. Huston, roman yazarı Le May'in de yardımıyla bu gerçeği seyircisine iletebiliyor. Irk ayrımına karşı durabilmek için de sonunda Kızılderili asıllı kıza, öz kardeşini bile öldürtmekten çekinmiyor.

Gülünç "Korku" Filmi

Korku filmleri çeşit çeşittir. **"Frankenstein'ın** Canavarı", "Kont Dracula". "Kurt Adam" ve son yıllarda Hollywood sinemasının türettiği sözde "Feza Canavarları", seyircinin sinir sistemiyle gülünç bir yoldan oynamayı kendine amaç edinmektedir. Ancak çocukların inanabileceği yakıştırma olaylara ciddi ciddi ger* çek süsü vermeye çalışan korku filmleri artık eski güçlerini kaybetmiş bir durumdadırlar. Sıra rejisörlerden Arthur Crabtree'nin yaptığı "Horrors of the Black Museum-Dehşetler Müzesi", başarısız, başarısız olduğu kadar da "gülünç"e ulaştırılmış bir korku filmidir.! Daha önce denenmişlerin -"Dr. Jeckyl ile Mr. Hyde" ve "Karın Deşen Jack' gibi- yolundan giderek bir çeşit korku filmleri antolojisi ortaya koymuştur.

Londrada bir seri cinayetler işleniyor. Çokluk, yalnız güzel ve düşkün kışları vahşice öldürüyorlar. Senaryocu ve rejisör, seyircilerini dehşete düşürebilmek için bu cinayetlerde en ürkütücü usûlleri kullanıyorlar. Birinde dürbüne sokulu iki ince uzun iğne, kurban kadının gözlerine saplanıp onu öldürüyor. İkincisinde, yatakta yatan bir başka kurban, giyotinle öldürülüyor. Üçüncüsünü ise, buz kancasıyla öldürüyorlar. Bunların hepsi, en ince ayrıntılarına kadar gösterilmektedir. Katilin, bu cinayetlerini işlerken takındığı ciddi tavır, işi bir parça gülünçleştirip gölgeliyorsa da, kimsenin buna aldırdığı yok. Önemli, olan, seyircinin sinir sistemidir ve bu sinir sistemi ne denli mıncıklanırsa, "korku" filmi o kadar başarıya ulaşmış sayılacağından **rejisör** bunlarla da yetinmiyor. Romancı Stevenson'ın yaratması "Dr. Jeckyl ile Mr. Hyde"dan da parçalar eklemeyi unutmuyor. Film de **"gülünç"** Çizgisini her sahnede zorlayıp duruyor.

100 APARTMAN DAİRESİ

500 ADET 1.000 TL.

VE 45.000 HESAP SAHİBİNE ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ

200 ADET 5.000 TL.

10 ADET 100.000 TL.

1962 YILINDA DA EN FAZLA İKRAMİYE VEREN BANKA

Unutmayınız ki...
Daima daha fazla...
Daima en fazla ikramiye
yalnız **İş Bankasındadır.**

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

Faal 811-20

VATAN
İLERİCİ
AYDININ
GAZETESİ
VATAN
OKUMAK BİR İHTİYAÇTIR